

דברי הכנסת

הישיבה השלוש-מאות-ועשרים-ושלוש של הכנסת השלוש-עשרה

יום שני, י"א באדר ב' התשנ"ה (13 במרס 1995)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

תוכן העניינים

דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר מתתיהו פלד, זיכרונו לברכה	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעת חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2), התשנ"ה-1995	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
שאלות ותשובות	
נזקים לאתרים קדושים	
בית-כנסת במעלה-אדומים	
הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ה-1995	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
שאלות ותשובות	
קריטריונים להקצבה לסרטים ישראליים	
הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 45) (לא תעמוד עם דם רעך), התשנ"ה-1995	
(קריאה ראשונה)	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעות לסדר-היום	
"מספנות ישראל"	
הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4), התשנ"ה-1995; הצעת חוק לתיקון	
סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 5), התשנ"ה-1995	
(קריאה ראשונה)	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	

דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר מתתיהו פלד, זיכרונו לברכה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, י"א באדר ב' התשנ"ה, 13 במרס 1995.

חברי הכנסת, אני מבקש לקום.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

ביום שישי שעבר הלך מאתנו חבר הכנסת לשעבר מתתיהו פלד, זיכרונו לברכה, והוא למנוחת עולמים בקיבוץ נחשון. המנוח היה ממקימי סיעת הרשימה המתקדמת לשלום, ונציג סיעתה בכנסת האחת-עשרה. היה חבר ועדת הכלכלה וועדת החינוך והתרבות.

הכנסת שולחת תנחומיה לרעייתו ולבני משפחתו. יהי זכרו ברוך. נא לשבת.

חברי הכנסת, אני ייצגתי את המנוח בהלוויה של חבר הכנסת לשעבר מתתיהו פלד, זיכרונו לברכה. הוא נקבר בקיבוץ נחשון, בדרך העולה לירושלים, אותה דרך שחבר הכנסת לשעבר מתתיהו פלד, בצעירותו, לחם – הייתי אומר במונחים לא של בינוי אלא במונחים יותר סמליים – על סלילתה, אל ירושלים הנצורה.

בהלוויה אתמול השתתפו, כצפוי, יהודים וערבים, שני עמים שהוא ביקש לייצגם על-פי מיטב השקפותיו ומצפונו, ועשה את זה בלהט ובחריפות שכל.

אמרתי אתמול למשפחה ולציבור שליווה אותו בדרכו האחרונה, ציבור שבראשו נשיא מדינת ישראל, ראש הממשלה, חברי כנסת לשעבר, חברי כנסת בהווה, מעטים מדי לפי טעמי – – –

האשם מחאמיד (חד"ש):

מעטים מאוד.

היו"ר ש' וייס:

אמרתי שם לקהל האבלים, שיש מעט אישים בארץ שיכולים להקהיל, אומנם ביום עצוב מאוד, קהל כל כך מגוון, שמייצג כל כך הרבה זרמים, והוספתי שמתי פלד בעצם לא יכול היה לייצג בחייו כל זרם

כי הוא שחה נגד הזרם. אמרתי גם שלפי הערכתי חלק גדול מן הזרם שהוא שחה נגדו שוחה עכשיו עמו.

הנחנו זר על קברו הרענן, ואני רוצה להעביר גם מכאן למשפחה, לאשה, לבנות, לבנים ולנכדים, למוקירי זכרו, לחבריו הרבים, בתוכם גם חברים שבאו להתאבל אתמול וציינו שהיו חלוקים עמו מאוד בהשקפת עולם אבל היו מאוד קרובים לו אישית. אני שולח את רגשות האבל של הכנסת לכל הקהל הזה, ובעיקר למשפחה.

חבר הכנסת זאבי. לפני משורת הדין נאפשר למישהו לומר עוד מלה. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דווקא בגלל היותנו בקטבים שונים של הפוליטיקה הישראלית, אני רוצה להוסיף כמה מלים על הדברים החשובים שאמרם יושב-ראש הכנסת לזכרו של האלוף במילואים מתי פלד, שהכרתי אותו כחבר באותה תנועת נוער בירושלים, "המחנות העולים". שירתתי בפלמ"ח שגם הוא שירת בו, שירתנו יחד בצבא-הגנה לישראל, והיינו חברים במטה הכללי בימים הגדולים של מסה ומעש של מלחמת ששת הימים. היינו שני אלופים ירושלמים במטה הכללי.

אני מוכרח להגיד שמתי פלד הוא יריב שאתה אוהב. מתי פלד, גם כשפנה להשקפות שליוו אותנו בסוף חייו – במשך חייו היו לו גם השקפות אחרות, שונות, משונות, מתחלפות, אבל בעשרות השנים האחרונות הוא התמיד בקו שבו הוא מצא את מותו, בסוף – הוא יריב שאתה גאה להיות יריב שלו, אוהב לשוחח אתו, לפגוש אותו, כי הוא לא הפך את היריבות הפוליטית לנגחנות. הוא שמר על – אין לי מלה עברית לג'נטלמן, אבל אם יש ג'נטלמן בפוליטיקה הישראלית, זה היה מתי פלד.

היו"ר ש' וייס:

קצין וג'נטלמן.

רחבעם זאבי (מולדת):

קצין, זה בצבא, אבל בפוליטיקה הוא היה ג'נטלמן אמיתי.

אני זוכר שבמלחמת יום הכיפורים פגשתי בבנו באחת החזיתות, וזה נתן לי עילה או סיבה לחדש את הקשר אתו, לדבר אתו, גם עם זיכה, אשתו, שהיא בת כיתתי. אני חושב שהמלים שאתה שלחת, פה, מבטאות את כל הבית, גם אותי, ואני חושב שגם אחרים שאני לפה להם, אני מבטא אותם.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך מאוד. תודה רבה.

מה לעשות, נמשיך בסדר-היום.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 33), התשנ"ה-1995; והצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון מס' 4), התשנ"ה-1995 – שהחזירה ועדת הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

לדין מוקדם – הצעת חוק איסור הכחשת השואה (תיקון), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק יישום ההסכם בדבר רצועת-עזה ואזור יריחו (תיקון), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת א' זנדברג ומ' פלד; הצעת חוק העונשין (תיקון – גנבת בקר), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת עובדיה עלי; הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון – מתן שירות בבית הצרכן), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת שאול יהלום; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (ניכוי הוצאות בגין טיפול והשגחה על ילדים), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת ב' טמקין ונ' חזן; הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון – הארכת מועדים), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת ד' מגן, א' הירשזון וש' יהלום; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור לנכים), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת ד' מגן, ש' עמור, א' הירשזון וש' יהלום; הצעת חוק העונשין (תיקון – ניסיון התאבדות), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון – הצגת תעודת מוסמך לעיסוק במקצוע), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק הארכיונים (תיקון – הוראות שונות), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת ד' מגן, א' הירשזון וש' יהלום; הצעת חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (סיוג ויתור על שטחים), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת ר' איתן וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון – איסור רכישת ניירות ערך), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת חיים דיין; הצעת חוק איסור השימוש בסמלים ובכינויים נאציים, התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק משפחות חד-הוריות (תיקון – הרחבת הגדרת הורה יחיד), התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת ענת מאור; הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – חתימת הסכמי שכר על-ידי הממשלה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (זכאות לנקודת זיכוי במשפחה חד-הורית),

התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת א' הירשזון וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק זכויות הגמלאים, התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת נעמי בלומנטל; הצעת חוק חובת המכרזים (תיקון – הגבלת השתתפות במכרז בשל הפרת חוק שכר מינימום), התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת ענת מאור; הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – סגירת מרפסות קיימות בקומת קרקע או קירוי), התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת אסתר סלמוביץ; הצעת חוק למתן הטבות סוציאליות להורים בגין שירות ילדיהם בצה"ל ובשירות לאומי, התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת חיים דיין; הצעת חוק רישום ציוד וגיוסו לצבא-הגנה לישראל (תיקון – גיוס רכב אזרחי), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת חיים דיין; הצעת חוק חופשה שנתית (תיקון – ביטול האחד במאי לעניין רציפות בעבודה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק לתיקון פקודת הרופאים (פעולות רפואיות בבית החולה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת יוסי כץ; הצעת חוק פיצויי פיטורים (תיקון מס' 16), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת יוסי כץ; הצעת חוק ועדות רפואיות, התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק ביטוח בריאות ממלכתי (תיקון – תשלום עבור תרופות), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת חיים דיין; הצעת חוק פיצויי פיטורים (תיקון – ביטול האחד במאי לעניין רציפות בעבודה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון – ילדים), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – שלילת זכות ההצבעה מבוחר למועצת הרשות הפלשתינית), מאת חבר הכנסת משה פלד; הצעת חוק בנק ישראל (תיקון – ביקורת מבקר המדינה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת ד' מגן וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (הרחבת הזיכוי בעד נטולי יכולת), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת רענן כהן; הצעת חוק בנק ישראל (מינוי משנה לנגיד ללא התייעצות (תיקון), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון – ביטול זכות הורה לחזור בו מהסכמתו), התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת ענת מאור; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת נכות וקצבת זיקנה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת דוד מגן; הצעת חוק הטבות לעיוורים וקבלת שירותי תרבות, התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת א' הירשזון, ד' מגן, ש' עמור וש' יהלום; הצעת חוק ביטוח בריאות ממלכתי (תיקון – הקלות בתשלום מס לסטודנטים), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת א' הירשזון וא' אולמרט; הצעת חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון – תשלום קצבה בעקבות דיון משפטי), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק תעסוקת נכים, התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת ת' גוז'נסקי, ה' מחאמיד וס' סלים; הצעת חוק הפרשנות (תיקון – מועד הגשת דין-וחשבון), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת מ' גפני וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון – עיון בחוזה לפני חתימתו), התשנ"ה-1995, מאת חברת הכנסת נעמי חזן; הצעת חוק לתיקון פקודת העירויות (סייג למינוי מבקר), התשנ"ה-1995, מאת חברי הכנסת א' הירשזון וד' מגן; הצעת חוק הלוואות לדיר (תיקון – זכאות שנייה), התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת מ' גפני.

היור' ש' וייס:

אני מודה מאוד למזכיר הכנסת.

נעבור לשאלות ותשובות לשר לענייני דתות. רגע, בשביל זה צריך את השר. מה יהיה?

הצעת חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2), התשנ"ה-1995

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר ש' וייס:

הצעת חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2), התשנ"ה-1995, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יואיל להציג אותה יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט חבר הכנסת צוקר, בבקשה.

אני רוצה לקוות שנוסיף היום עוד שתיים-שלוש הצעות לסדר-היום. אדוני המזכיר, ביקשנו לצרף היום כמה הצעות לסדר-היום.

מה עם ההבטחה של השר המתאם?

קריאה:

הי"ר ש' וייס:

בבקשה? לא הבנתי.

חברים, התחלנו.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אחר כך סגן שר הדתות לא יהיה ויעבירו את התשובות על שאילתות לפרוטוקול.

הי"ר ש' וייס:

אני רוצה לקוות שנוסיף היום עוד שתיים-שלוש הצעות לסדר-היום. אדוני המזכיר, ביקשנו לצרף היום כמה הצעות לסדר-היום. מה עם ההבטחה של השר המתאם?

שלמה בניזרי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, קבענו ישיבת סיעה.

היו"ר ש' וייס:

אין לערוך ישיבות סיעות בזמן דיוני מליאה, גם לא ישיבות ועדות. זה הדבר אחרון שאני אתחשב בו; עוד זה חסר לי. אני לא יכול לאסור עליכם לערוך ישיבות סיעה, אבל עוד להתחשב בזה? חברים, גם כך יש לנו חסר בחברים במליאה, אז עוד עושים ישיבות סיעה בזמן מליאה. ההערה שלי מופנית לכל הסיעות.

חבר הכנסת צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשבועיים האחרונים ובשבועות הקרובים אעמוד כאן פעמיים, שלוש פעמים בשבוע, משום שאנחנו מצויים לקראת סוף הכנס, ואני מביא את תנובתה של הוועדה, בשום פנים לא של היושב-ראש שלה, אלא של ועדת החוקה, חוק ומשפט, פרי עבודה של הכנס האחרון. אלא שהיום אני מביא, אדוני היושב-ראש, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית תיקונים בחקיקה שעבדנו עליהם במשך שנה וחצי. התיקונים הללו הם דוגמה, עד כמה יוזמות חוק פרטיות קשורות לדין שלנו, ואתה יודע שאני ניצב קרוב מאוד לדעתך בעניין הצעות חוק פרטיות, אבל זאת אחת הדוגמאות כיצד הצעות חוק פרטיות ואולי הן לבדן מסוגלות לשחות נגד הזרם, להגיש הצעות שבהתחלה נראות משונות, בלתי קבילות, לא סבירות, ואחרי שנה וחצי של עבודה מאוד זהירה, מאוד שקדנית, מאוד אטית, הן הופכות חוקים.

במה אנחנו מדברים? אנחנו מדברים בשלושה תיקונים מפליגים שעוסקים בצורת הדין, באופן הדין, בסדרי הדין של בית-המשפט בשעה שהוא דן בעבירות מין. ייתכן שהנושא היה צריך להידון בשבוע שעבר בקשר ליום האשה, אבל נדמה לי שזה לא נושא שצריך לייחד אותו רק למעמדה של האשה; אנחנו מביאים רפורמה מרחיקה לכת בסדרי הדין ככל שהדברים קשורים בעבירות מין.

לפני שאגיע לדברים עצמם ואפרט אותם, אקדים כמה נקודות. הנקודה הראשונה, נדמה לי שכמעט כל כנסת, אדוני היושב-ראש, עוסקת בנושא של עבירות מין ומבצעת תיקונים משמעותיים מאוד בגלל הלחץ הציבורי העצום, בגלל הפרופיל המאוד גבוה, בגלל הסכנה, בגלל הרגישות החברתית לעבירות מן הסוג הזה. גם הכנסת הזאת תבוא ותציע כמה שינויים, חלקם אפרט מייד.

הכנסת הקודמת עסקה גם היא בנושא הזה באופן רחב ומעמיק. היא הגדירה את עבירת המין, את הבעילה, את האונס, באופן שונה. הכנסת הקודמת עשתה שינויים מאוד משמעותיים בקשר לגילים וקבעה סייגים חדשים וגבולות חדשים, מתי הבעילה נחשבת מותרת ומתי היא אסורה. גם אז ההשקפה היתה, מתוך אוריינטציה המתייחסת למצבה של האשה, מתוך אוריינטציה של העדפת קורבן המין על פני כל שיקול אחר בעת הדין המשפטי. אלה יהיו גם היסודות המונחים ביסוד ההצעה שאני מביאה היום בשם ועדת החוקה.

אני אעז ואומר, וזאת נקודה נוספת לרקע, שבמחלוקת שהתגלתה בשעת הדיונים בין השקפות חברתיות, בעיקר על מעמד האשה, לבין עקרונות משפטיים קשוחים, בדרך כלל העדפנו את מעמד האשה על פני לימוד מקצועי, על פני עקרונות מקצועיים מסורתיים שמביא אותם אלינו עולם המשפט.

העדפנו השקפת עולם חברתית, אני מקווה לא במחיר גבוה מדי של עקרונות משפטיים שאותם הכרנו קודם. נדמה לי ששמרנו על עקרונות בסיסיים של המשפט, אבל תוך אוריינטציה מודגשת המתייחסת למצבו של קורבן עבירת המין, בדרך כלל האשה, פעמים רבות הילדה.

במקרים שלנו עסקנו רבות בשאלת זכויות הנאשם, בשאלה סדרי הדין, נתנו דגש די חדש בזכויותיו של הקורבן במהלך הדיון המשפטי. הקורבן, ברוב הדיונים המשפטיים בעולם המשפטי המוכר לנו בעיקר בארץ, איננו בעל מעמד כזה שהתביעה מיידעת אותו, שהוא יודע מה קורה במשפט. הקורבן ברבות מן הנסיבות שאנחנו מכירים, לא רק בעבירות מין אלא בכלל, הוא צד פסיבי למשפט, הוא איננו יודע את מהות כתב האישום, הוא איננו יודע מתי יתנהל הדיון, הוא לא נשאל לעמדתו, משפחתו לא נשאלת בכל מה שקשור לנזק שנגרם לו. קורבן.

אנחנו מבקשים, כפי שתבינו בעוד דקות מספר, לתת מעמד שונה לקורבן כאשר מדובר בעבירות המין. אנחנו מביאים את הקורבן אל זירת בית-המשפט לא רק כנותן עדות, אלא כבעל מעמד שווה, כאדם שיש לו מה לומר גם לגבי העונש. אנחנו נותנים לו say, מעמד אמירה גם ככל שהדברים קשורים בעונש. את זה תבינו בעוד דקות מספר.

יש שלושה שינויים גדולים ברפורמה שוועדת החוקה מציעה לכם היום. הראשון, עבירות המין יידונו בבית-המשפט לא במעמד שופט אחד אלא בהרכב של שלושה שופטים. אנחנו מטילים פה אומנם עומס נוסף על המערכת, אבל בבית-המשפט, כדי לברר שאלה כל כך רגישה, אירוע שבו נטלו חלק בדרך כלל רק שניים, העובדות שנויות במחלוקת, הצדדים טוענים כל אחד את טענותיו והם סותרים פעמים רבות זה את זה מן ההתחלה ועד הסוף, מכף רגל ועד ראש.

אנחנו אמרנו, כי בשאלה כל כך רגישה ידונו שלושה, לא דן יחיד, לא שופט אחד, אלא שלושה שופטים. את זה עשינו לאו דווקא מן הטעמים שהזכרתי קודם, אלא פשוט כדי שההליך המשפטי יהיה מדויק יותר, מהימן יותר, ומסוגל ביתר דקות לנסות ולעמוד על מה שקרה בין הקורבן לבין הנאשם.

סאלח טריף (העבודה):

ואז זה ייקח שנתיים-שלוש...

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה יאריך את משך הדיון. אני מעריך שמאחר שאנחנו דנים בכ-1,000 תיקים לשנה, חלקם קלים יותר וחלקם קשים, כפי שהצבעתי, רגישים מאוד, שקלנו ארוכות, האם שווה לנו לשלם את המחיר של הארכת הדיון? אמרנו: כן. אלה שאלות כל כך קשות להכרעה. רק שני אנשים, אין בדרך כלל עדים – ניתן לשלושה שופטים.

חנן פורת (מפד"ל):

בכל עבירות המין, בלי אבחנה בדרגות שלהן?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא. כמעט כל עבירות המין, להוציא שתיים – אקסהביציוניזם ופרסום של עבירות מין. אבל כל שאר העבירות חל עליהן כל מה שאני אומר עכשיו.

השינוי השני, והוא כבר נדמה לי מהפכני יותר – עד היום, אדוני היושב-ראש, חברי, חברי הכנסת, אחרי פסק-הדין שבו הורשע הנאשם ולפני גזר-הדין היה מקבל השופט תסקיר על מצבו של הנאשם, תסקיר שהיה מפרט את מעמדו ואת מצבו המשפחתי, הקשיים ומה שהוליך אותו לעבירה ומה סיכויי השיקום שלו, תסקיר שלם על אישיותו של הנאשם. בפני השופט לא עמדו שום נתונים, שום מידע, שום אינפורמציה על מצבו של הקורבן. הקורבן היה פה צד פסיבי, הוא לא נטל חלק בהליך המשפטי, וגם כאשר הגיעו לגזור את הדין לא היה לאיש מושג מה מידת הנזק שנגרם לה. אני אומר "קורבן עבירת המין", זה איזה ביטוי "מכובס" קצת. בדרך כלל מדובר באשה או בילדה. לשופט לא היה מושג איזה נזק נפשי, או תעסוקתי, או משפחתי נגרם לקורבן עבירת המין, לאשה הזאת שנאנסה או נפגעה בעבירת מין אחרת.

מעתה אנחנו מחייבים את השופט – בפועל אני מניח שזה יהיה ברוב המשפטים – שבטרם יגזור את דינו של הנאשם, יעמוד לנגד עיניו תסקיר על מצבה של הקורבן, על מצבה של האשה, על מצבה של הנאנסת. הוא ידע מה קרה לה, מה הנזק הנפשי שנגרם לה, מה קרה לה בתוך משפחתה, מה קרה לה בתוך העולם התעסוקתי שלה, מה קרה לה בחברה. ובטרם גזירת דינו של הנאשם יהיה בפני השופט אותו תסקיר שיפרט מה קרה לה לאשה אחרי האונס הזה, או אחרי עבירת המין הקשה, האחרת, אם לא מדובר באונס. ואני מעריך שזה ישפיע על גזר-דינו, אני מוכן לומר שאני מקווה שזה ישפיע על גזר-דינו.

זה שינוי מפליג במעמד הקורבן במהלך המשפט. זה שינוי מאוד משמעותי בכל מה שקשור לאיזון שבין הנאשם לבין הקורבן בטרם גזירת הדין, אחרי ההרשעה. עשינו את זה אחרי התלבטויות רבות. כפי שאמרתי, על כל החוק עבדנו כשנה וחצי. על הנושא הזה עבדנו עם משרד העבודה והרווחה במשך תקופת זמן ארוכה. אדוני היושב-ראש, אפרט רק נקודה אחת מכלל הנקודות המפרטות כיצד יוכן התסקיר הזה.

מי שמכינים את התסקיר אינם אותם קציני מבחן שמכינים את התסקיר על הנאשם. אנחנו מבקשים שאת התסקיר הזה יכינו אנשים עם אוריינטציה כלפי הקורבן. מי שיעשה זאת יתמחה בעבירות מין, הוא ידע במה דברים אמורים, הוא ילמד להבין מה זה להיות קורבן של עבירת מין.

מי שמתמחה בנאשמים ימשיך להתמחות בנאשמים, וזה כמובן איננו דבר שביקשנו, חס וחלילה, לשנות או לבטל. יוגש תסקיר על מצבו של הנאשם. הנאשם זכאי להגנה בכל המהלך של הדין המשפטי, הגנה טובה ככל האפשר, ויוגש תסקיר על מצבו. אבל לא השארנו את התסקיר הזה בודד. את התסקיר הזה יכינו מומחים שתחום התמחותם, הבנתם, מיומנותם יהיו בהבנת מצבו של קורבן עבירת המין, של האשה, מה קרה לה, איזו מידת נזק נגרמה לה, עד איזה עומק היתה הפגיעה הזאת בה.

והשינוי השלישי הוא השינוי המפליג מכל השינויים. אחת הטענות שכולנו מכירים מקריאה, מעיון, משמיעה, היא הטענה, שקורבנות עבירות מין לא מתלוננות ולא מגיעות למשטרה. הן לא מתלוננות ולא מגיעות למשטרה בשל החשש העמוק והכמעט ודאי מפני שחזור הטראומה, מפני חזרה על הטראומה. הן חוששות מחקירה.

המשטרה מנסה להתמודד עם תופעה זו על-ידי הכנת חוקרות מיוחדות, בדרך כלל אלו חוקרות, אני מקווה שאכן הדיווחים האלה מהימנים, מבחינת מיומנות מיוחדת לתחום הזה. אבל החרדה מפני שחזור החוויה הקשה הזאת היא חרדה שמדריכה כנראה, כך למדנו, כל קורבן של עבירת מין.

היא חוששת מן החקירה, והיא גם לא רוצה לעמוד באולם בית-המשפט. ובאולם בית-המשפט, אם יש משהו שהיא חרדה מפניו, זאת העמידה במחיצה אחת, לעתים במרחק של נגיעת יד, מן הנאשם. לעתים היא עומדת במרחק של 2-3 מטרים לידו, היא מריחה אותו, היא רואה אותו, היא כמעט נוגעת בו. והיא צריכה לחזור ולספר, ולעמוד אחרי זה בחקירה נגדית, לידו ממש, בתוך אולם בית-משפט קטן.

ביקשנו למנוע את המצב הזה. ביקשנו לשנות משהו במצב הזה, למנוע את שחזור הטראומה, את החזרה עליה, אבל בלי לפגוע בזכויות הנאשם. ועמדנו פה בדילמה מאוד קשה, כיצד מצד אחד לשמור על כל זכויותיו של הנאשם לחקירה נגדית, להיות עד לעדות של הקורבן, ומצד שני אנחנו מבקשים לשמור, מתוך אוריינטציה ומתוך השקפה חברתית ברורה, על מעמדה של האשה, בעבירה כל כך קשה שהיא מכת החברה המודרנית.

לשם כך יצרנו בעצם בית-משפט חדש, וזה השינוי המפליג מכולם, האולם הכפול של בית-המשפט. ומעתה, אדוני השר, עבירות המין יידונו בצורה הבאה: באולם בית-המשפט ישבו כפי שישבו קודם, שופט, מי שיהיה מן הקהל, אם זה דיון פתוח, בדרך כלל הוא סגור, תובע, סניגור ונאשם. והמשפט יתנהל. כאשר יגיע התור של הקורבן לתת את עדותו, הוא ייתן את העדות בחדר אחר באותו אולם של בית-המשפט. שני החדרים יהיו מקושרים במערכת וידיאו. והקורבן – ניקח את המקרה של עבירת אונס – תשב בחדר אחר, לידה ישב התובע, הסניגור של הנאשם יוכל כמובן אף הוא לשבת באותו חדר. בשני החדרים יהיו מסכים. כל אחד יוכל לראות את כולם, אבל דרך המסך. כלומר, הנאשם יוכל לראות את הקורבן, הקורבן יוכל לראות את הנאשם. אבל אם מדובר, למשל, בעבירה בתוך המשפחה, לא יהיה מצב שקרוב המשפחה, לעתים אב, לעתים דוד, לעתים אח, יוכל להצמית את הקורבן בעיניו, יוכל לאיים עליו, יוכל לדבר אליו, יוכל לפלוט קריאה שתצמית באחת את הקורבן אל כיסאו ותמנע ממנו עדות חופשית או מהימנה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו ראשונים בדבר הזה?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אנחנו כמעט ראשונים.

היו"ר ש' וייס:

זה ממש מרתק. זה דבר מאוד רציני.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זו מהפכה מאוד לא פשוטה. זה חדשני. בקנדה יש פרובינציות שהלכו לזה. אנחנו הזמנו עדות מקנדה, וקיבלנו. הופיע כאן – – –

שר החקלאות י' צור:

שם זה זה אותו מודל בדיוק, עם טלוויזיה במעגל סגור?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה מודל כמעט זהה, עם טלוויזיה במעגל סגור. אומר כאן פרט פיקנטי. בעבודת הדוקטורט שכתב שר המשפטים הנוכחי – מחמת גילו אנחנו יודעים שזה לא היה לפני שנתיים – הוא דיבר על הפרדה בין הקורבן לבין הנאשם על-ידי מסך. אז עוד לא היו מערכות וידיאו מפותחות. זה זכה לכינוי "ליבאי court", בית-המשפט של ליבאי. על העיקרון מדברים כבר הרבה שנים, איך למנוע את המפגש הנורא הזה בין הקורבן לבין הנאשם.

אגב, אתה יכול לשאול עוד דבר. אם אני אמשיך בקו של שניכם, אפשר לשאול: למה רק בעבירות אונס? יש עבירות גוף רבות – – –

היו"ר ש' וייס:

או פציעה. את ההרוג, לדאבון לב, אי-אפשר להביא, אבל יכולה להיות פציעה קשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש מקרים של עבירות גוף. אז פה היו טעמים תקציביים, לא אכנס לזה. אבל העיקרון שאנחנו מחילים פה לגבי עבירות המין איננו מיוחד דווקא עבירות מין. יש ייחוד לעבירת המין בגלל הקשר המשפחתי לעתים, או הקשר הטראומטי, העדין, בין הקורבן לבין הנאשם.

שר החקלאות י' צור:

אלא שפה המטען הפסיכולוגי הוא בעל עוצמה אדירה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא חולש על הכול. המטען הפסיכולוגי יוצר את האווירה, הוא חולש על האווירה, הוא שולט בכל מה שקורה בבית-המשפט. ואז אמרנו שאנחנו מפרידים. כולם רואים את כולם. הנאשם יהיה מחובר במתקן שמאפשר לו לדבר עם הסניגור. כלומר, לא נמנע מהנאשם את האפשרות לייעץ לסניגור לשאול שאלה, להפריך עובדה שהקורבן טוען שאירעה. אבל תזכרו, שני אולמות, מסכים של וידיאו, אמצעי קומוניקציה מיידיים בין שני החדרים, וכך יידון העניין.

בעניין הזה אנחנו כמעט מובילים בעולם המערבי. אמרתי שכבר יש ניסויים. יכולנו ללמוד מן הניסיון. אנחנו לא מתגלחים רק על הזקן של עצמנו. אבל אנחנו הולכים פה למהלך נועז. שוב, לא הממשלה הציעה זאת. הציעו זאת כמה חברי כנסת. למדנו את זה, למדנו את מה שקרה בקנדה, ונדמה לי שאנחנו מביאים לעולם המשפט הישראלי כמה חידושים מפליגים. אני מקווה שלא נתבדה בכך שחשבנו שגם לא קיפחנו את הנאשם וגם אפשרנו לקורבן להיות שחקן בתוך הזירה הנוראה הזאת. יש לו מעמד, הוא איננו אילם, הוא חלק מן ההתרחשות כולה.

לפני סיום, אני רוצה לציין את העובדה שאנחנו מדברים על קבוצה של הצעות חוק פרטיות. וייתכן מייד, חלק מהמציעים אפילו נטל חלק פעיל במהלך הדיון. אני רואה כאן גם את חברת הכנסת דיין, גם את חברת הכנסת גוז'נסקי, שלא רק היו מציעות, זה הדבר הכי קל בכנסת, אלא גם נטלו חלק פעיל במהלך החקיקה. אני רוצה לציין עוד את חברי חברי הוועדה שאינם כאן, חבר הכנסת יצחק לוי, חבר הכנסת מרידור, שהיו לנו אתו ויכוחים קשים מאוד בעניין הזה, והוא עמד כל הזמן על זכויות הנאשם, חבר הכנסת רון נחמן.

אבל יותר מכול, אני מבקש להודות לכמה עובדים שבאמת השקיעו פה את נשמתם. יש עובדת אחת שהשקיעה את נשמתה באופן מרחיק לכת, זאת הגברת גלוריה וייסמן ממשרד המשפטים, שעובדת עם הגברת יהודית קרפ שגם תרומתה לחקיקה חשובה ביותר. אבל אם אני יכול מכאן, אני בטוח, בשם כל מי שהיה שותף להכנת הצעת החוק ולהשקפה שעומדת מאחורי הצעת החוק, שגם אתה, חבר הכנסת רון נחמן, היית שותף לה; אם אני יכול מכאן למסור את אהבתנו הגדולה והערכתנו העצומה לגלוריה, אני עושה זאת בשמחה גדולה מאוד.

אני רוצה להודות לעובדי משרד העבודה והרווחה, מאיר חובב, חנה אטקס, אביבה פלאי, חיותה שנבל. הסוגיה, מי מכין את התסקיר ואיך מכינים אותו, היתה מאוד מסובכת. הם עזרו לנו מאוד בעניין הזה.

ובמידה רבה מאוד אני רוצה להודות פה, פרט להנהלת בתי-המשפט, לרמי רובין, לקבוצה של ארגונים וולונטריים שעוסקת בעניין הזה באופן מסור מאוד מאוד, את זה אנחנו כבר מכירים, אבל גם במיומנות מקצועית מאוד מרשימה. לא שמסירות אינה דבר קשה, אבל את זה אנחנו כבר מכירים. אך המיומנות המקצועית גם של נציגי שדולת הנשים, גם של האגודה לזכויות האזרח, גם של

המועצה הלאומית לשלום הילד, גם של "נעמת" וגם של קואליציית ארגוני נשים – המיומנות המקצועית הזאת קיבלה ביטוי מובהק בחקיקה הזאת.

אני מודה לכולכם, ואני מקווה שנוכל בסוף היום לא רק לבשר על חידושים, אלא בעיקר לבשר על שיפורים.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

מעניין, בשבועות האחרונים אנחנו עדים לתנובה מאוד רצינית של הוועדה הזאת. זה התקבץ, התקבץ, ועכשיו זה בא לביטוי שבוע אחרי שבוע, עבודת חקיקה מרתקת. גם ההלקאה העצמית, שאין לנו כלים לחקיקה רצינית, זו איזו מיתולוגיה ששניים-שלושה חברי כנסת מפיצים, ולא אחת מקבלים גיבוי של האקדמיה, שלא התעמקה בסוגיה. אני חושב שהחוקים שמביא לנו דדי צוקר הם ביטוי ליכולת היוצאת מהכלל של הכנסת לחוקק חוקים ברמה גבוהה מאוד, תוך הסתייעות בסיוע מקצועי ממדרגה ראשונה. תאמינו לי שאין בעיות אם רק רוצים, וזו אחת הדוגמאות.

מסתייגים. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת גוז'נסקי. לך יש הסתייגות אחת, ואם כן – חמש דקות לרשותך.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, אני אבקש לאפשר לחברת הכנסת דיין לענות בשם היושב-ראש על ההסתייגויות.

היו"ר ש' וייס:

אין שום בעיה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא לעתים קרובות יוצא לעמוד בכנסת ולהיות שותפים להצעת חוק שהיא, כפי שציין חבר הכנסת דדי צוקר, גם מהפכנית בגישתה המשפטית, אבל מהפכנית לא פחות בגישתה החברתית הציבורית.

אני רוצה לברך את חבר הכנסת דדי צוקר, שמצא לנכון להעניק להצעת חוק זו מספר רב מאוד – לא ספרתי כמה – של ישיבות.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

למעלה מ-20 ישיבות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

למעלה מ-20 ישיבות של הוועדה, עם טובי המומחים שיש בנושא הזה.

אני חושבת, שלולא עקשנותו של חבר הכנסת דדי צוקר, היוזמה המבורכת של עשרת חברי הכנסת לא היתה הופכת חוק מדינה, כפי שיקרה, אני מקווה, היום בתום הדין.

על הדברים שנאמרו עד עכשיו אני רוצה להוסיף כמה נקודות. נקודה ראשונה היא: אנחנו מחפשים דרך, כולנו, כל מי שחרד בנושא של אלימות, ובמיוחד אלימות כלפי נשים וקטינים ואלימות על רקע מיני – איך אנחנו יכולים להביא לכך שיותר ויותר מבצעי פשע מהסוג הזה אכן יועמדו לדין. יצרנו מערכות חוקיות שונות לגבי קטינים וחסרי ישע, אבל בצדק לא הסכמנו להכניס את הנשים, כציבור, למסגרת הקטינים וחסרי הישע, כי אמרנו שנשים הן חברות שוות בחברה ואנחנו לא מתכוונים להסתכל עליהן מלמעלה ולפרוס עליהן את חסותנו כאילו היו קטינות או חסרות ישע. מצד שני, בפועל, נשים רבות נמצאות בדיוק במצב שהן חסרות ישע. הן מרגישות שהעוול האיום שנגרם להן עלול להיות רק פתיחה למסכת נוספת של ייסורים ועינויי דין. לכן, חשיבותו של החוק הזה בכך שהוא אומר לאשה שנפלה קורבן לעבירת מין, לאונס, או לעבירה אחרת: תשמעי, אנחנו עשינו צעד שבו תהיי חשופה פחות לאותו מעמד קשה, ואכזרי לפעמים, של התעמתות ישירה באותו אולם עם מבצע הפשע.

עם זאת, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אנחנו עדיין נמצאים במצב מאוד מסובך בנושא הזה, שלא החוק הזה יפתור אותו. הרבה פעמים קורבן של עבירת מין, כשהיא באה לבית-המשפט, בא נציג ההגנה, מי שמגן על הנאשם, ומנסה מבחינתו לזכות את הנאשם או להפחית בעונשו, ובמהלך החקירה נשפכים על האשה המתלוננת קיתונות של האשמות, בין שהן מבוססות על חקירה וחקירה וחיטוט באורח חייה, חפירה בעברה, חפירה במנהגיה, חפירה בשאלה מה היה אורך החציאת שלה ומה היא עשתה יום לפני כן ויום אחרי כן, ועוד שאלות מהשאלות האלה, שגורמות למעמד משפיל, שמביא נשים רבות, אחרי שהן שומעות את החקירות האלה, למחשבה שלא כדאי לבוא ולהתלונן.

והדבר הנוסף שהחוק הזה לא פותר הוא קולת העונש על עבריינים בעבירות מין. בזמנו, כאשר בית-המשפט, בערכאה של בית-המשפט המחוזי, בפסק-הדין הראשון, זיכה מחמת הספק את מי שידועים כנאשמי האונס בשמרת, התגובה הראשונה של נשים היתה: אם כך, הן לא הולכות לבית-הדין. אני חושבת שהשאלה הזאת היא גם כן שאלה ציבורית מהמעלה הראשונה – שאלת חומרת העונש המוטל על עבירות מין ועל עבירות במשפחה ולא במשפחה. לאחרונה היו כמה פסקי-דין מזעזעים בנושא הזה, כאשר, לצערי הרב, בתי-משפט פסקו לקולא והחליטו, שמי שנאשם בשורה של עבירות מין בילדים, ירצה עונש של עבודות לטובת הציבור ולא נגזר עליו מאסר בפועל. אני חושבת שזה איתות חמור ביותר לעברייני מין, ובמיוחד כלפי ילדים. והיו עוד כמה דוגמאות בנושא הזה.

אני מקווה, שהחוק הזה, עם כל מה שאמרתי שאין בו, ולא יכול להיות בו, יהיה איתות לכל הרשויות, שאנחנו רואים בשלומה הנפשי, קודם כול, של קורבן עבירות מין נושא ראשון וחשוב במעלה בכל המערכת של השיקולים, שאנחנו מצפים שיובא בחשבון הנזק שנגרם למתלוננת בקביעת העונש של הנאשם, וייעשו צעדים נוספים כדי לעודד קורבנות של עבירות אונס ועבירות אחרות לבוא ולהתלונן. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחברת הכנסת גוז'נסקי.

חבר הכנסת רון נחמן, לך יש שתי הסתייגויות. תואיל בטובך לנמק אותן ברצף. יש לך עשר דקות.

קראתי בשמו של חבר הכנסת יצחק לוי, אבל הוא לא כאן.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שבפני הכנסת מובאת היום לקריאה שנייה ושלישית הצעת החוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2). אני רוצה לברך את חבר הכנסת דדי צוקר על העבודה הגדולה שנעשתה בכ-20 ישיבות הוועדה ואת כל יוזמי הצעת החוק; את חברי הכנסת דליה איציק, נעמי בלומנטל, תמר גוז'נסקי, נעמי חזן, לימור לבנת, ענת מאור, אסתר סלמוביץ, יוסי כץ ויעל דיין.

אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש, שלאחרונה הבאנו לפני מליאת הכנסת לאישור סדרה שלמה של חוקים שבאו לתקוף את הבעיה, שלדעתי היא הבעיה החברתית מספר אחת כרגע במדינה שלנו: האלימות – חברה אלימה, אלימות שמתחילה במשפחה, אלימות שמתרחשת בין כותלי בתי-הספר, אלימות שמתפתחת בחברה. יש להפסיק מייד את כל הדרך הזאת של האלימות, מכיוון שאתה יודע איפה הדרך הזאת מתחילה, אתה לא יודע איפה היא נגמרת.

אנחנו דנו בהצעות חוק, בדיונים נוספים בוועדה, בנושא חסרי הישע, ואני אומר לך, אדוני היושב-ראש, בתור ראש מועצה שנתקל בחיי היום-יום בתופעות האלה בקרב תושבי עירו, עם הפניות למשטרה והפניות לכל מי שצריך לפנות מבחינת החוק – אין שום מרפא, אין מי שיכול לטפל, כי הוא מוגבל. והאיומים מופעלים, ושיטת האיום פועלת. אתה נתקל בתופעות נוראות, שמאיימים על אותם עדים, על אותם מתלוננים במשטרה, לבטל את העדות שלהם, מאיימים על בני משפחותיהם באופן עקיף, והגענו לתופעות הגרועות ביותר.

לכן, כאשר אמר חבר הכנסת דדי צוקר שיש בחוק הזה משהו מן החדשנות, זה נכון. החדשנות היא, שנאמר שבמשפט פלילי, בשל עבירת מין רשאי בית-המשפט להורות בין מיוזמתו ובין לבקשת התובע על מסירת העדות שלא בפני הנאשם.

נשאלה השאלה: מדוע דווקא לגבי עבירת מין? אולי יש גם עבירות אחרות? אם מישהו נתן לה אגרוף או סטירה, סתם כך כדי שהיא תקשיב, או משך לה את השערות, או סטר לה והטיח את ראשה בקיר, מה זה שונה מבחינת הפחד של הנאנסת? מה זה שונה מבחינת עבירה כנגד ילד או קטין שהטראומה של אותו מעשה תלווה אותו כל חייו?

לימור לבנת (הליכוד):

זה לא אותו תהליך נפשי. אלימות היא אלימות, זה ברור.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כל ההצעה הזאת מבוססת על ההנחה שיש ייחוד לעבירת מין.

רון נחמן (הליכוד):

אני שמח שעוררתי את הדיון. אבל במסגרת דברי אני רוצה להסביר את העניין הזה.

היו"ר ש' וייס:

ברשותכם, מול ההערה הזאת הייתי מציב תשובה נוספת או אחרת. אנחנו הולכים פה לניסיון משפטי חשוב מאוד. יכול להיות שבעוד שנתיים, שלוש שנים, כשהעניין יפעל, נרחיב את המסגרת. הרי אין לנו מד טראומה.

לימור לבנת (הליכוד):

נכון, אדוני היושב-ראש, ללא ספק. באמת הכוונה היא לייחד את העבירות האלה. אלה עבירות מיוחדות שיש בהן משהו שונה.

היו"ר ש' וייס:

ברמה העקרונית חבר הכנסת רון נחמן מעיר הערות נכונות. הן באותו הקשר. אני לא אומר שיש בזה אותה מידה של טראומה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

— — — היינו מרחיבים את מסגרת העבירות.

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר וחברת הכנסת לימור לבנת, היות שכולנו מסכימים להצעת החוק, תנו לי לפתח, ברשותכם, את המחשבה שלי. יש כאן צעד ראשון גדול קדימה. בזה אין צל של ספק. קיימת סכנה לזכויות הנאשם. קיימת סכנה שלפעמים בית-המשפט יעמוד בפני אנשים שלא אומרים אמת. יכול להיות שנאשם ייפגע כתוצאה מכך שלא ניתן היה לו לעשות את החקירה ואת החקירה הנגדית בצורה כזאת, כפי שנהוג בבית-המשפט, ואז אולי זכויות הנאשם הן שנפגעות.

עמד על כך בהרחבה חבר הכנסת דן מרידור. גם אני הערתי את תשומת הלב לכך שמצד אחד צריך לשמור על האיזון בין הנזק הנורא שנגרם לקורבן של מעשה פלילי בשל עבירת מין, כשנפגע כזה סוחב לאורך כל חייו מטען נורא של רגשות ובושה, ומצד שני יש זכויות הנאשם. אמרתי על הצד השני: ומה יקרה אם מחר יבואו עם עבירות אחרות ויבקשו לגזור גזירה שווה? לשם כך, צדקת, אדוני היושב-ראש, ובעצם הצעת החוק הזאת היא ניסיונית למעשה.

גם הדוגמאות שהובאו מהעולם, עוד לא ידוע כיצד הן מבוצעות הלכה למעשה לאורך תקופה ממושכת. כמו כן, עוד לא ידוע מהו הניסיון המצטבר והלקח שאנחנו יכולים להפיק מתוך אותם מחקרים ומעקבים אחר אותן הצעות חוק וחוקים שהתקבלו במדינות שמעבר לים. אבל אני חייב כאן לומר את הדברים ולהזהיר. לכן, גם שתי ההסתייגויות שלי מדברות על שני דברים.

בהסתייגות הראשונה ביקשתי להוסיף אחרי המלים "חקירת עדים" את המלים "בהליך שיפוטי". זאת מכיוון שזה לא רק בשלב של ההרשעה. בסעיף 3(1)(ב) בהצעת החוק כתוב: "הרשיע בית-המשפט נאשם בעבירת מין, רשאי הוא להורות לעובד ציבור, שמינה לעניין זה שר העבודה והרווחה, לערוך ולהגיש לו תסקיר", וכו'. נכון, התסקיר הזה שעובד הציבור יכין יאפשר לנפגע, לאותו קורבן עבירת מין, לתבוע את הפוגע גם בנזיקין. לא יהיה רק עונש פלילי, לא רק שהוא ישב בבית-הסוהר, לא רק שיהיה עליו אות קין שהנה, אתה נאשם והורשעת בעבירת מין, אלא אתה גם תשלם פיצוי כספי. הפיצוי הכספי הזה יהיה בו כדי להרתיע מראש. האדם ידע, שנוסף על מאסר ועל העניין הפלילי יוטל עליו גם העונש האזרחי של תשלום פיצויים, לפי מידת הנזק שהתסקיר של אותו עובד ציבור יבוא ויזיח.

אני חוזר ואומר, שחשבתי שמן הראוי יהיה לפחות לקבוע מלכתחילה שזה יהיה לא רק במשפט פלילי, אלא בהליך שיפוטי, כדי להרחיב אותה מסגרת שעליה דיברתי, מתוך זהירות גדולה.

ביחס לסעיף 2 החדש אני מציע, שאחרי סעיף קטן (ו) יבוא סעיף (ז) האומר כי "סעיף זה יחול כל עוד אין בו משום פגיעה בחוק-יסוד".

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת דדי צוקר, אנחנו עלולים תמיד להימצא במצב מסוים, לפי המצב הקונסטיטוציוני ועם חקיקת חוקי היסוד. אנחנו עדים להרבה מאוד בעיות שנובעות מחקיקה, שלעתיים אולי לא עומדת באמת המידה של עמידה בפני חוק-יסוד. לכן, ביקשתי לבחון את הצעת החוק הזאת ואת הסעיפים השונים שלה אם אכן הם עומדים במידה של התאמה עם אותן הוראות המדברות על אי-סתירה לחוק-יסוד מבחינת זכויותיו של הנאשם. יש כאן בעיה אמיתית, כי נאשם עלול לעמוד במצב, כפי שאמרתי בתחילת דברי, שבו תינתן נגדו עדות שקר ולא תהיה לו אפשרות להגן על עצמו באותה מידה שהוא מגן על עצמו במשפט פלילי רגיל, כפי שמתרחש היום בין כותלי בית-המשפט.

לסיכומי של דבר, אדוני היושב-ראש, הצעת החוק שמובאת היום לקריאה שנייה ושלישית היא הצעה טובה גם מן הפן הניסיוני שבה, גם מבחינת ההעזה החקיקתית של הכנסת שלנו, הכנסת שעליה אמרו שהיא איננה עושה חוקים. מאשימים את חברי הכנסת שהם מחוקקים כל מיני חוקים פופוליסטיים. אני חושב שכאן, במעשה החקיקה של היום, מנסים להתמודד עם בעיה רצינית ביותר של אלימות בחברה ובמשפחה. זו הצעת חוק שבאה לתת גיבוי לאותם קורבנות ולמנוע מאותם תוקפים את האפשרות לבצע את זממם בלי שהם יעמדו ויקבלו את עונשם. זו הצעה טובה שצריך לנסותה.

אני מקווה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, ידידי דדי צוקר, שבעקבות החוק הזה נקיים מעקב גם בוועדה ונקבל דיווח ממושרד המשפטים לגבי המשפטים שיידונו כבר בעתיד לפי הצעת החוק הזאת, על מנת שבתוך שנה או שנתיים מהיום כבר נוכל לקבל היזון חוזר כלשהו ולדעת אם ההשערות שהנחנו בבסיס הצעת החוק הזאת הן אכן תקפות, האם הן נכונות והאם הן תעמודנה במבחן הזמנים.

אני רוצה לברך את כל העוסקים במלאכה. אני מודה לכם. אדוני היושב-ראש, תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת רון נחמן. חבר הכנסת דוד מגן, לך יש הסתייגות אחת. בבקשה. יש לך חמש דקות להנמקה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, די לרשום הסתייגות אחת כדי לקבל את ההזדמנות לגמור את ההלל ולשבח את היוזמים והיוזמות. כמובן, צריך להזכיר את דדי צוקר, דליה איציק, נעמי בלומנטל, תמר גוז'נסקי, נעמי חזן, לימור לבנת שמרעפה עלינו חידושים רבים, ליברליים, נכונים וחכמים, ענת מאור, אסתר סלמוביץ, יוסי כץ ויעל דיין.

כאשר התייחסנו להצעה בשלב הדיון בקריאה הראשונה, גם אני הבעתי כמה חששות לגבי השלבים הבאים בחקיקה. אנחנו רגילים כי בכל עת שדנים בבתי-המשפט בערכאות השונות בעניינים הקשורים לביטחון המדינה, הנוהג הוא שהנתבע אינו יודע מהו כל החומר שהתובע – ובדרך כלל זו המדינה, תמיד זו המדינה – מציג בפני בית-המשפט או לעיני השופט, זהו נוהג שהיה מקובל. והנה,

באה ההצעה הברוכה, המדברת על נדבך נוסף, שאותו נאשם בעבירת מין לא יוכל לחקור ישירות בחקירה נגדית את הקורבן, שבדרך כלל אנחנו יודעים שהוא ממין נקבה.

אנחנו שומעים הורים, שומעים בני משפחה על הטראומות שנשים עוברות בגלל עבירות מין, והמחשבה להחיות שוב אותה חוויה איומה כדי לבצע את הליכי הדין – המחשבה האומרת כי אין בהכרח צורך להחיות אותה חוויה איומה היא מחשבה נכונה, מהפכנית, והיא מחשבה שהכנסת צריכה לאמץ אותה.

אני רק חושב, וזאת רשמתי בהסתייגות הקצרה, כי היוזמה לערוך שינויים בסדרי הדין בשלב חקירת העדים צריכה להיות כולה של בית-המשפט. אני חושב שההצעה בנוסח המוסכם והסופי שלפיה היוזמה יכולה להיות לבקשת התובע, יש בה משום הרחקת לכת והצעתי, והבעתי זאת בהסתייגות, כי רצוי שכל היוזמה לשינויים בסדרי הדין בסוגיה המורכבת והרגישה הזאת תהיה יוזמתו של בית-המשפט, אם וכאשר ימצא צורך לשנות את הסדרים הרגילים, כדי למנוע אותה חוויה רגשית קשה שתבוא שוב לידי ביטוי בבית-המשפט, עם כל הפגיעה הנפשית הכרוכה בכך אצל הקורבן של עבירת המין.

הי"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת מגן.

חבר הכנסת מרידור איננו באולם. חבר הכנסת בא-גד איננו באולם. לחבר הכנסת צוקר יש הסתייגות, שאותה הוא יעלה אחר כך. אחריו – עוד הפעם חבר הכנסת דן מרידור.

אני אאפשר עכשיו לחברת הכנסת לימור לבנת להשתתף פה במסגרת רשימת היזמים במשך שלוש דקות. זו לא הסתייגות אלא הבעת תודה או הבעת דעה נוספת. חבר הכנסת צוקר, לך יש הסתייגות?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא.

הי"ר ש' וייס:

אם אחר כך חבר הכנסת צוקר או חברת הכנסת יעל דיין ירצו לסכם, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה קודם כול להודות ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת דדי צוקר, ולכל צוות הוועדה על עבודה אינטנסיבית מאוד ועל השלמתה של חקיקה שנעשתה, כפי שנאמר כאן לפני, על בסיס כמה הצעות חוק שהונחו לפני הוועדה בחקיקה מורכבת מאוד, חדשנית, במובן מסוים אפילו מהפכנית או נועזת, שתצטרך עוד להתנסות ולעבור מעקבים במהלך השנים הבאות.

אדוני היושב-ראש, הנחתי על שולחן הכנסת אחת מהצעות החוק שהיו בסיס לחקיקה המובאת כאן בפנינו בקריאה שנייה ושלישית, לאחר הפרשה שכל המדינה סערה בגינה, פרשת הזיכוי של הנאשמים באונס בשמרת. מדובר, כמובן, בזיכוי בערכאה הראשונה, לפני שהיתה הרשעה בערכאת הערעור.

הפרשה הזאת הביאה אותי בשעתי להניח את הצעת החוק הזאת, משום שהסתבר שבשלב הראשון שבו הפרקליטות שקלה בדעתה אם להגיש בכלל כתב אישום נגד הנאשמים בפרשה הזאת, היתה החלטה שלא להגיש כתב אישום מתוך חשש שהנאנסת לא תוכל לעמוד בפני חקירה, שהקורבן לא יוכל לעמוד בפני התוקפים, בפני הנאשמים באולם בית-המשפט. מתוך השיקול הזה הוחלט בפרקליטות שלא להגיש כתב אישום.

התופעה הזאת, כפי שהתברר אחר כך, שדולת הנשים בישראל נזעקה בגינה והכינה את הצעת החוק כפי שהונחה. התופעה הזאת הזעיקה רבים, וגם אותי, ואני החתמתי על אותה הצעת חוק שנוסחה על-ידי שדולת הנשים. דרך אגב, מגיעה כאן גם זכות – רציתי לומר כמעט זכות אבות, אבל זו אולי זכות אמהות – לשרה שולמית אלוני אשר הגישה את הצעת החוק הזו בקדנציה הקודמת, אבל היא לא הושלמה ולא הגיעה לכלל קריאות והליך חקיקה. אחר כך, לאחר שהתקשרתי אליה וביקשתי את רשותה, הנחתי את הצעת החוק הזו עם חברות כנסת נוספות.

אדוני היושב-ראש, אני חושבת שהצעת החוק, כפי שמובאת בפנינו כרגע, או החוק כפי שהוא מובא להשלמה כרגע הוא טוב וצודק לאין ערוך מההצעה שהנחנו מלכתחילה על שולחן הכנסת, וזאת משום שלאחר דיונים רבים שהיו במליאת הוועדה במשך חודשים רבים מאוד שבהם נדון העניין על כל גווניו ועל כל היבטיו, הושלמה הצעה זו, ואני חושבת שהכנסת היום מתברכת בהצעת חוק, כמו שאמרתי, חדשנית, נועזת, חשובה מאוד, שבודאי עוד תיבחן, ומצאתי לנכון להודות לכל היוזמים, בודאי ליושב-ראש הוועדה, לחברי הוועדה ולכל העוסקים במלאכה על השלמת העבודה החשובה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחברת הכנסת לבנת.

חברת הכנסת יעל דיין, בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, קראנו היום ששתי ילדות צעירות מאוד נאנסו בידי שני קטינים בטיוול כיתה של בית-ספר. הן לא ברחו להן מהבית ונקלעו לנסיבות בלתי אפשריות ושם קרה להן הדבר הנורא הזה, אלא במסגרת מאורגנת של טיוול.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

בנות כמה הילדות?

לימור לבנת (הליכוד):

בנות 14. שתי ילדות מבית-ספר תיכון שהיו בטיוול כיתה.

יעל דיין (העבודה):

אני אומרת את זה משום שאין יום, ואולי אנחנו כבר מגלים אטימות לנושא הזה, אין יום שלא מופיע סיפור אונס או אלימות נגד נשים או נגד ילדות או בתוך המשפחה או מחוץ למשפחה. אני אולי רגישה יותר לזה מאז אני בכנסת, ואני אוספת את הגזירים האלה. אני בושה לומר שיש לי כרכי כרכים של הנושא הזה.

לכן היום אני רוצה להרשות לעצמי נימה אישית. אם אני יושבת, ולו רק קדנציה אחת, בכנסת ישראל, שהיא בית-המחוקקים, ולו יהיה זה החוק היחיד שאני שותפה לו מהתחלה עד הסוף בלי להחמיץ אף ישיבה אחת גם כיוזמת וכמציעה וגם כמלווה את כל ההליכים שלו, ארגיש שהצדקתי את ישיבתי בבית הזה.

היו"ר ש' וייס:

על זה ייאמר: יש דין ויש דיין.

יעל דיין (העבודה):

יש דין ויש דיין וגם דיין בנקבה, הלוואי.

היו לנו הרבה שותפים, ויושב-ראש הוועדה הזכיר אותם. הוא לא הזכיר את עצמו מחמת צניעותו. אני רוצה לומר שהוא נענה לבקשה של חברת הכנסת לימור לבנת ולבקשתי בהיותנו יושבות-ראש של הוועדה לקידום מעמד האשה. הוא אמר: אני נותן לכן את כל הזמן הדרוש לחקיקה מואצת של כל נושא עבירות מין ועבירות אלימות נגד נשים. אני מזכירה את זה לחבר הכנסת צוקר, כי עוד לא סיימנו את המלאכה. לפנינו נמצא בשלב מאוד מתקדם העניין של חוק ההתיישנות, ולפנינו חקיקה

שחסרה כי היא נופלת בין מעשים מגונים ועבירות מין, וזה חוק ראשון וגדול בנושא של הטרדה מינית, ואני בטוחה שבשנה זו יבואו לגמר חקיקה.

היתה בעיה אחת, שאני רוצה להזכיר, כי היא עלתה בכל הדיונים. היא עלתה כאן גם באיזו קריאת ביניים. בעניין זה אני אולי לא בדעת הרוב, אך נשאלה שאלה: מדוע רק עבירות מין? זה עבר בוועדה רק לגבי עבירות מין, אבל היתה נטייה מצד כמה מחברי הוועדה לומר מדוע לא במקרה של אלימות, שוד נורא, כאשר הנשדד – האשה או הגבר – נכנסים להלם, ויהיה זה טראומטי עבורם לתת עדות בפני האיש שחבל בהם קשות.

אני חושבת שהצלחנו להסביר, בעזרת פסיכיאטרים ואנשי מקצוע אחרים העוסקים בכך, כי יש הבדל יסודי מאוד בין עבירת מין – בוודאי עבירת מין קשה – לבין כל אלימות אחרת.

הי"ר ש' וייס:

סליחה, ברשותך, מכיוון שאני עומד להפקיד את הזירה בידי סגן יושב-ראש הכנסת רפי אדרי, ולא אוכל להצביע, אני מבקש להצטרף באופן סמלי להצבעה שתהיה כאן.

יעל דיין (העבודה):

תודה, כבוד היושב-ראש.

אני חושבת שהנושא הזה עוד יעמוד פעמים רבות לדיון בבית הזה. אין עבירת אלימות דומה לעבירת מין. אולי היא דומה, אך היא איננה זהה. הקורבן בעבירת מין, היא קורבן כמה פעמים. היא קורבן כאשר מתבצעת נגדה עבירה, והיא קורבן בביתה – ברגשי האשמה שלה ובצורת החקירה הקודמת. עולים סניגורים מסניגורים שונים, ומנסים להוכיח שאולי בכל זאת היא שיתפה פעולה, אולי בכל זאת היתה פרובוקציה כלשהי, אולי בכל זאת היתה הסכמה כלשהי. לכן, כאשר דיברנו והצבענו פעמים מספר על העניין הזה, אמרנו שאנו מפרידים בין עבירת מין לכל עבירת אלימות אחרת.

הקדשנו הרבה להגנה על זכויות הנאשם. אני חושבת שזה הדבר שנתבקש בהסתייגויות שהושמעו תוך כדי הדיונים: בסדר, אתם נותנים אקסטרה הגנה – הגנת יתר כמעט – לקורבן, אבל מה בדבר זכויות הנאשם? הקפדנו על קוצו של יו"ד בעניין הזה. לנאשם מוקנות כל הזכויות שמוקנות לו גם במסגרת אחרת, כאשר אין תסקיר וכאשר אין מעגל סגור.

נשאלה כאן שאלה נוספת לגבי חוקי יסוד. אני חושבת שניתקל בכך עוד פעמים רבות. אינני רואה טעם להכניס זאת בכל חוק, ובלבד שלא יפגע בחוק-יסוד, כי זה מובן מאליו. נגיע למצב של בדיקת כל החוקים מול חוקי היסוד, עד שזה יהפוך שגרה, ובוודאי אין טעם להכניס זאת לחוק עצמו.

אני מודה שוב גם לוועדה וגם לכל אלה שהקיפו אותנו, לא תמיד מתוך הסכמה. אני חושבת, שיש כאן צעד ענק קדימה, לא רק לגבי האשה שהיא קורבן לעבירה מינית, אלא למערכת החקיקה והשפיטה, כך אני מקווה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, גברתי, חברת הכנסת יעל דיין. אני מבין שיושב-ראש הוועדה מבקש להשיב. אדוני, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, הבמה לרשותך.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס בקצרה טרם ההצבעה לנקודות מספר שעלו כאן. ראשית, אם מישהו יחפש את העקבות ההיסטוריים, מתי הונחו כל הצעות החוק הללו, הרי הן הונחו במועד שציינה חברת הכנסת לבנת. אני לא נכנס עכשיו לשאלה, מה היה מן הבחינה המשפטית במשפט שמרת. העובדה היא, שמבחינה חברתית, זה היה אירוע כל-כך טראומטי, שהוא גילם כנראה הרבה מן הבעיות המצויות היום בתחום עבירות המין, והצליח לזעזע אנשים רבים מספיק בציבור ובתקשורת, עד שהדברים התמקדו בכמה הצעות חוק, כפי שהן מגולמות כאן היום בהצעת החוק האחת הזו. זהו האירוע אשר פתח, לפי דעתי, שרשרת של תגובות אשר מסתיימות היום בחקיקה הזו.

במהלך החקיקה יכולנו להפסיק פעמים מספר. אני מודה שהקשיים – בעיקר המקצועיים – אשר נערמו על דרך החקיקה הזו, היו מעבר לממוצע המוכר לי בחקיקה אחרת. היו לנו התנגדויות קשות מאוד בתוך לשכת עורכי-הדין, ואפילו בפרקליטות המדינה. היו התנגדויות על רקע זכויות הנאשם גם בתוך ועדת החוקה. אמרתי שהיה ויכוח קשה מאוד לאורך כל הדרך עם חבר הכנסת מרידור. אבל רצינו לומר משהו מאוד מסוים, שעלה כאן במהלך דברי חלק מהדוברים: אנחנו מייחדים את עבירת המין מכל שאר העבירות. אינני אשה, ואני יודע שחלק מהדברים אינני מסוגל לחוות, אבל אני חושב שאנו יכולים להבין שמדובר כאן בעבירה שבה הקורבן מוכה בממדים רבים, במישורים רבים כל כך, כפי שהדבר אינו קורה בעבירה אחרת. כלומר, האקלים המקיף את העבירה הזו שונה במידה רבה מן האקלים הסובב את העבירות האחרות. משום שזו עבירה ייחודית, חשבנו שמותר לנו להבחין בתהליך נועז מאוד של דיון אחר, של בית-משפט אחר, של בית-משפט חדש, באולם הכפול – כפי שתיארתי אותו קודם לכן – בגלל ייחודה של העבירה.

בתשובה לחבר הכנסת נחמן, אכן אפנה להנהלת בתי-המשפט, ואבקש לקיים מעקב אחר האופן שבו החוק הזה מיושם, גם מן הבחינה הטכנית – כי אנו הולכים כאן לדבר מסובך מאוד – אבל גם מן הבחינה המהותית: מה עושה החוק הזה לפסיקה ולהחלטות של בתי-המשפט. אני אפנה אכן להנהלת בתי-המשפט.

אני חושב שהיתה כאן דוגמה טובה לעבודה מאוד מקצועית ומאוד ממושכת. שמענו במהלך החקיקה הזו 20-25 אורחים, אשר העידו על זוויות שונות, על ממדים שונים של הסוגיות שבהן עסקנו. הבאנו, לפי דעתי, חקיקה טובה מאוד מבחינה מקצועית.

אשר לדברים שאמרה חברת הכנסת דיין, אני מבקש לומר למליאה: נתחיל בדיון בשלוש סוגיות מייד לאחר הפגרה. אלו שלוש סוגיות באותה טריטוריה שבה אנו דנים היום – גם בנושא ההתיישנות: מתי היא מתחילה, ומהי התיישנות בעבירת מין, גם בסוגיית ההטרדה המינית, וייתכן – כי גם זה עבר קריאה ראשונה או טרומית, אינני זוכר – עונש המינימום בעבירות מין. אלו שלוש סוגיות שמונחות על דר-יומה של ועדת החוקה, ונמשיך לעסוק בהן מייד בהתחדש מושב הכנסת.

אחרונים אחרונים, חביבים חביבים, תודות לפרופסור עמנואל גרוס מאוניברסיטת חיפה, אשר ליווה אקדמית את כל התהליך הזה. תודה מקרב לב גם לדידי לחמן-מסר, ומן המשטרה לשתי בעלות מקצוע משובחות – למלכה סופר ולאלינוער מזוז. גם להן אני מודה, כמו שהודיתי קודם לכן למומחים השונים ולחברים המאוד-טובים ולחברות המאוד-טובות של הכנסת הזו – חברי הכנסת וחברות הכנסת שסייעו מאוד במלאכה. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת דדי צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

חברי הכנסת, נעבור כעת להצבעה על ההסתייגויות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני מסירה את הסתייגותי.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך.

נעבור להסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי לשם החוק. מי להסתייגות? ההצבעה החלה.

לימור לבנת (הליכוד):

אפשר בהרמת ידיים, אדוני היושב-ראש?

היו"ר ר' אדרי:

בהחלט. נצביע ידנית, וזה ילך מהר יותר.

מי להסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי לשם החוק? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת י' לוי לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

מי בעד הסתייגותו של חבר הכנסת רון נחמן לשם החוק? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע כעת, כהצעת הוועדה, על שם החוק. מי להצעת הוועדה לשם החוק? מי נגד?

הצבעה

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נעבור לסעיף 1. הסתייגותו של חבר הכנסת דן מרידור. מי להסתייגות? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת ד' מרידור לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נעבור להסתייגותו של חבר הכנסת דוד מגן.

לימור לבנת (הליכוד):

ההסתייגות בוטלה.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע עכשיו על סעיף 1, כהצעת הוועדה. מי בעד? מי נגד?

סליחה, יש כאן טעות. נמשיך להצביע לפי הסדר ברשימה, למרות הטעות שצוינה כאן.

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1 כהצעת הוועדה.

הצבעה

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

נעבור כעת לסעיף 2ב החדש בסעיף 1.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש הסתייגות של חבר הכנסת דוד מגן, שלא הצבענו עליה.

היו"ר ר' אדרי:

היא נמחקה. לפי מה שנאמר לי, חבר הכנסת מגן מחק את ההסתייגות הזאת.

לימור לבנת (הליכוד):

גם ההסתייגות של חבר הכנסת רון נחמן נמחקה.

היו"ר ר' אדרי:

לא. היא מופיעה בעמוד הבא.

גם זה בסעיף 1, אבל הסדר שהוגש לנו הוא לא בהתאם.

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת רון נחמן לסעיף 2ב החדש.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לסעיף 2ב החדש לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות לא נתקבלה.

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת בא-גד.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 2 החדש לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות לא נתקבלה.

אתם נוכחים לדעת שסעיף 2 החדש כהצעת הוועדה לא נרשם כאן, בכל זאת נצביע. מי בעד סעיף 2 החדש כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 2 החדש, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 2 החדש, כהצעת הוועדה, נתקבל.

נעבור עכשיו לסעיף 3.

לסעיף 3 יש הסתייגות של חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מוותר.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת דן מרידור.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת ד' מרידור לסעיף 3 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי לסעיף 3, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היות שיש יועץ משפטי חדש, כנראה החומר לא ערוך כהלכה.

לסעיפים 4 ו-5 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיפים 4-5 נתקבלו.

היו"ר ר' אדרי:

סעיפים 4 ו-5 כהצעת הוועדה נתקבלו.

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הצבעה אלקטרונית.

היו"ר ר' אדרי:

מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 2

בעד החוק – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2), התשנ"ה-1995, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 13, נגד – אין, נמנעים – אין. חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) (מס' 2), התשנ"ה-1995, נתקבל בקריאה שלישית.

אני מבקש להודות ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט דוד צוקר. אני מבקש להודות גם ליוזמים, חברי הכנסת דליה איציק, נעמי בלומנטל, תמר גוז'נסקי, נעמי חזן, לימור לבנת, ענת מאור, אסתר סלמוביץ, יוסי כץ ויעל דיין.

שאלות ותשובות

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא: שאלות ותשובות לשר לענייני דתות. אדוני השר, אני חושב שאנחנו יכולים לפטור אותך; מאחר שהשואל איננו, התשובות יימסרו לפרוטוקול.

נזקים לאתרים קדושים

חבר הכנסת ש' בניזרי שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ד בשבט התשנ"ה (25 בינואר 1995):

נמסר לי כי "הפלשתינים פגעו בארמונות החשמונאים". "משפחה" טוען ש"גשמים גרמו להרס בבית-העלמין בצפת". עוד פורסם ש"בריונים גרמו נזקים לקבר הרשב"י במירון". בתי-עלמין ואתרים קדושים נוספים מוזנחים וחשופים לפגיעה.

רצוני לשאול:

1. האם הפרטים האמורים נכונים?

2. העושה משרדך לשמירת המקומות ולתיקונם?

תשובת השר לענייני דתות ש' שטרית:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. למשרד לענייני דתות לא ידוע על פגיעה בארמונות החשמונאים. מדובר באתר ארכיאולוגי שאיננו נמצא בתחום טיפולו של המשרד לענייני דתות.

לא היתה פגיעה בקבר הרשב"י במירון.

בבית-העלמין העתיק בצפת יש בכל חורף נזקים כתוצאה משיטפונות הנוצרים מהגשמים. הסיבה לכך היא שבמקום אין מערכת ניקוז מסודרת של מי הגשמים.

לבניית תשתית לניקוז יש צורך בתקציב גדול, שאיננו נמצא ברשות המשרד והוא כרוך בבעיות הלכתיות קשות, שכן יש חשש שיימצאו קברים באזור החפירה. בכל חורף נעשות עבודות להקטנת הנזק ולתיקון מידי של הפגיעות.

2. המשרד, באמצעות המרכז למקומות קדושים, מחזיק ומטפח את המקומות הקדושים. המשרד לענייני דתות איננו מופקד על השמירה הפיסית על המקומות הקדושים.

בית-כנסת במעלה-אדומים

חבר הכנסת ש' בניזרי שאל את השר לענייני דתות ביום א' באדר א' התשנ"ה (1 בפברואר 1995):

רצ"ב עיתון "ירושלים". לפיו, תושב שכונת מצדים במעלה-אדומים מבקש לבנות בית-כנסת ונתקל בהתנגדויות, בין היתר בטענה כי חוק העזר העירוני קובע כי "לא תורשה הקמת בית-כנסת בשכונה זו".

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים ידועים למשרדך?

2. כיצד תסייעו לתושבי השכונה והאזור לבנות בית-כנסת במקום?

תשובת השר לענייני דתות ש' שטרית:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין זה נכון שיש במעלה-אדומים חוק עזר עירוני הקובע שלא תורשה הקמת בית-כנסת בשכונת מצדים.

מדובר בתושב השכונה שהתחיל לבנות בית-כנסת באופן פרטי ללא האישורים הדרושים על-פי החוק. זו הסיבה לכך שהרשות המקומית הפסיקה את הבנייה.

2. בשכונה המדוברת לא הוקצה שטח ציבורי לצורך בניית בית-כנסת.

אני סבור שבעניין זה חייב להיות נהל הקובע שבכל שכונה, בתוכנית המתאר יועדו שטחים לבית-כנסת ולמקווה. בעניין זה אפנה לשר הפנים ולשר השיכון כדי להפעיל תוכנית משותפת.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני השר לענייני דתות, הכלכלה והתכנון, על תשובותיך שנמסרו לפרוטוקול.

הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ה-1995

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ה-1995, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את הצעת החוק חבר הכנסת גדעון שגיא בשם ועדת הכספים. בבקשה.

גדעון שגיא (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק המונחת לפניכם לקריאה שנייה ושלישית מהווה תיקון מקיף לחוק סוכני המכס שחוקק בשנת 1964, וזאת על סמך ניסיון של 30 שנה בהפעלת חוק זה.

סוכן המכס עוסק בשחרור טובין מפיקוח רשות המכס, בקביעת סכומי המס שיש לשלם עליהם ובכל הנהלים הקשורים בייבוא ובייצוא טובין.

התפתחות הסחר הבין-לאומי והסכמי הסחר שישראל חתומה עליהם מחייבים ידע וניסיון רב בתחום היבוא והייצוא. מטרת החוק והתיקון שלו היא להביא לכך, שסוכן המכס ייתן מצד אחד את השירות הטוב והמקצועי ביותר לאזרח בתחום שחרור הטובין, ומצד שני יסייע לרשויות המכס בהפעלה תקינה של דיני הייבוא וגביית מס אמת.

התיקונים העיקריים שהכניסה הוועדה במהלך הדיונים בהצעת החוק הם:

1. לגבי כל ייבוא טובין יש צורך למלא טופס הקרוי "רשימוני יבוא", המהווה למעשה הצהרה לגבי הטובין שיובאו, מקורם וסכומי המסים שיש לשלם עליהם.

לאור חשיבותו של מסמך זה נקבע הכלל, כי רק סוכן מכס מוסמך לחתום על הרשימות, אך הוכנס סייג, ולפיו פקיד רשוי בעל ותק של חמש שנים לפחות יהיה מוסמך גם כן לחתום על הרשימות.

2. בהצעת החוק, כפי שעברה בקריאה הראשונה, הוכנס סייג, שלפיו בעל מחסן רשוי לא יהיה כשיר להירשם כסוכן מכס.

במהלך הדיונים בוועדה הוחלט, שאין למעשה חשש לניגוד עניינים במקרה כזה, ולכן הוחלט לוותר על הסייג והמצב נשאר כפי שהיה, דהיינו בעל מחסן רשוי רשאי להירשם כסוכן מכס.

3. לגבי הכשרה כפקיד רשוי נקבעה בהצעת החוק, בשלב הקריאה הראשונה, דרישה של 12 שנות לימוד. במהלך הדיונים בוועדה הוחלט להסתפק ב-10 שנות לימוד.

4. נקבע כי סוכן מכס יישא באחריות אישית לתשלום כל המסים המוטלים על ייבוא וייצוא טובין, אם הוכח להנחת דעתו של מנהל המכס עצמו, כי הסוכן סייע לבעל הטובין להשתמט מתשלום המסים, על-ידי סיווג הטובין בפרט מכס לא נכון, שנעשה במכוון או בכל דרך אחרת.

5. הוחלט להחיל את החוק גם על משלחים בין-לאומיים, דהיינו על מי שעוסק במשלוח מטענים מישראל ואליה.

עם זאת, נקבעה הוראת מעבר, ולפיה מי שהיה משלח בין-לאומי לפני התיקון המוצע – מעמדו לא ייפגע ויראוהו כאילו נרשם לפי החוק החדש.

חברי הכנסת, אני מבקש מכם לתמוך בהצעת החוק בנוסח שהוצע על-ידי הוועדה, לדחות את כל ההסתייגויות ולהצביע בעד החוק. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת שגיא, על הצגת הצעת חוק סוכני המכס בשם ועדת הכספים.

קעת נעבור להסתייגויות. ראשון המסתייגים – חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, שלו יש כמה הסתייגויות. אדוני, בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, יש לי כמה הסתייגויות. אני מתכוון לנמק במשך שבע-שמונה הדקות הראשונות, וייתכן שלאחר מכן במשך חמש דקות. אני מוותר על נימוקים, אם אפשר לקבל בתחילה שמונה דקות במקום חמש.

היו"ר ר' אדרי:

בהחלט. יש אומנם עוד כמה מסתייגים, אבל הם אינם באולם. נראה שאתה תהיה המסתייג היחיד; אתה יכול להיות גם הראשון עם שבע דקות וגם האחרון עם חמש דקות.

שר החקלאות י' צור:

אבל שלא תיסחף, כי כתוב, אני ראשון ואני אחרון...

היו"ר ר' אדרי:

אתה יכול לנמק פעם ראשונה שבע דקות ופעם שנייה חמש דקות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הבנתי את הרמז, אדוני היושב-ראש.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדובר בהצעת חוק בעניין סוכני מכס, ושימת לבי והמאבק בוועדת הכספים נוהל על-ידי בקשר לסעיף אחד. מהו? סוכן המכס הוא שלוחו של יבואן, הוא מסדיר לו את ענייני המסים בנמל. באה הצעת החוק ומבקשת לתת סמכות למכס להעניש את סוכן המכס, אם המסים שחושבו על-ידו אינם נכונים, אם היו תשלומים בחסר.

השאלה ששאלתי היא זאת: אם יבואן איננו משלם את המסים שמגיעים ממנו, הרשות הממשלתית צריכה לתבוע את היבואן, משום שהוא זה שאחראי לתשלומי מסיו כדת וכדין. אם סוכן מכס מכשיל אותו ועורך חישובים שאינם נכונים, היבואן לא ייקח סוכן מכס אם הוא לא מקבל ממנו ערבות שהעבודה שלו היא מקצועית.

במלים אחרות, אם סוכן מכס הגיש לרשויות הנמל ניירות שבהם יש שגיאות, בא המכס ואומר, אני לא יכול לבדוק בכל יום אלפים ולפעמים אולי עשרות אלפי ניירות לגבי מטעני היבוא. שהרי היבוא לישראל הוא של מיליארדים, וביום אחד יכול להצטבר יבוא של מאות מיליונים שמשוחרר מהמכס. אני, המכס, נותן אמון בסוכן שמגיש את הניירות. אני לא יכול לבדוק אותו. אם הוא עשה שגיאה – הוא יישא באחריות.

טענתי היתה שהמכס איננו יכול לבוא אל סוכן המכס. הוא צריך לבוא אל מי שלא שילם לו. הוא לא צריך להתערב ביחסים שבין היבואן לבין מי שהוא לקח כסוכנו. ואז, הושגה פשרה שאומרת, שסוכן המכס יישא באחריות אישית לתשלום כל המסים המוטלים על יבוא וכו', להנחת דעתו של המנהל, כי סוכן המכס סייע לאחר להשתמט מתשלום מסים כאמור. דהיינו, אם המנהל סבור שסוכן המכס סייע לאחר להשתמט מתשלום מסים, הוא יכול להטיל את האחריות האישית על סוכן המכס.

הנוסח הזה איננו לרוחי. אני חושב שצריך לשחרר את סוכן המכס. אבל בסעיף הזה יש מעין פשרה שאומרת, שאם המנהל סבר שסוכן המכס סייע לאחר, דהיינו ליבואן, להשתמט מתשלום מסים, אזי הוא יוכל לתבוע אותו לאחריות אישית.

עלטה הטענה: מה פירוש המושג מנהל? המנהל יכול להאציל סמכויותיו לאחר ולומר לפקידים בנמלים: רבותי, אני מעביר לכם את הסמכות להעניש את סוכן המכס במקרים של טעויות.

ביקשתי את חוות דעתה של היועצת המשפטית של ועדת הכספים, הגברת עורכת-הדין אנה שניידר, והיא נתנה לנו חוות דעת שאומרת כדלהלן: "לאור כל האמור" – ואני מבקש לרשום את הדברים בפרוטוקול – "מסקנתי היא שאם בסעיף 15 להצעת החוק" – הסעיף שנקבתי בו עכשיו – "נאמר כי סוכן מכס יישא באחריות אישית לתשלום כל המסים, אם הוכח להנחת דעתו של המנהל כי הסוכן סייע לאחר להשתמט מתשלום המסים, מדובר בסמכות המנהל עצמו ואין הוא יכול לאצול אותה לאחר".

דהיינו, רק מנהל אגף המכס והבלו, במקרה זה אריה זייף, שיושב בירושלים, הוא זה שיוכל להטיל אחריות אישית. כך אומרת היועצת המשפטית לוועדה נוכח החשש שלנו, שמנהל המכס יאציל לדרגים הנמוכים בנמל את הסמכויות, ואז, כדי לשחרר את עצמם מביקורת ומכל הדברים האחרים, המנהלים בנמל יבואו לסוכן המכס ויאמרו לו: אדוני, אתה ערכת שגיאות, אתה אחראי. הוא יאמר: אני לא אחראי, זה לא באשמתנו וכו' וכו'. הצעת החוק אומרת, שרק מנהל אגף המכס הוא זה שיוכל להטיל את האחריות על סוכן המכס.

אני עדיין לא שקט עם הצעד הזה.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, היות שחבר הכנסת מגן נמצא כאן, ויש לו הסתייגויות – – – אם תרצה לאחר מכן, יש לך עוד כמה הסתייגויות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מסיים את הנקודה הזאת. אני רוצה לומר, שאין דעתי נוחה מהמצב שבו אנחנו מטילים בחוק אחריות אישית של שלוח, במקרה זה היבואן, אבל מאחר שהרוב בוועדה קיבל את העמדה הזאת, אני מפנה את שימת לב הכנסת לסעיף האמור בחוות הדעת של היועצת המשפטית שלנו אנה שניידר, ובהזדמנות זו אני מבקש לציין את חוות דעתה הזמינות. לגבי ערכן המשפטי, אינני יודע,

אינני משפטן. אבל אלה חוות דעת בהירות, זמינות ומתקבלות גם על עמיתי המשפטנים בוועדת הכספים, וזה אומר הרבה.

זו הסתייגותי בתחום הזה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין. אני מזמין את חבר הכנסת דוד מגן שהגיש הסתייגותיו. אדוני, לך יש כמה הסתייגויות. האם אדוני רוצה לנמק את כולן?

דוד מגן (הליכוד):

כן, ברצף אחד וזה גם יהיה קצר.

היו"ר ר' אדרי:

כהרגלך, למען היעילות.

דוד מגן (הליכוד):

המסר העיקרי שאני מבקש להעבירו לכנסת הוא להזכיר את דוח מבקר המדינה מס' 44 בענין הפיקוח על סוכני המכס. לפני שבועות ספורים התייחסנו לעבודת הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אשר ערכה דיון ובדקה את ממצאי מבקר המדינה כפי שהגיעו לידי ביטוי בדוח האחרון.

מבקרת המדינה מזכירה בדוח האחרון, כי תשלום מסי היבוא ושחרור טובין מיובאים מרשות המכס מחייבים ידע וניסיון. לפיכך נזקקים היבואנים לעזרתם של סוכני מכס. אגב, המכס ומס ערך מוסף הנהיגו מערך רישום ממוחשב למעקב אחר פעולות סוכני המכס לצורכי ענישה והרתעה, והייתי מוסיף ומדגיש: לצורכי הרתעה בעיקר. כאשר נרשמו להם ליקויים בהיקף מסוים שנקבע, נמנע מהם לשחרר טובין בהליך מהיר.

ביקורת המדינה איתרה בדוח השנתי האחרון שני פגמים במערך הממוחשב. ועדות שתפקידן להחליט על צעדים שיינקטו כנגד סוכני מכס אשר עברו עבירות, לא נעזרו לצורך קביעת חומרת העונש בנתוני הרישום הממוחשב על ליקויים קודמים שנזקפו לחובתם. לעתים, הסכום שחושב על-ידי סוכן מכס לצורך שחרור טובין נופל מזה המתחייב על-פי דין ונוצר גירעון. יחידת הביקורת המקצועית בהנהלת אגף המכס ומס ערך מוסף עוסקת בביתוח חלק מהגירעונות שנתגלו, כדי לנסות לאתר מאפיינים של ליקויים ומקרים דומים. פעולות אלה של יחידת הביקורת הפנימית היו, לדעת ביקורת המדינה, בהיקף קטן וגם במסגרתן לא נעזרה היחידה בנתוני הרישום הממוחשב. אגף המכס ומס ערך מוסף נמנע מלהפעיל את הסנקציות הקבועות בחוק כלפי סוכני מכס שמעלו באמונו והסתפק

בהטלה שגרתית של כופר, קנסות וחילוט. בעוד יתאפשר לסוכני המכס חופש פעולה גדל והולך, לא ניתנה במידה מספקת הדעת לצורך לנקוט אמצעי ענישה שיהא בהם כדי להרתיע.

אדוני היושב-ראש, זהו ריכוז הממצאים של מבקרת המדינה, ריכוז שמצא ביטוי בדוח מבקר המדינה מ'44.

שמחנו לשמוע בדיוני הוועדה את דבריו של מנהל המכס ומס ערך מוסף שהוא מקבל את דברי הביקורת וכבר דיווח לוועדה ולמבקרת המדינה על תיקון הליקויים.

בסיכומי הוועדה השתמשנו בשירותים הטובים של היועצת המשפטית לוועדה, עורכת-הדין אנה שניידר, שהיא גם היועצת המשפטית של ועדת הכספים, ושמחנו להשתמש בידע שלה ובניסיון שלה בנושאי המכס ומס ערך מוסף. היא תרמה לדיוני הוועדה לקראת גיבוש הסיכומים וההחלטות אשר אושרו על-ידי הכנסת זה מקרוב.

הכנסת הטילה על שר האוצר שתי משימות האמורות להיות מושלמות עד 26 באפריל. האחת – להטיל על אגף המכס ומס ערך מוסף להשתמש בצורה יעילה יותר בנתוני הרישום הממוחשב, כדי ללמוד מהם על פעילות חריגה של סוכני מכס ולנקוט נגדם אמצעים משפטיים. המשימה השנייה – לקבוע עונשים אפקטיביים יותר מהקיימים היום.

יש לשקול – ואני מביע עכשיו גם את דעתה של הכנסת, כפי שהתבטאה בהצבעה לפני שבועיים, שלושה שבועות – הגדלת הקנסות המוטלים על סוכני מכס ולשקול השעיית רשיונו של סוכן מכס שמעל באמון.

אם נקיים את המלצות הביקורת ואת החלטות הכנסת על רקע אותה ביקורת נוקבת, נוסף על רוח הדברים האמורים בהצעה החדשה של החוק, אני מאמין שבעניין המכס נתרום תרומה נוספת בכל מה שקשור לשיפורו של השירות ובכל מה שקשור לשיפור המינהל התקין.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת דוד מגן, על הצגת ההסתייגויות בצורה יעילה ומועילה.

אדוני יושב-ראש ועדת הכספים לא משיב. יתר המסתייגים אינם. נעבור להצבעה. אנחנו צריכים לחכות עוד דקה.

גדעון שגיא (העבודה):

גדליה גל (יו"ר ועדת הכספים):

אפשר להצביע.

היו"ר ר' אדרי:

אפשר להצביע? טוב. כדי שלא יהיו מערערים נמתין עוד 30 שניות. נקיים את תקנון הכנסת. מייד נתחיל להצביע. החומר, לרבות ההסתייגויות, מונח לפניכם. כידוע, לכם יש מסתייגים מספר לשם החוק.

גדליה גל (יו"ר ועדת הכספים):

אני מציע הצבעה ידנית.

היו"ר ר' אדרי:

יש כמה מסתייגים לשם החוק – חברי הכנסת אריאל ויינשטיין, רון נחמן וסילבן שלום. מי להסתייגותם לשם החוק? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת א' ויינשטיין, ר' נחמן וס' שלום לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות לשם החוק לא נתקבלה.

יש הצעה לחלופין. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

התיקון לחלופין של חברי הכנסת א' ויינשטיין, ר' נחמן וס' שלום לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

גם ההסתייגות לחלופין לא נתקבלה.

מי לשם החוק, כהצעת הוועדה?

הצבעה

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אנחנו עוברים להצביע על הסתייגותו של חבר הכנסת מגן לסעיף 1.

דוד מגן (הליכוד):

אני מסיר את ההסתייגויות שלי.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני.

נצביע על הסתייגותו של חבר הכנסת ויינשטיין לסעיף 1. מי להסתייגות? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות של חבר הכנסת ויינשטיין לסעיף 1 לא נתקבלה. מי לסעיף 1, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 2 יש הסתייגות של חבר הכנסת מגן. אני מבין שהסרת את כל ההסתייגויות שלך. אני מודה לך, אדוני.

לסעיף 2 יש הסתייגויות של חברי הכנסת אריאל ויינשטיין, רון נחמן וסילבן שלום. מי להסתייגויותיהם? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת א' ויינשטיין, ר' נחמן וס' שלום לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

הסתייגויותיהם של חברי הכנסת אריאל ויינשטיין, רון נחמן וסילבן שלום לסעיף 2 לא נתקבלו.

כעת נצביע על סעיף 2, כהצעת הוועדה. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 3 אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

סעיף 3 נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 4 יש הסתייגות של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין. מי להסתייגותו של חבר הכנסת ויינשטיין
לסעיף 4? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

הסתייגותו של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין לא נתקבלה.

מי לסעיף 4, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 5 יש הסתייגויות של חברי הכנסת אריאל ויינשטיין, רון נחמן וסילבן שלום. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת א' ויינשטיין, ר' נחמן וס' שלום לסעיף 5 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגויות לא נתקבלו.

נצביע כעת על סעיף 5, כהצעת הוועדה. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 6 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 6, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 6 נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

מכיוון שחבר הכנסת מגן מחק את הסתייגויותיו, אין הסתייגויות לסעיף 7. מי בעד סעיף 7, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 7 נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 8 ו-9 אין הסתייגויות. נצביע על שני הסעיפים. מי לסעיפים 8 ו-9 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיפים 8-9 נתקבלו.

היו"ר ר' אדרי:

סעיפים 8 ו-9, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

לסעיף 10 הסתייגות של חברי הכנסת עובדיה עלי ואריאל ויינשטיין. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

ההצעה של חברי הכנסת ע' עלי וא' ויינשטיין לסעיף 10 לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

הסתייגותם לא נתקבלה.

מי לסעיף 10, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 11 עד 14 אין הסתייגויות. מי לסעיפים 11 עד 14 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיפים 11-14 נתקבלו.

היו"ר ר' אדרי:

סעיפים 11 עד 14, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

לסעיף 15 הסתייגות של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין. מי להסתייגות? מי נגד?

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לסעיף 15 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

הסתייגותו של חבר הכנסת ויינשטיין לא נתקבלה.

מי לסעיף 15 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 15, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

סעיף 15, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 16 עד 22 אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

סעיפים 16-22 נתקבלו.

היו"ר ר' אדרי:

סעיפים 16 עד 22, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

חברי הכנסת, כעת נצביע על החוק בקריאה שלישית.

צחי הנגבי (הליכוד):

יושב-ראש הוועדה צריך להגיד אם הוא מוכן ואם אין לו התנגדות להצביע.

היו"ר ר' אדרי:

היות שלא התקבלה שום הסתייגות, אין צורך בשאלה זאת.

חברי הכנסת, אנחנו נצביע בקריאה שלישית. הצבעה אלקטרונית. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 3

בעד החוק – 9

נגד – 18

נמנעים – אין

חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ה–1995, לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 9, נגד – 18, נמנעים – אין. הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ה–1995, לא נתקבלה.

חברי הכנסת, חברי הכנסת, אני מבקש לשבת. אם אתם רוצים שאני אכריז על הפסקה – אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני אודה לך אם תאפשר לי להמשיך לנהל את הישיבה.

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת. אני מבקש לשבת. ויכוח – בקואליציה, לא בתוך האולם. אני מבקש לכבד את הכנסת.

קריאות:

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, תשאיר את הוויכוח לקואליציה.

משה קצב (הליכוד):

אדוני – – – סדר בקואליציה. לא נעים שהיא נכשלת.

היו"ר ר' אדרי:

אתה רוצה להצטרף, אדוני? אז תסייע לקואליציה.

דוד צוקר (מרצ):

אתם תלמדו מה זה – – –

קריאות:

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש. לא מתנהגים בצורה כזאת בכנסת.

קריאות:

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש, לא בצורה כזאת. חברי הכנסת, לא כך נוהגים. אני מבקש לשבת. אני מבקש לשבת. אנא מכם, תכבדו את הבית וגם את התוצאות.

שאלות ותשובות

היו"ר ר' אדרי:

נעבור לנושא הבא, שאילתא ותשובה לשר התעשייה והמסחר. אדוני השר, בבקשה.

חברי הכנסת, אני מבקש, אנא מכם. זה לא מכובד. חברי הכנסת מצד ימין. חברי הכנסת, אני לא רוצה לקרוא בשמות כי זה לא נעים. חברי הכנסת, חברי הכנסת, זה לא מכובד לנהל שיחה בצורה כזאת. אנא מכם. אם יש לכם ויכוח – לא כאן.

קריטריונים להקצבה לסרטים ישראליים

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר התעשייה והמסחר ביום ט"ו באדר א' התשנ"ה (15 בפברואר 1995):

מפניות שהגיעו לשולחני בנושא הקצבת ועדת הקופרודוקציות לסרטים ישראליים, עולות כמה שאלות.

ברצוני לשאול:

1. מה הם המדדים לבחינת הקצבות לסרטים שעל-פיהם מוקצבים כספים לקופרודוקציות?
2. היכן מפורסמים מדדים אלו?
3. מי הם חברי ועדת הקופרודוקציה, ואילו כלים יש בידיהם לקבוע גובה הקצבה לסרטים?

שר התעשייה והמסחר מ' חריש:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד לענות על שאילתא מס' 4465, של חבר הכנסת דוד צוקר.

בתשובה על שאילתא בעניין קריטריונים להקצבה לסרטים ישראליים:

1. משרדנו אינו מתקצב קופרודוקציות אלא סרטים ישראליים עלילתיים ארוכים בלבד. ההקצבות לסרטים אלה נעשות באמצעות הקרן לעידוד קולנוע ישראלי איכותי מיסודם של משרד התעשייה והמסחר ומשרד החינוך והתרבות.

הקרן דנה, בודקת ומאשרת באופן סלקטיבי השקעות בסרטים הנ"ל.

3-2. מכיוון שלא מוקצבים כספים לקופרודוקציות, לא פועלת הוועדה המוזכרת בשאלתא ואין קריטריונים לחלוקתם.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני שר התעשייה והמסחר.

האם לאדוני חבר הכנסת דוד צוקר שאלה נוספת? אני מבין שלא.

אני מודה לאדוני שר התעשייה והמסחר על התשובה על השאלתא.

הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 45) (לא תעמוד עם דם רעך), התשנ"ה-1995

(קריאה ראשונה)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 45) (לא תעמוד על דם רעך), התשנ"ה-1995, קריאה ראשונה, מאת חבר הכנסת חנן פורת. יציג את ההצעה אדוני, חבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק המובאת בזה לקריאה ראשונה, לאחר שעברה קריאה טרומית ולאחר שנדונה בהרחבה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, עניינה פשוט, אלמנטרי, מוסרי, אנושי, ובראש ובראשונה יהודי.

הצעת החוק הזאת אומרת בפשטות, שאדם שרואה את חברו נתון במצוקה, בסכנת נפשות, אם זה בעקבות תאונת דרכים, אם הוא רואה את חברו טובע בנהר או בים, אם הוא רואה את חברו כשחיה רעה פוגעת בו או כשליסטים באים עליו, כלשון הגמרא במסכת סנהדרין, הרי הוא חייב לחוש לעזרתו. אם איננו חש לעזרתו ועומד מנגד בשעה שהוא סמוך לו ובידו להציל את חברו, הרי הוא חייב בעונשין.

בלשונה של תורה עובר אדם זה על לא תעמוד על דם רעך, על איסור לעמוד על הדם של רעך שנשפך, ואתה עומד מנגד ואינך חש לסייע לו, להציל אותו.

החידוש בהצעת החוק הזאת, שאף-על-פי שלכאורה האדם העומד מנגד איננו עובר – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה. חברי הכנסת, אתם מפריעים לחבר הכנסת חנן פורת. אני לא רוצה לקרוא בשמות.

לימור לבנת (הליכוד):

סליחה – – –

היו"ר ר' אדרי:

גברתי, גברתי, אני מבקש לא בצורה כזאת, כאן באולם.

חנן פורת (מפד"ל):

החידוש שבהצעת החוק הזאת, שאף-על-פי שהאדם העובר על לא תעמוד על דם רעך איננו עושה זאת בקום עשה, אלא הוא בסך הכול פסיבי, לא שותף ולא מסייע להצלה, בכל זאת מכיוון שהוא נמצא סמוך למקום המעשה, ומכיוון שהוא עצמו יכול להושיט עזרה ואיננו מושיט, הרי זה בגדר עבירה.

החוק הזה, רבותי, מצטרף לחוק שכבר העליתי וזכיתי, בשעתו, להעביר אותו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית והוא היום חלק מחוקיה של מדינת ישראל, הוא החוק של חובת הדיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע. גם שם נקבע תקדים, שאדם שרואה התעללות במי שאין בידו להושיע לעצמו והוא איננו מדווח על כך, עובר על החוק, וברוך השם, חוק זה שהתקבל וגם תוקנו לו התקנות הנאותות במסגרת משרד העבודה והרווחה, מהווה היום עוגן הצלה לרבים רבים מאותם חסרי ישע, והוא הביא לריבוי ולהכפלה ולשילוש של מעשי הדיווח בעקבות החוק שהיה.

אני קורא את נוסח החוק כפי שהוא נוסח ולאחר שגובש בוועדת החוקה, חוק ומשפט. החוק קובע: "הנמנע מלהושיט עזרה לאדם, הנמצא לנגד עיניו" – כאשר ההדגשה היא על כך שהוא נמצא בסמיכות אליו, לא איזו שמועה ממרחקים – "במצוקה עקב אירוע פתאומי שהעמיד בסכנה חמורה ומיידית את חייו, שלמות גופו או בריאותו" – ושוב הדגש הוא בסכנה חמורה ומיידית, כי לא מדובר על אדם חולה שצריך רופא לבוא ולהושיט לו עזרה אלא באירוע כלשהו שיצר סיטואציה מחודשת ומיידית שמחייבת עזרה. אם אדם זה עלול להסתכן כתוצאה מהושטת העזרה, אין הוא חייב להושיט עזרה. אבל כל דבר שאיננו כרוך בסכנה לו או לזולתו, או אלטרנטיבה לאדם שיש לו קושי בתשועה בכוחות

עצמו על-ידי הודעה לרשויות, או הזעקת אדם אחר לשם מתן עזרה, אדם ששלוש האלטרנטיבות האלה, קריאה לרשויות, קריאה למי שיכול לסייע, או סיוע לו בעצמו, אינן נעשות על-ידו – "דינו – מאסר שישה חודשים; לעניין סעיף זה, 'רשויות' – המשטרה, מגן-דוד-אדום או שירות כבאות, לפי העניין".

מכיוון שאנחנו מודעים לכך שהחוק הזה הוא חוק שיכול לתבוע אנשים שאולי במקרה היו באותה סיטואציה אבל לא יכלו להושיט עזרה או לא שמו לב, נקבע ש"לא יוגש כתב אישום לפי סעיף זה אלא באישור פרקליט מחוז".

אני רוצה להוסיף, ברשותכם, שתי הערות, ובזה לחתום את דברי. הערה ראשונה. בשעה שהגשתי את הצעת החוק הזאת בקריאה טרומית הוספתי והרחבתי דברים שנוגעים לשאלה הממונית הכרוכה בהצלה, ואכן בוועדה, ועדת החוקה, חוק ומשפט, נדון העניין הזה, אלא שהוחלט, בגלל המורכבות שלו, להשאיר אותו לדיון בין קריאה ראשונה לקריאה שנייה וקריאה שלישית, ולי הדבר הזה חשוב ביותר. ברשותכם, אני רוצה להציג זאת בתמציתיות.

על-פי ההלכה היהודית, שהיא גם היסוד המוסרי האלמנטרי לכל החוק הזה, אדם שרואה את חברו מצוי בצרה ומצוקה לא רק חייב להושיט לו עזרה, אלא חייב לעשות זאת גם אם הדבר הזה כרוך בהוצאה ממונית מבחינתו. זאת אומרת, גם אם הוא צריך לשכור איזה כלי כדי להוציא אותו מן הבור, הוא חייב לעשות זאת.

האיסור של "לא תעמוד על דם רעך" כולל את ההשבה לו, גם אם הדבר הזה כרוך בהיבט ממוני. אלא שאם לאחר מכן בידו לגבות מזה שניזוק, או במקרה שהיה מעורב פה גורם שלישי – זה שהזיק, זכותו לגבות את הממון, לשפות את עצמו באמצעות בית-המשפט מהניזוק. אבל מה יהיה אם אין בידי הניזוק הכסף הראוי כדי לשלם, ולא היה פה מזיק, או אז על-פי הצעת החוק שלי, שהיתה בקריאה טרומית, המדינה תצטרך להיות זו שמשפה.

אביא דוגמה מוחשית. בית-ספר שדה בעין-גדי עוסק בחילוץ מטיילים שנקלעו לסכנת נפשות, נפלו לבור, עמדו בצמא וכדומה. הדבר הזה כרוך בהוצאות גדולות מאוד. מובן שאם הדבר הזה נעשה מתוך הפקרות וכדומה, יש מקום לגבות כסף מזה שהכניס את עצמו לאותה מלכודת, לאותה סכנה. אבל מה יהיה אם אין בידו לשלם עבור ההוצאות האלה, או אז מדינת ישראל תהיה זו שנושאת באחריות הכוללת להוצאות הכספיות שהוציא האדם כתוצאה מהמעשה שהיה צריך לעשות כדי להציל את חברו.

אני חושב שבכך נכנסת המדינה בערבות כוללת לחוק של לא תעמוד על דם רעך, ויש בזה היבט מוסרי גדול.

אני רוצה לומר, שהצעת חוק זו היא חדשה במערכת המשפט, אבל דומני שבצרפת – הביאו תקדימים לכך בוועדת החוקה, חוק ומשפט – ובמקומות נוספים התחילו לחוקק חוקים בכיוון הזה, ואני חושב שיש כאן צעד אחד, עליית פאזה בתביעה המוסרית והמשפטית שאנחנו תובעים מהאדם ומהחברה לאחריות, שלא לתת לאדם אפשרות שהוא ייפח את נשמתו ודמו יישפך בלי שאנחנו מושיטים לו עזרה וסיוע.

במציאות של חברות, כפי שאנחנו יודעים מארצות-הברית וממקומות אחרים, חברות מפותחות מבחינה טכנולוגית, אבל נוצרת התפוררות במערכת האחריות והערבות ההדדית, יכול שיכו אדם באמצע הרחוב, שיסכנו את חייו ואף אחד לא יושיט לו עזרה. אני חושב שחוק כגון זה הוא חשוב מאוד כדי לקבוע את הנורמות המוסריות אצלנו.

לסיום, רבותי, אני רוצה להעיר הערה קטנה אחת שנוגעת לדרמה שהתחוללה פה לפני רגע. חבר הכנסת דדי צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לצערי הגדול קצת עמד על דמי, ועיב את החוק הזה במשך קרוב לשנה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, חרף תביעות חוזרות ונשנות שלי. זה חוק אלמנטרי, שמשרד המשפטים גמר עליו את ההלל, ולפי מה שנמסר לי גם שופטי בית-המשפט העליון חיוו את דעתם שהחוק הזה הוא חוק חשוב מאוד והוא במקומו. אבל רק בראשית הישיבה, כשדנתי בדבר עם השר ליבאי ועם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט חבר הכנסת דדי צוקר, הוא אמר לי: ללא ספק החוק הזה יעבור, כולנו נתמוך בו. אני חושב שיהיה זה מעשה של שפלות וחרפה, אם בגלל שיקולים כאלה ואחרים חוק כזה, שהוא חוק כל כך יסודי, כל כך מוסרי, כל כך אלמנטרי, שכולנו צריכים להיות שותפים בו – – –

יורם לס (העבודה):

תגיד את זה לחברת הכנסת לימור לבנת, עם כל התרגילים המלוכלכים שעשיתם. תגיד את זה לה, לא לנו. אל תסתכל עלי, תסתכל עליה. היא ארגנה את התרגיל המלוכלך הזה. מה אתה מסתכל עלי? תסתכל לצד ההוא – – –

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, היתה קריאת ביניים אחת, אפשרתי לך, אני מבקש ממך.

חנן פורת (מפד"ל):

אתה צועק אז אני מסתכל עליך.

חבר הכנסת יורם לס, אני דווקא יודע שאתה בדרך כלל בעל עמדות עצמאיות ועומד על דעתך שלך. אינני יודע מה היו השיקולים שהנחו בסוגיה זו או אחרת שעמדה לפני כן, אבל אני חושב שאנחנו לא רוצים לעבור על "לא תעמוד על דם רעך", ואנחנו גם לא רוצים לעמוד על "לא תיקום ולא תיטור".

החוק הזה הוא חוק חשוב ביותר לגופו. הוא חוק שנותן בידי מערכת בית-המשפט כלי חשוב ביותר בנושא הזה של הצורך בהושטת עזרה במקרים של סכנה אלמנטרית. אני לא חושב שיש איזו זכות ואיזו גישה שיכולות לחייב שלילת חוק כזה בגלל חישובים כאלה ואחרים.

אני מקווה מאוד שהכנסת כולה תתמוך בו פה-אחד. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת חנן פורת.

כעת נעבור לדיון. רשימת הדוברים ארוכה. ראשונה הנאמים היא חברת הכנסת ענת מאור; גברתי, בבקשה. שלוש דקות לרשותך, גברתי. אני מבקש להודיע שרשימת הדוברים סגורה. תודה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נקודת המוצא של הצעת החוק הזו היא נקודת מוצא שאי-אפשר שלא להצטרף אליה. היא זו האומרת, שאל לנו להתרגל, אל לנו להתנכר, אל לנו להסתגל למצב שבו אדם נמצא במצב של מצוקה או בסכנת חיים ואנחנו אדישים.

לפיכך, את הפילוסופיה המוסרית הזאת, שאנחנו מסרבים ללכת ולראות איש הנפגע ממצב של אלימות או במצב של סכנת חיים ולא נקראים לעזרתו – אני מקבלת.

אולם, חבר הכנסת פורת, יש פה כמה סוגיות. הראשונה היא שם החוק. אני חושבת, חבר הכנסת פורת, שאין זה הולם ואין זה מן האתיקה לקרוא לחוק: לא תעמוד על דם רעך. כאילו מי שלא מגיש את העזרה עומד על דם רעו. וגם למינון – – –

חנן פורת (מפד"ל):

זה המושג היהודי.

ענת מאור (מרצ):

זה המושג היהודי. חבר הכנסת פורת, אני חושבת שהרצון לסייע, הרצון לעזור, טוב שנגבה אותו מעבר למוסר גם בחקיקה. אך אני בוודאי מתנגדת לשם זה.

דבר נוסף, אין לקדם את החקיקה בלי לתת תשובה על שאלת הביטוח או הנזק שיכול להיגרם. אדם יכול למצוא עצמו במצב האבסורדי, ואנחנו מכירים את תרבות התביעות המשפטיות, שהוא בא מרצון טוב להגיש עזרה ובסוף רצונו הטוב גורם לנזקים בלי משים, בלי כוונה. הוא שהתנדב ובא לסייע עלול למצוא את עצמו עומד תחת תביעה משפטית. לפי הערכתי, ללא תיקון הנושא הזה אי-אפשר לקדם את החקיקה.

אני חוזרת ואומרת, לא שמעת את דברי הפתיחה שלי, אני בהחלט בעד מצב שלא נאפשר לחברה להיות אדישה.

אני רוצה לציין שהעליתי הצעת חוק על חובת דיווח במקרה אלימות במשפחה. קיימת היום חובת דיווח במקרה של אלימות כלפי קשישים וכלפי קטינים. היא לא קיימת כלפי נשים. שר המשפטים וועדת השרים לענייני חקיקה החזירו את החוק למחשבה נוספת, שכן – הם אמרו – צריך גם למצוא את הדרכים להבטיח שלא יהיה שימוש לרעה באותו דיווח. פה אין לך ההגנה על הנושא שהצבעתי עליו, של ביטחון במאות אחוזים מפני מצב של תביעת נזיקין בזמן הגשת העזרה.

אני פונה גם לאנשי התקשורת, שכאשר הם באים לסקר אירועים חמורים, קודם כול יושיטו עזרה, לפני הצילום. אני גם פניתי לתקשורת שייזהרו מלצלם אנשים במצבים מביכים. לא אחת יש פגיעה בצנעת הפרט, שהיא הרבה מעבר לרצון הציבור לדעת. כאשר גופתו של אדם מוטלת, והמשפחה לא נתנה אישור לצלם אותה, או כאשר אדם בשליחות מטעמו פצוע ומצלמים אותו.

לבסוף, מאחר שזמני תם, חבר הכנסת חנן פורת, אני רואה פגם בקידום החקיקה הזאת, בעוד בנושא אחר אנחנו חלוקים. יש מצב הפוך, כאשר אדם גוסס והוא חתם לפני מותו, ויש עמותה לעניין הזכות למות בכבוד, ואנשים חותמים באחריות וברצון, ובזה אין שיתוף פעולה מספיק בבית הזה. וכאשר כבר נעשה תיקון בחוק העונשין, זה תיקון זהיר, מתון, עם כל האחריות.

אני פונה אליך, חבר הכנסת פורת, ואל כל חברי הבית הזה, באותה עת שאנחנו דנים איך להגביר מודעות ולסייע, חובה עלינו לתת את האחריות בידי היחיד, לתת לו את הזכות לבחור. כך שבמצב שחיינו כבר אינם חיים, תהיה לו הזכות להשאיר את זה בכתובים, והחובה שלנו היא לכבד את זה.

אני חושבת, שרוח הדברים היא בכיוון נכון, אבל חייבים לעשות שינויים. השינוי הראשי הוא למנוע את האפשרות לעמוד למשפט, אם הושטת העזרה תתברר כנזק. יש לאפשר את העניין של מוות מתוך בחירה, במצבים מאוד קריטיים. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, גברתי, חברת הכנסת ענת מאור. חבר הכנסת אלי גולדשמידט – איננו; חבר הכנסת מאיר שטרית – איננו; חבר הכנסת בני טמקין – איננו; חבר הכנסת שאול יהלום – איננו; חבר הכנסת חיים אורון – איננו; חבר הכנסת חגי מירום – איננו; חבר הכנסת אלי דיין – איננו; חבר הכנסת עוזי לנדאו – איננו; חבר הכנסת רון נחמן – איננו; חברת הכנסת נעמי בלומנטל – איננה; חבר הכנסת אריאל ויינשטיין – איננו; חבר הכנסת דוד מנע – איננו; חבר הכנסת רפאל אלול – איננו; חבר הכנסת מיכאל איתן – איננו. חבר הכנסת יורם לס, בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היתה לי באמת כוונה להתייחס לחוק באופן ענייני. אבל זה עתה עברנו דבר, שלפי דעתי הוא מאוד טראומטי לתהליך החקיקה בכנסת. אחרי שהכנסת קיבלה

בקריאה שנייה הצעת חוק ממשלתית, שעברה את כל ההליכים, לפתע פתאום זרם לתוך האולם עדר של חברי כנסת מהאופוזיציה, שלא היה להם מושג ירוק על החוק שמדובר בו, אבל הם החליטו שהם יכופפו את היד לקואליציה ויפילו את הצעת החוק, כשהם לא ידעו על מה הם מצביעים בכלל בקריאה שלישית. וכך נפלה הצעת החוק.

לאור האירוע הזה, הלא-ענייני, אני לא אתייחס בצורה עניינית להצעת החוק; אני אתייחס אליה בצורה בלתי עניינית. הוא מצביע על הדרך שבה האופוזיציה פועלת.

חבר הכנסת חנן פורת מביא לנו הצעת חוק שמדברת בלשון תנ"כית, לא תעמוד על דם רעך, וכוונתה לחייב אנשים לעזור לחבריהם כאשר הם נקלעים למצב של מצוקה. אבל מה שנדרש מאנשים, חבר הכנסת פורת, בוודאי נדרש מראש המועצה המקומית באריאל, חברך לאופוזיציה חבר הכנסת רון נחמן.

בחודש יוני 1994 הודיע חבר הכנסת רון נחמן שהוא לא מוציא אמבולנס. היתה תאונת דרכים בכביש חוצה-שומרון, אנשים שוכבים מתים, פצועים, וראש המועצה חבר הכנסת רון נחמן מאריאל מודיע: את האמבולנס שלי אני לא מוציא. וזה מפני שהיה לו סכסוך כזה או אחר, אם יהיה אמבולנס, מי יהיה אחראי, אם הוא יבוא מפתח-תקווה או מברקן או ממקום אחר.

לא תעמוד על דם רעך, ראש המועצה המקומית באריאל. איך אתה מעז לא להוציא אמבולנס, כדי לכופף את היד למישהו, כמו שבאתם לכאן עכשיו לכופף את היד לממשלה ולקואליציה? ואיך חבר הכנסת רון נחמן יצביע בעד חוק, כאשר הוא כשליח ציבור סירב להוציא אמבולנס מאריאל, כאשר יש תאונה על כביש חוצה-שומרון? הרי זו צביעות.

עובדיה עלי (הליכוד):

מי סיפר לך את הסיפור הזה?

יורם לס (העבודה):

אגיד לך מי סיפר, ידידי חבר הכנסת עלי. יש לפני שאילתא, הוצאתי מהארכיון שאילתא ששאלתי את שר הבריאות. יש תביעה משפטית של מגן-דוד-אדום נגד אריאל בקשר לאירוע הזה.

עובדיה עלי (הליכוד):

האם זה אומר שמה שאתה אומר הוא נכון? אתה עושה עכשיו דבר חמור מאוד.

יורם לס (העבודה):

חבר הכנסת עובדיה עלי, אני יכול לקרוא לך מתוך תשובתו של שר הבריאות. נאמר בה, שבעקבות המקרה, שהיה הפרה של חוזה השימוש, הגיש מגן-דוד-אדום תביעה משפטית נגד המועצה המקומית אריאל. חתום על זה שר הבריאות. אתה יכול להגיד שהוא שקרן, אבל זו תשובה על שאילתא שאני הגשתי בעקבות פרסום בעיתון, שלפיו חבר הכנסת רון נחמן סירב לשלוח עזרה למקום התאונה.

רון נחמן (הליכוד):

הנה הוא חבר הכנסת נחמן.

יורם לס (העבודה):

היי, שלום לך.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ר' אדרי:

רק רגע, חבר הכנסת עלי.

יורם לס (העבודה):

אם שר הבריאות מודיע לי פה שמגן-דוד-אדום הגיש תביעה משפטית נגד המועצה המקומית אריאל – ובוודאי נגד ראש המועצה – שהיא לא הוציאה את האמבולנס לאותו אירוע, אני חייב להסתמך על האינפורמציה הזאת כעל אינפורמציה נכונה. לא תעמוד על דם רעך, חבר הכנסת רון נחמן. והפעם כשתצביע, אני מתאר לעצמי שתדע על מה אתה מצביע.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

יורם לס (העבודה):

קודם רצת כמו איזו כבשה, כמו תיש, ואפילו לא ידעת על מה אתה מצביע. בוש לך.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, אני מודה לך.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לפי התקנון אני מבקש להגיב על הדברים האלה.

יורם לס (העבודה):

בסוף היום.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני חבר הכנסת נחמן, זכותך להגיב, אתה יודע את הפרוצדורה, אני לא צריך להסביר לך. אדוני חבר הכנסת עובדיה עלי, רצית לומר משהו?

עובדיה עלי (הליכוד):

אני אשיב לו מעל הדוכן.

רון נחמן (הליכוד):

מתי התור שלי לדבר?

היו"ר ר' אדרי:

מייד אגיד לך. חברת הכנסת נעמי חזן – איננה. חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בכל זאת, מאחר שחבר הכנסת יורם לס נמצא כאן עכשיו, אני מבקש להעיר הערה לסדר.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אבל אני כבר עומד על הדוכן.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, מאחר שזה היה דבר חמור, לא נורא.

טלב אלסאנע (מד"ע):

מה זה "דבר חמור"? אין דבר כזה. אחרי שאני אסיים.

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, אני מבקש. מאחר שנאמרו כאן דברים, ודברים די חמורים — — —

רון נחמן (הליכוד):

— — —

היו"ר ר' אדרי:

רק רגע, אדוני. אני כאן גם בשביל להגן עליך. ברשותכם, נאמרו כאן דברים, אני בטוח שלא היתה פה כוונה לפגוע, וצריך להבהיר את הנושא. חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על כך שאתה מאפשר לי להגיב. חשבתי שאני עולה מייד לדבר, והתכוונתי להגיב מעל הדוכן.

היו"ר ר' אדרי:

אתה לא רשום, אדוני.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני ביקשתי להירשם, אולי היתה אי-הבנה. שאלתי את סגנית המזכיר, היא בוודאי הוסיפה את שמי בסוף הרשימה.

אדוני היושב-ראש, מה שעשה כאן חבר הכנסת לס זה דבר חמור ביותר. אסור להפוך את מליאת הכנסת ואת הדוכן הזה למקום למאבק בין חברי כנסת. אסור להפוך את בית-המחוקקים לבית-דין שדה, מה גם שאתה אמרת שהנושא הוא סוב-יודיצה, שיש תביעה בקשר לעניין הזה. כך אמרת. אני לא מכיר את הפרטים.

יורם לס (העבודה):

אני קראתי.

עובדיה עלי (הליכוד):

סלח לי, אדוני, להפוך את מליאת הכנסת לבית-דין שדה – זה דבר חמור ביותר. אתה נוהג כך לעתים קרובות.

יורם לס (העבודה):

אני קראתי את פרוטוקול הכנסת.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני חושב שמה שעשית זה לא יאה, זה לא נאה, זה לא המקום.

יורם לס (העבודה):

מה שאתם עשיתם זה יפה? אתם ביזיתם את הכנסת.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת לס, נתתי לך להציג את הדברים שלך ולא נתתי לאיש להפריע לך.

אודה לך, אדוני, אם תואיל לסיים.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מסיים את דברי.

אני לא רוצה לרדת לרמת הוויכוח שלך, לסגנון שלך, הבוטה, הגס, אבל אני מציע לך כאן אחת לתמיד, שלא להפוך את דוכן הכנסת לבית-דין שדה, זה הכול.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני.

אדוני, חבר הכנסת אלסאנע, בבקשה. שלוש דקות לרשותך.

יורם לס (העבודה):

אני קורא מהפרוטוקול של הכנסת.

היו"ר ר' אדרי:

תם הוויכוח הזה, תבררו אותו בחוץ. חבר הכנסת לס. אני מבקש מכם. השבתם.

רון נחמן (הליכוד):

פעם אחת בטלוויזיה – –

היו"ר ר' אדרי:

לא, חבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

– – בדקו שר בריאות במכונת אמת, ומכונת האמת התפוצצה, וזהו זה.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת רון נחמן, אני אפשרתי לחבר הכנסת עלי להשיב, והוא השיב.

רון נחמן (הליכוד):

אני אוכל לקבל רשות?

היו"ר ר' אדרי:

לא, אדוני, נתתי והשיבו במקומך.

רון נחמן (הליכוד):

אבל עברתי את התור שלי. אני אוכל לקבל?

היו"ר ר' אדרי:

אני מצטער, אדוני. בעוד כחצי שעה אתה יכול לדבר. תגיש לי, בבקשה, מכתב.

בבקשה, אדוני.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה – –

יורם לס (העבודה):

הודעה אישית – בסוף הישיבה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

– – העיקרון והכלל המקובלים הם, שאדם חייב לפעול כשיש חובה חוקית או חוזית כלשהי שמחייבת אותו. על-פי הצעת החוק הקיימת, ההצעה באה לעגן כללי מוסר – הושטת עזרה, ומתן המעטה המשפטי לסוגיה שהיא מוסרית. היום, אם אדם רוצה, מגיש עזרה; לא רוצה, לא מגיש עזרה. מוסרית אפשר להגיד שהוא חייב להגיש עזרה. הצעת החוק באה לעגן את המוסר בחובה משפטית, ומי שמפר אותה יועמד לדין וייתן את הדין בתור מפר נורמה ציבורית.

יוצא מזה שאדם שמסייר לתומו עם משפחתו לאורך החוף ורואה אדם טובע, והוא לא יכול לשחות ולהציל אותו, יכול להיות שימצא את עצמו עומד לדין, אם כי יכול להיות שבסופו של דבר יזכה. היינו, הצעת חוק זו יכולה להעמיד את האדם במצב משפטי מעבר ליכולתו.

חנן פורת (מפד"ל):

תסתכל – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

אומנם אתה, חבר הכנסת פורת, ניסית להכניס כל מיני כללים – מבלי להסתכן או לסכן את זולתו – אבל לדעתי מסגרת החוק הקיימת כמו שהיא יכולה להכניס אדם, שהוא תם, למסגרת הפרת חובה משפטית. אני סבור, שעקרונית הצעת החוק היא נכונה, היא במקומה, אבל יש לתת הגנה לאותו אדם שאין לו האפשרות ואין לו היכולת והוא נקלע לתומו למצב שבו אינו יכול להגיש את העזרה. צריך להכניס מגבלות מסוימות בהצעת החוק.

דבר נוסף הייתי רוצה לומר: בהצעת חוק זו – לא תעמוד על דם רעך – הייתי רוצה שחבר הכנסת פורת יכלול את כל הקריאות שאנחנו שומעים מדי פעם, כמו מנגינה, כמו תקליט שחוזר על עצמו מדי פעם לאחר כל אירוע שקורה, כמו הקריאות "מוות לערבים". הייתי רוצה שקריאות אלה תיכללנה גם הן בתוכן הצעת החוק הקיימת, שמי שבא וקורא קריאות כאלה, יש בהן כמו עמידה על דם, יש בהן כמו ריקוד על הדם ויש בהן עבירה פלילית, וצריך להעמיד לדין גם את מי שקורא את הקריאות האלה, כדי שיתן את הדין על מעשהו ועל קריאותיו.

לדעתי, הצעת חוק שבאה להעלות את הרמה המשפטית אפילו לסף של רמה מוסרית – היינו, דבר מוסרי שהופך להיות חובה משפטית – על מנת לחייב אדם להושיט עזרה, ודבר זה מסמן עליית סף הרגישות המוסרית, בהצעת חוק כזאת צריך לכלול גם את האיסור לעמוד על חירותו של עם אחר ועל זכותו של עם אחר להיות גם הוא עצמאי. אם אנחנו רוצים להיות מוסריים, המוסריות שלנו צריכה להיות לא רק כלפי עצמנו אלא גם כלפי בני עם אחר, בני לאום אחר, שגם להם יש הזכות להיות באופן עצמאי, בחירות, בעצמאות מלאה כמו שאר העמים. לא לעמוד על דם רעך, גם לא לעמוד על שלילת זכותו של עם אחר, שליטה בעם אחר בניגוד לרצונו. לדעתי, גם זה משתלב ברמה המוסרית שאנחנו רוצים להציג, אחרת זה ייראה כצביעות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת טלב אלסאנע.

אני מזמין את חבר הכנסת אסעד אסעד; אחריו – חבר הכנסת סילבן שלום.

אסעד אסעד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת חנן פורת, יש משהו מוזר בהצעת החוק שלך: אתה יוצא מנקודת הנחה שברחבי הארץ, ברחבי מדינת ישראל, אדם אינו מושיט עזרה לחברו אם הוא נפגע, ואתה גם מביא דוגמאות. קראתי פעמים מספר את החוק כדי לרדת לסוף דעתך. אתה אומר: באירופה הדבר מעוגן בחקיקה. אני מבין את זה ביחס לאירופה ולארצות המערב; שם זאת לא מדינת ישראל. אני מקווה שכאן זה קיים ללא חקיקה, שהושטת עזרה לאדם שנפגע לא צריכה להיות בחקיקה. זה משהו מוסרי, זה בתרבות הישראלית.

בכל אופן אני מבין אותך, כי עכשיו, מול משרד ראש הממשלה יש אנשים, אדוני היושב-ראש, שנפגעו מפעולות איבה בחדרה, בבית-ליד, בעפולה. הם מפגינים מול משרד ראש הממשלה אחרי שאיבדו בנים ובנות ולא מושיטים להם עזרה. לכן אני מבין למה באה הצעת החוק הזאת. במקרה פגשתי את משפחת הררי ומשפחות אחרות שם, שאיבדו בעפולה, בהתפוצצות מכונית התופת, את יקיריהן. משלמים לאב שאיבד את בתו 276 שקלים, אדוני היושב-ראש. זה לעג לרש.

חבר הכנסת חנן פורת, אני מניח ואני מאמין, שמדינת ישראל היא ייחודית כאן במזרח התיכון הזה, כשכמעט אין יום שאין לנו נפגעים בתאונות דרכים, בפעולות טרור וממכוניות תופת, לצערנו. אתה מניח שאנשים עוברים ליד ולא מושיטים עזרה. לדעתי ולהערכתך, האנשים כן מושיטים עזרה, אבל ממשלת ישראל לא מושיטה עזרה, ואני מניח שלזה אתה מתכוון.

אתה קובע, אתה יורד לרמה של השטח, שאדם מחליט אם הוא מגיש עזרה, אם הוא עלול לסכן את עצמו ואסור לו להגיש עזרה.

חנן פורת (מפד"ל):

לא אסור לו, הוא חייב.

אסעד אסעד (הליכוד):

אבל הסכנה היא משהו סובייקטיבי. מי יכול לקבוע אם אני נמצא בסכנה או לא בסכנה כאשר יש אירוע, ירי מחבלים, לדוגמה, על רכב ליד רמאללה? יש ירי, יש נפגעים, הירי פסק, עובר רכב ליד המקום. האם האנשים שנמצאים בתוך הרכב צריכים להושיט עזרה? בוודאי. אבל יבוא אדם ויאמר לך: אני הרגשתי שאני בסכנה, שאני לא יכול להושיט עזרה. לכן, יש כאן סתירה. צריך לקבוע, בכל מקרה, שיש להושיט עזרה, ולא לתת להרגשה הסובייקטיבית של האדם שנמצא במקום את האפשרות שלא להושיט עזרה.

לכן, בכל מקרה, אדוני היושב-ראש, אני אתמוך בהצעת החוק.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת אסעד אסעד. אני מזמין את חבר הכנסת סילבן שלום. אדוני, בבקשה.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שמעלה היום חבר הכנסת חנן פורת דנה בעיקרון מהמשפט העברי שהוא אחד הטובים והנאורים שקיימים במשפט, קרי: חובת האדם לצאת לעזרת זולתו. יש שיטות משפט אחרות המגנות לחלוטין כל סיוע של אדם לזולתו. מעבר לזה, בשיטות משפט אחרות, אם אתה עוזר למישהו בלי שביקשו ממך, והאיש נפגע מהסיוע שנתת לו, זכותו לתבוע ממך פיצויים. במשפט הקונטיננטלי, משפט היבשת, או במשפט המקובל, יש חובת הימנעות מלהציל אדם אחר. שב בצד ואל תעשה דבר. זה לא עניינך וזה לא תפקידך. אתה רואה מישהו – אתה צריך להמשיך הלאה. אם הצלת אותו, אם פגעת בו והוא נהיה נכה, יש לו זכות תביעה וחזרה אליך ואתה תהיה חייב לשלם פיצויים. פה אנחנו נמצאים במצב אחר לחלוטין.

ההצעה הזאת לוקחת עיקרון מהמשפט העברי ורוצה ליישם אותו ולהביא אותו לבית-המחוקקים שלנו ולספר החוקים שלנו.

כידוע לכם, יש הרגשה בקרב כלל הציבור שהמשפט העברי בדרך כלל הוא משפט חשוק, הוא משפט של ימי הביניים. אבל יש כל כך הרבה דברים שקבע המשפט העברי עוד לפני הרבה שנים, והוא היה מתקדם הרבה יותר מאשר שיטות משפט אחרות. אביא דוגמה, חבר הכנסת פורת, לנאורות של המשפט העברי. כידוע לך, במשפט העברי אסור לבעל לאנוס את אשתו. לעומת זאת, בשיטות משפט של המשפט המקובל עד היום אינוס האשה לא נחשב כעבירה. אני מדבר על 1995. זאת כאשר לפני

אלפי שנים המשפט העברי קבע שאינוס של אשה על-ידי בעלה נחשב כעבירה. אני חושב שזה דבר נאור. אם מישהו היה חושב על כך שלפני כל כך הרבה זמן קבעו את הדבר – הוא היה אומר: איך יכול להיות שהמשפט העברי הוא כל כך מתקדם?

יש דוגמאות נוספות רבות. אחת מהן היא לא תעמוד על דם רעך. חובת ההצלה של הזולת, חובת הסיוע, חובת האדם לגשת ולעזור לחברו, היא דבר שאני חושב שהוא נאור ביותר. זה דבר מתקדם ביותר. כל אותן שיטות משפט שנוקטות את הגישה השנייה הן שיטות שתומכות, לצערי הרב, בגישה של איש לעולמו ואיש לחייו. אנחנו רואים בארצות-הברית, שאפשר לפגוע באדם, אנשים ממשיכים ללכת ברחוב וזה לא מעניין אותם כלל. אין שום רצון שלהם לעזור ולסייע לאותו אדם.

אני חושב, שאנחנו צריכים ליישם דברים רבים מהמשפט העברי, שהם נאורים, הם טובים והם מתאימים לזמננו אנו. כדאי לקחת את הטוב מהמשפט העברי. יש אולי דברים שהם לא מתאימים למאה ה-20, למשל, סקילה של אשה נואפת – זה לא בדיוק הדבר שניתן היום לעשות וצריך לעשות. לא צריך לעשות זאת. לכן, את זה לא הייתי לוקח כדוגמה. אבל יש שורה ארוכה של דברים שכן הייתי עושה וכן הייתי לוקח ממורשת ישראל והייתי מיישם את חוק יסודות המשפט שבו, כאשר יש לנו לקונה, כאשר יש לנו חסר, יש לקחת ולשאוב ממורשת ישראל ומהמשפט העברי. בפעם הבאה אביא עוד כמה דוגמאות מהמשפט העברי, שהן מתקדמות ביותר ונאורות ביותר לעומת כל שיטות המשפט שקיימות בעולם וניתן ליישם אותן היום.

לצערי הרב, יש שופטים בבית-המשפט שלנו שנמנעים מלעשות זאת ועושים הכול כדי שלא ליישם דברים מהמשפט העברי. אני מאוד מצר על כך. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מאוד מודה לך, אדוני, חבר הכנסת סילבן שלום. חבר הכנסת רענן כהן – איננו; חבר הכנסת יוסף בא-גד – איננו; חברי הכנסת יהושע מצא, יוסף ונונו, תמר גוז'נסקי, יעקב שפי, עמיר פרץ ורן כהן – אינם.

אני מזמין כעת את חבר הכנסת משה גפני. אדוני, בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, רבותי, חברי הכנסת, אני מבין שאין ממשלה.

היו"ר ר' אדרי:

זה מה שיש.

אליעזר זנדברג (צומת):

כבר הרבה זמן אין.

משה גפני (יהדות התורה):

אבל לא ראינו את זה. עכשיו אנחנו רואים שאין.

היו"ר ר' אדרי:

גם אין קואליציה.

משה גפני (יהדות התורה):

האם יכול להיות שמפלגת העבודה התפרקה?

היו"ר ר' אדרי:

זה על סדר-היום, אדוני?

משה גפני (יהדות התורה):

לא, לא. אני אומר באמת שצריך להיות שר מהמשלה.

היו"ר ר' אדרי:

אתה אומר נכון, אבל במקרה זה אני לא יכול לאלץ את הממשלה להיות כאן. אבל היה רצוי שתהיה נוכחות גם של נציג הממשלה. אני מסכים אתך, אדוני.

משה גפני (יהדות התורה):

תדרוש זאת.

אדוני היושב-ראש, הערבות ההדדית בעם היהודי היא עיקרון מקודש. הוא מופיע בתורת ישראל; הוא מופיע באמרות חז"ל. לא תעמוד על דם רעך הוא אחד העקרונות הללו. כאשר אנחנו מדברים על כך שמישהו נפגע ויש ספק פיקוח נפש, יש ספק בהצלת חייו של אדם, אפילו מדובר בשבת, אפילו מדובר ביום הקדוש לעם היהודי, ביום הכיפורים, על ספק פיקוח נפש מחללים את יום הכיפורים. הערבות ההדדית, השמירה על חייו של הזולת, המציאות של עזרה למי שנפגע, היא אחד העקרונות המקודשים בתורה ובעם ישראל.

אני רוצה לברך את ידידי, חבר הכנסת חנן פורת, על הצעת החוק של לא תעמוד על דם רעך. לצערנו, אנחנו עדים בשנים האחרונות לתרבות המערב. אולי יש כאלה שמתגאים בכך שמדינת ישראל מחקה אותה והאזרחים במדינת ישראל מחקים את תרבות המערב. אני רוצה לומר – ואמר זאת כאן קודם חבר הכנסת סילבן שלום – שבארצות-הברית אדם יכול להיפגע ברחוב, או שיפגעו בו ברחוב ואיש לדרכו הולך. זה לא מעניין איש. האיש יכול לגסוס, למות ברחוב, וזה לא מעניין איש. זה ההיפך מאופיו של העם היהודי, זה ההיפך ממצוות התורה של לא תעמוד על דם רעך. לא יכול להיות מצב אצלנו, שמישהו ייפגע, אפילו מישהו שאנחנו לא מכירים. אם אנחנו הולכים ברחוב ומישהו נפגע – לא ייתכן מצב שבו לא יסייעו לו.

לצערנו, אנחנו עדים גם לתופעה – ואני מקווה שהחוק הזה עונה על כך – של תאונות פגע וברח. לא רק שאדם רואה שמישהו נפגע, או מצד מישהו אחר או מצד עצמו; בן-אדם קרה לו משהו והוא נפל. אבל יש מצב שמישהו פוגע בשני, ולו ירד מרכבו ולא היה חס על מה שיקרה לו כתוצאה מזה שהוא פגע בו – הוא יכול להציל את חייו. מדובר באדם שפגע בשני, והוא משאיר אותו מוטל על הכביש שותת דם ואיננו נוקף אצבע אלא בורח מהמקום ומשאיר אותו למות. זה דבר חמור שאין כדוגמתו.

חנן פורת (מפד"ל):

החוק הזה מתייחס בדיוק לנקודה הזאת.

משה גפני (יהדות התורה):

כן, כן, הבנתי.

אני רוצה לסיים ולומר שמדובר בקריאה מוקדמת, חבר הכנסת חנן פורת. יש דברים, ואני לא רוצה להעיר אותם כאן. אני מקווה שמליאת הכנסת לא תעשה את השטות ששמענו עליה פה קודם, ואולי נצטרך להגיש הצעת חוק של לא תיקום ולא תיטור, שכתוצאה מזה שהפילו חוק של הקואליציה יפילו חוק שהוא חוק טוב לכל הדעות. אני מקווה שהוא יעבור, ואז בדיונים בוועדה צריך לתת את הדעת על מצב של תום לב, על מצב שבן-אדם נמצא במציאות שהוא איננו יכול לעזור. הרי כוונתך, כמי שמגיש את הצעת החוק, היא לאותם מקרים שבהם אדם יכול לסייע, הוא נדרש לסייע, הוא צריך לסייע, והוא לא עושה זאת. לכן, על כל הדברים האחרים צריך לתת את הדעת בוועדה ואני מקווה שהחוק יאושר. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת משה גפני.

אני מזמין את חבר הכנסת חיים דיין. בבקשה, אדוני.

חיים דיין (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כולנו קיבלנו את הצעת החוק הנוכחית, ואנו שואלים שאלה אנושית, רגשית, האם יש יהודי שמסוגל לראות יהודי פצוע ולעבור בלי לתת לו עזרה, בלי להושיט לו יד, בלי לחוס על נפשו.

אחד הדברים שהתורה הכתיבה לכל יהודי ויהודי הוא שפיקוח נפש דוחה שבת. אם פיקוח נפש דוחה שבת, שהיא קודש הקודשים אפילו יותר מיום כיפור, אפילו יותר מחגי ישראל, ופה באה התורה וציוותה עלינו: תדחו, תחללו את השבת אם זה פיקוח נפש. על אחת כמה וכמה – כשמדובר ביום חול.

לצערי הרב, אנחנו שומעים על מקרים קשים מאוד של התעלמות מהזולת, ואחד הדברים שאני יכול להציג לכם הוא כל מחוסרי הדיור שישנים ברחובות מדינת ישראל. האם אלה לא צריכים הושטת יד? האם דמם של אלה לא נשפך, ולא בצורה פיזית אלא דם נפשי נשפך מהם? האם אלה לא צריכים לקבל עזרה? האם אלה לא צריכים להיות נתמכים על-ידי החזקים במדינת ישראל?

בעבר היו ערי מקלט. כשיהודי היה פוגע ביהודי, לא בכוונה, הוא היה יכול לברוח לעיר מקלט, ושם היה צריך לשבת עד שימצא את מותו או עד פטירת הכוהן הגדול. שם הוא היה מקבל את ההגנה. אבל אם אותו אדם שפגע בנפש אדם לא ברח לעיר המקלט, הוא היה מוצא את מותו.

אני רואה בחומרה רבה אזרח, במיוחד כפי שציין ידידי חבר הכנסת משה גפני את כל האירועים של "פגע וברח" במדינת ישראל, ואני שותף לכל מה שאמרת. אני חושב שאחת התופעות הקשות ביותר היא העניין של "פגע וברח". מי שהיה בארצות-הברית וראה כשבאים אנשים מהמאפיה ויורים באדם ברחוב והוא מוטל ברחוב שותת דם ובורחים ממנו כדי שלא יתפסו אותם כשותפים – לנו אסור לתת יד שדבר כזה יקרה במדינת ישראל. אנחנו בוודאי צריכים לתמוך בהצעת החוק הזו ואפילו להחמיר עם אותם אנשים שמתעלמים מסכנה לחיי אדם. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת חיים דיין. חברי הכנסת יוסף עזרן, פיני בדש ודליה איציק – אינם באולם. אני מזמין את חבר הכנסת יגאל ביבי. בבקשה, אדוני.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מברך את חברי, חבר הכנסת חנן פורת, על הצעת החוק. חבר הכנסת הרב חנן פורת תלמיד חכם גדול. אומנם הוא לא הולך עם לבוש של רב, הוא נועל סנדלים, אבל הוא אחד מתלמידי החכמים המובהקים שיש כאן בבניין, ואני מברך אותו על הצעת החוק שלו.

אני זוכר שהצעת החוק שלו באה בשעה שראינו שיהודים, ואני לא רוצה לקטרם כאן על יהודים, אבל אולי הם לא מרגישים שבמעשיהם ובדיבוריהם הם גורמים סכנה לאחיהם, ואז בא הרעיון של חברי חנן לחוקק את החוק הזה. ולפעמים הסתה נגד מתיישבים, נגד יהודים, נגד אנשים בעלי השקפה אחרת גורמת ל"לא תעמוד על דם רעך". בעקיפין גורמים לנזק, ואני חושב שזה פן אחד של הנושא.

תמיד שמענו שבחוף-לארץ, בארצות-הברית ובעיקר בניו-יורק, אנשים עוברים ורואים אדם פגוע ברחוב, מת ברחוב, עוברים ולא עוצרים. אנחנו חוננו את ילדינו אחרת, שכל המציל נפש מישראל כאילו קיים עולם ומלואו.

בזמן האחרון התרופפו כמה ערכים במדינה. קיימת אווירה של הפקרות, אווירה של מחיקת ערכים שהיו מקובלים על כולנו ואיחדו את כולנו. לכן חשוב ביותר שניקח מהמקורות שלנו. אומנם חוק יסודות המשפט שחוקק מחייב ללכת לפי פרשנות ברוח היהדות. לצערנו, בתי-המשפט שלנו לא נזקקים מספיק למקורות, וכל זה נובע מבורות ומאי-ידיעה.

אני לא רוצה לכפות את הדת. אני חושב, שהבעיה שלנו היא חוסר ידיעה, חוסר לימוד. לצערי, ואני רוצה לומר את זה בצורה עדינה, בבתי-הספר הממלכתיים לא מקבלים ידע ביהדות במידה מספקת, לא מקבלים מינימום של יהדות. לא ייתכן שילד יהודי לא ידע יסודות של תפילה, לא ידע את יסודות המסורת שלו. דברים פשוטים הוא אינו יודע, ואי-ידיעה גורמת אולי לצרות כולן.

אני מקווה, שהחוק הזה לא יהיה רק חוק של מעשה אלא יהיה חוק מחנך, חוק מדרבן, ונוכל באמת להיות כל ישראל ערבים זה לזה, אוהבים זה את זה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת יגאל ביבי. חברי הכנסת אברהם הירשזון, יצחק לוי וחיים רמון – אינם באולם. אני מזמין את חבר הכנסת אליעזר זנדברג. בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי את העולים והמשבחים את הצעת החוק. אני רק רוצה להעיר. המסורת היהודית המקובלת, הנוהג המקובל במדינת ישראל היה לבוא, לעזור, להושיט יד כשצריך. העובדה שאנחנו נאלצים היום לחוקק חוק על מנת להכריח אנשים לעזור, על מנת להכריח אנשים להושיט יד ולסייע במקומות שכל הנראה בעבר אנשים עשו את זה בהתנדבות, מתוך רצון, בלי חוק שחייב אותם, מלמדת לדעתי דווקא על נסיגה מבחינה מוסרית, מבחינת התפיסה של החברה בישראל לגבי הצורך וההתייחסות לצורך לעזור זה לזה בשעת מצוקה, כי אחרת לא היינו צריכים את החוק הזה. אם איש עוזר לרעהו ואין בעיה, לשם מה החוק? ואם יש חוק, משמע שאנחנו

מבקשים להכריח אנשים באמצעות איסור פלילי או סנקציה פלילית להושיט יד ולעזור במקומות שבעבר הם היו עושים את זה מרצונם החופשי, ועל כך אני יכול להצטער.

אני רוצה לציין נקודות שאותי מטרידות בהצעת החוק הזאת. ככלל, אני סבור שטוב יעשה המחוקק אם הוא יטיל חובות מועטות ככל האפשר על בני אדם, בפרט חובות המחייבות אחרים לבוא ולסייע. אני מוטרד מן המקרים האפורים, כי כשהדברים ברורים באמת אין מחלוקת. אבל יש מקומות שבהם יש ספק אם יש סכנת חיים, אם אין סכנת חיים. יש מקומות שאולי הקורבן או הנפגע לא כל כך רוצה את העזרה שאדם מתנדב מבקש לאכוף עליו או לכפות עליו על-ידי כך שהוא בא לעזור לו, מכיוון שהוא קורא את הסיטואציה בצורה שונה מכפי שהיא באמת או מכפי שרואה אותה הפצוע או הנזקק לעזרה.

אני גם מוטרד ממצב שבו אדם יבקש לסייע, ואחרי שהחוק הזה ייחקק הוא יהיה חייב לסייע לפי השקפתו באותו רגע, ויתברר שיש צורך במומחה, רק המסייע, המציל, העוזר לא ידע את זה, כי בנסיבות הקיימות קשה יהיה לו לדעת, והוא עלול לגרום נזק יותר כבד. אני לא רופא על-פי כישורי והשכלתי, אבל ידוע, למשל, שכשאדם נפגע בגבו, אסור להזיז אותו, צריך לקרוא לעזרה רפואית. יבוא אדם, באופן טבעי ובתום לב מתוך רצון לסייע, יראה אדם אחר שנפל, ויחליט שהוא גורר אותו, מסובב אותו, מזיז אותו – אני לא יודע לאן נגיע. אם הדברים האלה יהיו חובה חוקית, אם אנחנו אומרים: חובה עליך להציל, חובה עליך לעזור, אותו אדם שהחובה חלה עליו יפחד ויאמר: רק רגע, אם אני לא אעזור, אני עוד עלול חלילה לשבת בבית-הסוהר בסופו של המהלך, אז בוא נעזור קודם כול. ואולי עזרתו עלולה לגרום בסוף לנזק יותר חמור.

לכן, הייתי מאוד נזהר מפני חקיקה שאומרת: חובה עליך לבוא ולעזור גם אם אתה לא מבין. נכון שהחוק הזה אומר, שבנסיבות מסוימות גם אזעקת אדם אחר לשם מתן עזרה, למשל רופא, די בה על מנת למלא את החובה. אבל אני מדבר שוב על המקרים האפורים, שבהם אדם רוצה לתת מעצמו על מנת לעזור, והוא עלול למצוא עצמו מקלקל או מזיק.

שאלה אחרת שלא נדונה כאן היא השאלה, מה קורה וכיצד אנחנו משפים ועוזרים למציל כזה או מסייע כזה שנגרם לו נזק. מי ישלם לו? הניזוק, זה שהוא הקורבן? המדינה, מפני שהוא עשה את המעשה הטוב הזה?

אלה שאלות נכבדות וקשות, לדעתי, ולכן הייתי אומר, אדוני היושב-ראש, לסיום, שגם אם הצעת החוק הזאת תעבור כאן בקריאה ראשונה, והעיקרון מחייב דיון רחב, חייבים לשים לב ולתת את הדעת לבעיות של התחום האפור במסגרת הדיונים וההכנה לקראת הקריאה השנייה והשלישית.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת אליעזר זנדברג. חבר הכנסת אברהם פורז – איננו. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, הגעת בזמן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סיוע לזולת בשעת צרה, בתאונה או בכל אירוע אחר, אני חושב שהוא חובה מוסרית. אם באה הכנסת לחוקק חוק שיעגן את הסיוע לזולת בשעת צרה, אני חושב שזה דבר חיובי. אבל צריך ללמוד את הצעת החוק הזו לפרטיה, כדי לדעת האם המגמות הן רק סיוע לזולת בשעת צרה, כגון בתאונות דרכים או במקרים אחרים, או יש מאחוריה מגמות פוליטיות. אני לא יודע, את זאת צריך להבהיר לנו חבר הכנסת שהציע את הצעת החוק הזו.

בכל אופן, אני חושב, שאם המגמה היא סיוע לזולת, זה דבר חיובי שאתמוך בו. אני חושב, שהחברה שלנו, החברה הישראלית בכללותה – יהודים וערבים – זקוקה לגישה הומנית, כאשר האלימות, לצערי הרב, שוררת בה; אלימות כלפי נשים, אלימות כלפי ילדים, אלימות כלפי מיעוטים, אלימות בתוך החברה היהודית כלפי עצמה. המצב המדיני המסובך, המשך הכיבוש והשליטה בעם אחר, כל אלה דברים אשר מגבירים את האלימות בתוך החברה ומביאים לתוצאות שליליות בכל המובנים החברתיים.

לכן אני חושב, שהצעת חוק כזו אכן תסייע ותדרבן בני אדם – אזרחים – להגיש סיוע הומני לאחרים. הצעת חוק כזו צריכה לעבור, ואני אתמוך בה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת דראושה. חבר הכנסת עמנואל זיסמן, חבר הכנסת אברהם רביץ, חבר הכנסת שלמה בוחבוט – אינם. אני מזמין כעת את חבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המשפט העברי הוא משפט נאור, והעיקרון המונח ביסודו של החוק הזה: לא תעמוד על דם רעך, הוא עיקרון ערכי חשוב מאוד. אני מבקש לברך את ידידי, חבר הכנסת חנן פורת, על עצם הרעיון, על עצם העיקרון שהביא לפנינו. חבר הכנסת פורת הוא אחד מתלמידי החכמים המובהקים כאן בבית הזה. הוא רב חשוב. אני חושב, שהצעת החוק שהביא חשובה מבחינה חברתית, מבחינה מוסרית ומבחינה ערכית.

אולם, אדוני היושב-ראש, כאשר מוזכר במקרא: לא תעמוד על דם רעך, או במלים אחרות, כאשר אתה רואה את רעך או את זולתך שותת דם ומסכן את עצמו, אסור לך לעמוד מנגד ולא להתערב, לא לסייע, לא לעזור ולא להושיט את העזרה המתבקשת, כדי להציל את חייו – כבר אמרו קודמי, כי כל המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם מלא, על כל המשתמע מכך. זהו ערך חשוב ביותר ביהדות.

אבל האיסור החד-משמעי הזה, המופיע במקרא, הואיל והוא לאו, הוא לאו שאין בו מעשה. בלאו שאין בו מעשה במקרא, אין סנקציות על מי שאינו מקיימו. אדם שלא מקיים את הלאו הזה, שהוא איסור מוחלט ועבירה על חוקי התורה, אינו מתחייב בענישה. אין בעקבות זאת עונש, לפחות לא מבחינת המקרא. אין לי ספק שהעיקרון הזה חשוב. הערך שחבר הכנסת פורת מצביע עליו, הוא ערך חשוב שבדרך כלל צריך להשאיר את קיומו, את מימושו ואת ביצועו בידי המחנכים ולא בידי המחוקק. צריך להרבות הסברה וחינוך בעניין הזה, כדי שאדם יקיים את הצו הזה מתוך הכרה פנימית, מתוך משמעת עצמית, ולא מתוך כפייה של שוטר ושופט.

חבר הכנסת פורת, אני מבקש שנשכיל לשמור על האיזון המתאים הנדרש בין ביצוע, מימוש והתנהגות המתבססים על ערכים חברתיים מופשטים, לבין דרישות של מציאות חיים שאתה מדבר עליה כאן. מציאת האיזונים הנכונים, המינון הנכון בין ערך חינוכי מופשט לבין המימוש והביצוע הלכה למעשה, והסנקציות שאתה מכניס במקרה שמישהו לא יבצע את המוטל עליו – זהו נושא מסובך מאוד ולא פשוט. בחוק יש חסר רב, ואני יכול להביא דוגמאות למכביר, כדי להוכיח עד כמה הנושא מסובך ומורכב. חבר הכנסת זנדברג הביא דוגמאות, ואני יכול להוסיף עליהן כהנה וכהנה.

מה שאני מבקש, אם החוק יאושר, הוא שיימצא האיזון הנכון. עלולים להיות מצבים בלתי נסבלים אשר ייגרמו כתוצאה מהחוק הזה, וכדאי שניתן עליהם את דעתנו בעוד מועד, ולא נימצא כמי שיצא שכרם בהפסדם. מכל מקום, על עצם העיקרון, על עצם הערך החברתי שאתה מציג לפנינו, שהוא בעל חשיבות גדולה מבחינה חינוכית, אני מברך אותך.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת עובדיה עלי. אני מזמין את חבר הכנסת רון נחמן. בבקשה.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת יורם לס ציטט שאילתא שהגיש לפני למעלה משנה לשר הבריאות דאז, חיים רמון. הוא ציטט מדברי השאילתא שלו, שבה האשים אותי כראש מועצת אריאל שנתן הוראה לאמבולנסים של היישוב אריאל שלא לצאת ולטפל בנפגעים על כביש חוצה-שומרון. אדוני היושב-ראש, ביקשתי לקבל את זכות ההודעה האישית, כדי להגיב על הדברים.

היו"ר ר' אדרי:

ההודעה האישית שלך תימסר בסוף הדיון. עכשיו אתה מדבר, כאחד הדוברים, על החוק עצמו. הודעה אישית תימסר רק בתום הדיון.

רון נחמן (הליכוד):

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש. אתמקד, אם כן, בנושא הזה. הייתי סבור שהנושא הוא ההודעה האישית.

ובכן, אדוני היושב-ראש, חשבתי לתמוך בהצעת החוק של חבר הכנסת חנן פורת, אך לא אתמוך בה. לא אתמוך בה, משום שהחוק הזה עלול להעמיד אנשים במצב בלתי אפשרי, בסיטואציה בלתי אפשרית. אדם יועמד בפני אישום פלילי, על-פי הנוסח המובא לפנינו. הנוסח הזה, אם יישאר כפי שהוא, הוא נוסח לא טוב. דיבר עליו חבר הכנסת עובדיה עלי. הוא נוסח גורף מדי, הוא נוסח האומר,

מה יהיה אם קרה אירוע פתאומי שהעמיד בסכנה חמורה ומיידית את חייו, שלמותו ובריאותו של אדם. צריך לקבוע אם היה לאל ידו של אדם להושיט את העזרה הנחוצה. מי יקבע אם היה לאל ידו? האם לפי מבחן האדם הסביר? לפי איזו סיטואציה? מי יקבע את כל הדברים האלה?

אדוני היושב-ראש, אני אומר את הדברים כמי שגר בשטחי יהודה ושומרון, ושם אנחנו עומדים במציאות קשה ביותר. נוסעים אנשים מחברון ומקריית-ארבע לירושלים. אנשים שיהיו מעורבים באירועים כאלה לא רק שהם עלולים להיקלע לסיטואציות שמסכנות את החיים שלהם, אלא שמחר עוד יבוא מישהו ויגיש נגד אדם תלונה: מדוע לא עשית דבר כזה וכזה.

חנן פורת (מפד"ל):

סליחה – – –

רון נחמן (הליכוד):

אני לא רוצה סליחה. הזמן שלי.

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, זמנו תם.

חנן פורת (מפד"ל):

תתבונן בחוק.

רון נחמן (הליכוד):

אני התבוננתי בחוק. אני אומר לך כראש מועצה, כמי שמפעיל שירותי חירום, כמי שמפעיל שירותים של אמבולנסים ואת כל שירותי ההצלה, הצעת החוק הזאת, כפי שהיא מנוסחת היום לקריאה ראשונה, היא הצעה לא טובה, היא גורפת מדי.

חנן פורת (מפד"ל):

היא מוגבלת רק למקרה – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת פורת, אני מבקש. זמנו של חבר הכנסת נחמן תם. אני מבקש לסיים.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני, תרשה לי לסיים במשפט אחד אחרון.

הצעת החוק כפי שהיא מובאת היום בפנינו, אני אפילו לא אצביע נגדה. אני אמנע מהצבעה, כדי שההצעה תעבור לדיונים בוועדה המתאימה, כדי שהנושא הזה יידון באופן רציני. אבל ההצעה כפי שבאה לכאן, לפי דעתי, לא רק שלא תעזור להצלת אנשים אלא תרתיע אנשים מלהציל, כי מישהו עוד יכול להגיד: אתה גרמת לו נזק בזה שבאת להציל אותו, אולי אתה לא מקצועי ופגעת בו תוך כדי ההצלה.

מובן שבשלוש דקות אי-אפשר לדון בדברים האלה. לכן אמנע מהצבעה בנושא הזה, ואני מקווה שיהיה דיון רציני בוועדה המתאימה. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת רון נחמן. אני מזמין את חבר הכנסת דוד מנע. אחריו – חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני חודשים מספר קראתי בעיתון על אדם שנפגע, כנראה קיבל איזה התקף, עמד בצומת וביקש עזרה מנהגים. אף אדם לא עזר לו, אף אדם לא נחלץ לעזרתו. הדברים הגיעו לידי כך שאותו אדם שזקוק היה לעזרה רפואית פשוט עמד ברחוב וחסם בגופו – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, חברי הכנסת. אתם יודעים שמתקיימת כאן ישיבה. היכן כבודה של הכנסת? עד עכשיו לא הייתם כאן. אני מבקש מכל חברי הכנסת העומדים ומפריעים שיעשו את זה מחוץ לאולם. זה לא מכובד. עד עכשיו לא היה כאן אף אחד. ומשנכנסתם, אני מבקש שלא תפריעו. חבר הכנסת מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני חוזר על המקרה.

לפני חודשים מספר קראנו כולנו בעיתון על אדם שאירע לו אירוע רפואי, כנראה התקף לב. הוא עמד בפנית רחוב וביקש לעצור מכוניות כדי שיסייעו לו. אף נהג לא עצר את מכוניתו ואף אדם לא נחלץ לסייע לו. הדברים הגיעו עד כדי כך שאותו אדם פשוט עמד באמצע רחוב וחסם בגופו את התנועה עד שנהג אחד עצר ולקח אותו לבית-חולים.

לא אחת אנחנו נתקלים בבעיה שיש תאונת דרכים והמכוניות חולפות. יש רבים שנעצרים, אבל לא כולם.

אותו מקרה הדליק אור אדום אצל רבים מאתנו. לא ייתכן שאדם שנקלע למצוקה רפואית או נפשית אף אחד לא יסייע לו, אף אחד לא ישאל מה קרה לו. אני יודע שבארצות-הברית, בניו-יורק, דברים כאלה קורים מדי יום ביומו. אנשים נהרגים, אנשים נפצעים, אף אחד לא מתייחס, אף אחד לא מסתכל. והרי אנחנו לא כמוהם, אנחנו לא ארצות-הברית ואנחנו לא ניו-יורק. אנחנו מדינה שצריכים לעזור בה. ערך העזרה לזולת הוא אחד מערכי היסוד שלנו, של תורתנו ושל מדינתנו.

לכן, אני מברך את חבר הכנסת חנן פורת על הצעת החוק הזאת. אני בהחלט בעד הצעת החוק הזו. אני חושב שהצעת החוק הזו היא חושב שהצעת החוק הזו היא חושב חוק שקיימת, שהרי הדברים שנאמרו בתורה, לא תעמוד על דם רעך, אלה דברים שהונחלו להיסטוריה ולאנושות כולה עוד לפני אלפי שנים. לכן, טוב עשה חבר הכנסת חנן פורת שאימץ את זה לתוך מסגרת החוקים של מדינת ישראל.

מובן שאני אצטרף לתומכים ואצביע בעד הצעת החוק היפה והטובה הזו. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת דוד מנע. אני מזמין את חבר הכנסת דוד צוקר. אחריו – חבר הכנסת יוסף עזרן.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, להצעת החוק הזו, שנדונה בוועדת החוקה כבר כמה ישיבות, יש באמת, כפי שצינו דברים רבים, להתייחס באופן סקפטי, או לפחות להעלות שאלות רבות.

שאלה מרכזית שצריך לשאול אדם את עצמו היא, האם עיקרון חינוכי, האם עיקרון מוסרי צריך לקבל עיגון בחקיקה ולהפוך עבירה פלילית אם אין אדם מבצע אותו. זאת בעצם השאלה, ואני מודה שאני חצוי בעניין, אינני בטוח – – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש. עד עכשיו היה שקט במליאת הכנסת. הגעתם להצבעה, אני מבקש לכבד את הדין. אני מבקש מחברי הכנסת העומדים שלא יפריעו לנואם. חברי הכנסת, אני מבקש. אני לא רוצה לקרוא בשמות.

בבקשה, אדוני.

דוד צוקר (מרצ):

שאלה שנייה שעולה מהצעת החוק הזו היא השאלה מה היא מצוקה התובעת הושטת יד, סיוע, עזרה – האם כל מצוקה, האם מצוקה קבועה, האם עונית? האם אדם מחוסר מעון, הומלס, צריך לקבל סיוע מן הסוג הזה ומי שאיננו מסייע עובר עבירה? אינני יודע.

חנן פורת (מפד"ל):

למה אתה לא יודע? נאמר במפורש – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, אדוני, אני מבקש.

דוד צוקר (מרצ):

שאלה שלישית שאני מבקש להעלותה היא, איך אנחנו ניווכח, איך נדע, איך נבדוק אם הסיוע שלא ניתן, לא ניתן בתום לב או בזדון, כיצד נבחן את כוונותיו של אותו אדם, האם עשה זאת בזדון, האם התכוון, או היה פה תום לב.

את שלוש השאלות הללו אני מבקש להניח על סדר-יומו של הבית לפני שיחליט.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת דוד צוקר.

אני מזמין את חבר הכנסת יוסף עזרן, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת שלמה בוחבוט.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, למעשה הנושא הזה מתחלק לכמה חלקים. קודם כול, יש האפשרות שמי שיכול לסייע ולעזור הוא בוודאי יציל. ההלכה דנה בנושא הזה, מי שראה חיה גוררת אותו או ליסטים באים עליו, שם דנים, אם הוא עומד מן הצד ואינו מגיש עזרה – מה דינו. קודם כול, יש המצב הברור שאדם יכול בוודאי להציל. יש מצב שהוא יכול בוודאי להציל אבל הוא מסכן את עצמו. ויש מצב של ספק.

אני לא רוצה להיכנס לנושא ההלכתי; אגיד לכם רק מה שהתלמוד אומר במסכת בבא מציעא, דף ס"ב: שניים שהיו מהלכים במדבר ויש להם קיתון מים – מימייה של מים. אם ישתו שניהם, שניהם ימותו ולא יגיעו למקום יישוב. אם ישתה אחד מהם, אחד ימות ואחד יזכה ויצליח להגיע למקום היישוב. מה לעשות? זאת דילמה. התלמוד אומר: בן פטורא אומר: ייתן לחברו שאין לו מים ואל יראה במות חברו. עד שבא רבי עקיבא ודרש: לא. כתוב: וחי אחיך עמך, חייך קודמים. זה שדאג להצטייד במימייה, מגיע לו לשתות. לשני לא. מה רואים פה? דווקא במקרה שהוא מסכן את עצמו בצורה בלתי נמנעת והוא דאג לעצמו והצטייד, והשני לא – לכן יש פה: לא תעמוד על דם רעך.

אבל, אם היו אדם גדול ואדם קטן מהלכים בדרך, הגדול חייב בפירוש לתת לקטן, כך אומר ה"מנחת חינוך". למה? כי כל הסיבה היא: אחד לא יכול לשתות ולראות במות חברו; כי כתוב: אל יראה במות חברו. אבל גם השני לא יכול לראות איך הראשון נותן לו את המים שהצטייד בהם והוא גווע לנגד עיניו. אבל אם יש גדול וקטן, על הקטן אין חובה שלא לראות במות חברו.

רואים שהנושא הזה של לא תעמוד על דם רעך מגיע למצב עד כדי מסירות נפש במקרה של גדול וקטן.

אני חושב שהנושא הוא הרבה יותר מוסרי, וצריך לבדוק מה הוא יוסיף מבחינה ערכית. החוק שעניינו אי-הגשת עזרה לזולת במקרה של סכנה הוא חוק מקיף, ולכן, מה הוא יוסיף למעשה מבחינה חקיקתית עובדתית, זו השאלה שנשאלת. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף עזרן. אני מזמין את אחרון הדוברים, חבר הכנסת שלמה בוחבוט. שלוש דקות לרשותך.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שאנחנו מגזימים בכנסת. האם איבדנו את האמון בעם? חברי, חבר הכנסת חנן פורת, אנחנו חושבים ומאמינים שאזרח, כאשר הוא רואה תאונה, הוא מתעלם ממנה? האם אנחנו לא זוכרים שהעם הזה, דווקא בשעת צרה, בשעה קשה, כולו מתלכד יחד? כדי לסייע לפצוע בשטח שנפגע בתאונת דרכים או בכל תאונה אחרת, אנחנו צריכים לחוקק חוק? את כל הדברים האלה, האם לא למדנו בתורת ישראל? למה אנחנו שואפים?

במקום לחוקק חוקים שיסייעו לחברה בישראל ויחזקו אותה, על מה אנחנו מדברים? אני חושב שהחוק הזה אינו במקומו, ואני מתפלא על אותם חברי כנסת שמנסים לומר שזה חוק מחויב המציאות, חוק שחשוב לחוקק אותו כמה שיותר מהר. עבור מה? האם איננו חושבים, שדווקא אם נחוקק חוק כזה, כאשר אדם יראה תאונת דרכים הוא בכלל לא יעצור? אם אדם יראה פצוע בשטח, מישהו קיבל התקף לב, הוא לא יקום, יברח ויסתלק? הוא לא יעקוף את הדרך?

לכן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שלא צריך להצביע נגד החוק. אני חושב שחבר הכנסת חנן פורת צריך למשוך את החוק. תודה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, יש לנו עוד דקה וחצי עד להצבעה.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני, יש לי הודעה אישית.

היו"ר ש' וייס:

הודעה אישית – אחרי. אבל אם יש לך הודעה לעם במשך דקה, אתה יכול למסור. חבר הכנסת חנן פורת, אתה רוצה לומר לנו משהו לפני ההצבעה?

רענן כהן (העבודה):

אני מבקש הודעה אישית.

היו"ר ש' וייס:

להודעה אישית אני צריך לקבל את הטקסט. אין הודעות אישיות. להודעה אישית יש פרוצדורה. תסתכלו בתקנון. היא מושמעת בתום הישיבה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת שהעליתי, שהיא מוסרית אלמנטרית ויהודית, הצעת החוק הזו זכתה לאמונו של משרד המשפטים, זכתה לעבור דיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. שמעתי כאן הערות רבות שנאמרו על-ידי חברים וביקשתי להתייחס אליהן. אבל אני רואה שנוצר פה מצב שבגלל איסור אחר, לא של "לא תעמוד על דם רעך" אלא של "לא תיקום ולא תיטור", יש אווירה של "עליהום" נגד הצעת החוק הזאת, שהיא כל כך מוסרית ואלמנטרית. אינני רוצה להכשיל את הקואליציה בהורדת חוק כל כך טוב וכל כך מוסרי.

על כן, אני אקח את הפרוטוקול, אעיין בדיוק בפרטי הדברים שהוארו, ולאחר שתנוח ותשקוט רוחם של אלה שמתקוממים כנגד החוק לא ביושר ולא בצדק, נעלה את החוק הזה לדיון ולהכרעה.

היו"ר ש' וייס:

על-פי איזה סעיף אתה עושה את זה?

רן כהן (מרצ):

חנן פורת (מפד"ל):

בהצעת חוק בקריאה ראשונה יש למציע החוק זכות – –

היו"ר ש' וייס:

אני רוצה לדעת על-פי איזה סעיף אתה מבקש.

חנן פורת (מפד"ל):

-- לבקש לעיין בפרוטוקול ולהשיב בפעם אחרת.

היו"ר ש' וייס:

איפה זה כתוב? אני לא מכיר סעיף כזה. אני לא רוצה לחבר תקנון חדש.

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו מוכנים לקבל את הכלל החדש, אבל אני מבקש -- --

קריאות:

יורם לס (העבודה):

מיכאל איתן (הליכוד):

מה אתה צועק? הרופא איננו כאן.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יורם לס, שב. אין הודעות. הצעה קצרה לסדר ועוברים להצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא פעם -- --

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

אין. אני צריך לעבור להצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא פעם אחת ולא פעמיים עלה כאן נציג הממשלה, בעת קריאה ראשונה, וביקש לדחות את ההצבעה ואת מתן התשובה. זה נוהג שקיים פה ואתה מכיר ויודע אותו.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

תנו לו לסיים. חבר הכנסת רפי אלול, עכשיו הוא מדבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם מחליטים שאין נוהג כזה וברגע שעלה חוק בקריאה ראשונה חייבים להצביע בתום הדיון – אם תעמדו בכך, בבקשה. אבל לא מעכשיו, לא מהיום.

היו"ר ש' וייס:

אני מייד אברר. המזכיר ישנו? אני מבקש לברר אצל המזכיר אם יש תקדימים כאלה.

אני מבקש מיקרופון לחבר הכנסת רענן כהן. אין פה סימפוזיון.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אנחנו רוצים ללמד לקח. צריכה להיות גם הגינות. היתה הצבעה.

היו"ר ש' וייס:

לא שומעים אותך.

סאלח טריף (העבודה):

— — — להשעות את ההצבעה.

רענן כהן (העבודה):

טוב, אנחנו הולכים להצביע.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת סאלח טריף, סגן היושב-ראש, תן לו לומר משפט.

רענן כהן (העבודה):

חבר הכנסת מיכאל איתן, את המשחקים הלא-ראויים והלא-מכובדים, אנחנו נצביע ונראה — — —

היו"ר ש' וייס:

אני לא שומע. חבר הכנסת סאלח טריף, רצית לומר משהו מניסיונך.

סאלח טריף (העבודה):

— — —

קריאות:

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רפי אלול, שב.

חברי הכנסת, הרי פסיקתי. חבר הכנסת איתן, תקשיב לי.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

רגע, שב. שב רגע.

קריאה:

תתביישו לכם.

היו"ר ש' וייס:

תפסיקו עם המלה הזאת "תתביישו", "תתביישו". כל הזמן מתביישים פה. חבר הכנסת איתן, שב. חבר הכנסת איתן, שב.

קריאה:

אפשר לעבור.

היו"ר ש' וייס:

אפשר לעבור למה שאני אחליט מייד.

רן כהן (מרצ):

לא ייתכן שחבר הכנסת מיכאל איתן יעשה טרור נגד – – –

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, הערתך מיותרת לחלוטין. איש לא עושה טרור נגדי. לא ידעת מה אני רוצה להחליט. זהו. שב. כבר דיברת. דיברת. שב.

חברי הכנסת, אני רוצה למסור לכם מה החלטתי.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

תסלח לי, שב עכשיו. את הזכויות מיצינו מעבר למה שצריך. אני רוצה למסור פה את ההחלטה. היא לא מושפעת כלל מההערות של חבר הכנסת רן כהן או של אחרים.

מאז אני בתפקיד זה, וגם כשהייתי ארבע שנים סגן יושב-ראש, אינני זוכר מקרה אחד של דחיית הצבעה שלא על-פי התקנון. אומרים לי שיש פה נוהל כזה. אם כן, אני מודיע את החלטתי. אנחנו נצביע עכשיו – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

רגע, הוא רוצה לדבר. זכותו להשיב. הוא לא דיבר. זכותו להשיב.

היו"ר ש' וייס:

בקריאה ראשונה ---

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חברים, אתם לא יודעים מה הם סדרי הקריאה הראשונה.

קריאות: ---

היו"ר ש' וייס:

שב רגע.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

לא בכוח. יש לך מה להגיד, גש למיקרופון.

סאלח טריף (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אל תפריע. אתה מפריע לי. סגן היושב-ראש, אתה מפריע לי. כל ההערות מפריעות לי.

סאלח טריף (העבודה):

אני מגן עליך.

היו"ר ש' וייס:

לא צריך את הגנתכם. לא צריך את הגנתכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

שב. אל תרוץ לי פה באולם.

חברי הכנסת ---

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אתם כל הזמן מפריעים לי. איני צריך את העצות שלכם, בכל הכבוד.

התהליך היה תקין. כל אחד קיבל שלוש דקות. אני הזמנתי את חבר הכנסת חנן פורת לשאת את דברו.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא ביקש לדחות.

היו"ר ש' וייס:

סליחה. לא משנה מה תוכן דבריו. אינני יכול לדחות, כי על-פי מיטב זיכרוני וידיעתי אין נוהג כזה. על כן אני מודיע לכם, תהיה עכשיו הצבעה. אבל – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אבל, תסלח לי, אתה אל תהיה אלים פה. אל תסתובב לי פה.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

גברתי השרה, סלח לי.

דוד צוקר (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

אתה לא עוזר לי. אתה מפריע לי. אני אעשה מה שאני מבין.

חבר הכנסת חנן פורת, חנן פורת, שב. חבר הכנסת חנן פורת, שב. חבר הכנסת חנן פורת, שב. שב. שב. אנחנו עוברים להצבעה.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

תשבּו, אני אתן לך לומר מלה.

חן כהן (מרצ):

שלא יצביעו.

היו"ר ש' וייס:

אתה מפריע לי כל הזמן. לפני חמש דקות יכולנו להצביע. כל הזמן אתה מפריע לי.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אל תצביעו. איש לא יקבל רשות דיבור. אל תרוצו. חן פורת, תקרא לי את הסעיף. בבקשה. חן פורת, תקרא את הסעיף.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אתה כל הזמן מפריע לי. כל הזמן אתה מפריע לי עם העצות שלך.

חבר הכנסת פורת תקרא את הסעיף, קרא את הסעיף.

חנן פורת (מפד"ל):

אני קורא.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת סאלח טריף, שב. חבר הכנסת סאלח טריף, שב.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חנן פורת, רגע. אני קורא אתכם לשקט. קרא את הסעיף. אל תעמדו לידו. הוא לא צריך גיבוי. שבו.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, סעיף 139(ג) – – –

היו"ר ש' וייס:

רגע. אל תעמדו. אני לא צריך, לא גיבוי ולא צילום על ידו. תנו לו לקרוא את הסעיף.

חנן פורת (מפד"ל):

סעיף 139(ג) לתקנון הכנסת, במה שנוגע לעבודת הכנסת, הדיון בהצעות חוק של חברי הכנסת קובע – בקריאה ראשונה ייפתח ויסוכם הדיון על-ידי חבר הכנסת המציע, או על-ידי חבר הכנסת אחר אם ביקש זאת המציע.

אני לא עליתי לבמה וביקשתי לדחות, כי אני יודע שההצבעה כאן היא לא הצבעה לגופו של עניין.

אם אינך מוכן לדחות את הדיון, אני מבקש שתינתן לי האפשרות – – –

היו"ר ש' וייס:

איזה סעיף?

חנן פורת (מפד"ל):

139(ג).

דוד צוקר (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

בגלל הצעקות אינני שומע. אני אמשוך את זה שעתיים.

חנן פורת (מפד"ל):

סעיף 139(ג).

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

עשר שעות אני אמשוך את זה אם תפריעו. אתם מפריעים לי ועוזרים לו. אתם סתם צועקים. בבקשה.

חבר הכנסת פורת, אתה דיברת בדיון הזה? אני שואל אותך ואינני צריך עדים.

חנן פורת (מפד"ל):

פתחתי את הדיון וזכותי לסכם אותו.

היו"ר ש' וייס:

אתה סיכמת את הדיון. אתה רוצה עוד דקה.

חנן פורת (מפד"ל):

לא, לא סיכמתי. ביקשתי לדחות.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אתה אל תרוץ ככה.

מיכאל איתן (הליכוד):

חנן פורת (מפד"ל):

לא סיכמתי את הדיון אלא הסכמתי לדחות את הסיכום.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש ממך לשבת. אתה יודע איך אתה מתנהג כאן? מה אתה מתרוצץ באולם הזה? שב.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אני קורא אותך לסדר. תפסיק "לברייך" את המליאה.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אתה רץ. אתה ראית איך אתה רץ? אולי תרוץ לדוכן? אולי תעלה לכאן? אולי תיקח את הפטיש ותזרוק אותו על היושב-ראש? קח, זרוק אותו על היושב-ראש. קח פטיש, זרוק אותו על היושב-ראש.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אני מבקש שקט.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אתה ראית מה אתה עושה כאן? אתה רץ ממקום למקום. ראית איזה פרלמנט בעולם שזה קורה בו?

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

אני לא עושה כלום. אני נדהם מהמירוץ שלך כאן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה לא מכיר את התקנון.

היו"ר ש' וייס:

לא. אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. מה אתה מתרוצץ כאן?

אדוני השר שטרית, מה יש לך להעיר?

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אני אעשה מה שאני מבין. אתם מפריעים לי כל הזמן.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

בושה וחרפה, כל אחד יודע לזרוק את המלה "בושה", להפריע ולצעוק "בושה וחרפה". זה מתחיל לשעשע.

השר שטרית, בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אדוני היושב-ראש, כאשר חבר הכנסת חנן פורת עלה לדוכן וביקש את הדחייה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא לא עלה לדוכן.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

דיבר מכאן, זכותו.

חנן פורת (מפד"ל):

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

חנן, תן לי רגע.

חנן פורת (מפד"ל):

היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, בדקה. אני לא רוצה ליצור פה מצב שיהיה כינוס מחודש של הכנסת. דקה.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

כאשר חבר הכנסת פורת עלה לדוכן או ניגש למיקרופון שבאולם, שזה אותו דבר, וביקש דחייה, הוא בעצם גם סיכם וגם ביקש דחייה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. בסעיף משנה (ג) לסעיף 139 כתוב: "בקריאה הראשונה ייפתח ויסוכם הדיון על-ידי חבר הכנסת המציע, או על-ידי חבר הכנסת אחר אם ביקש זאת המציע". זה סעיף בתקנון. נקודה.

יש פה אי-הבנה לגבי השאלה, אם אתה סיכמת או לא סיכמת או ביקשת בקשה שלא התקבלה.

החלטתי, ולא יעזור כאן כלום ---

חנן פורת (מפד"ל):

היו"ר ש' וייס:

החלטתי ---

חנן פורת (מפד"ל):

היו"ר ש' וייס:

אבל אתה לא יודע מהי החלטתי.

חנן פורת (מפד"ל):

היו"ר ש' וייס:

אני נותן לך שלוש דקות לסכם, מפה או מפה. אחרי זה הצבעה. בבקשה. זה הכול. בזה נגמר העניין. אם לא הייתם מפריעים, היתה כבר מזמן הצבעה. כל היועצים הטובים שלי, בבקשה. רבותי, זה על-פי התקנון. איש לא ישנה פה את התקנון.

חבר הכנסת סאלח טריף, אתה סגן יושב-ראש, תסלח לי.

לפני שאני נותן לו לסכם אני רוצה לפנות אל חברי הכנסת. אדוני סגן יושב-ראש הכנסת סאלח טריף, שב בטובך במקומך. אנא. אני מבקש ממך, שב במקומך. אני נוהג כפי שאני מבין.

רבותי, התקנון מאפשר לו להשיב. אני נותן לו שלוש דקות על רקע זה שהוא דיבר כבר שתי דקות. זהו. נא להשיב.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש את תשומת לבכם. השעה הזאת יכולה להירשם בכנסת כשעה יפה והיא יכולה גם להירשם – – –

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אל תפריעו לו. אני עובר להצבעה. זה כבר צלצול שלישי.

חנן פורת (מפד"ל):

היא יכולה להירשם גם כשעה אפלה של חרפה ובושה לכנסת.

החוק שמוצע כאן, לפי מה שנמסר לי על-ידי יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, על-ידי השופט ברק, שופט בית-המשפט העליון, שייך לאמירה שחוק כזה הוא כבוד לספר החוקים של מדינת ישראל.

הוא קובע דבר פשוט: אדם שרואה לידו אדם אחר נתון בעת צרה, אדם גוסס, נדרס, טובע בנהר – –

היו"ר ש' וייס:

סליחה, רק שנייה. חברי הכנסת, ההצבעה תתקיים בעוד שתי דקות או שתי דקות וחצי. אל תבואו בטענות. צלצלנו שלוש פעמים. מי שרץ למזנון – על אחריותו. לא יכולים להתאפק, רצים למזנון. בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

החוק הזה – – – אני מבקש, חבר הכנסת רענן כהן, אל תפריע. החוק הזה קובע דבר פשוט ואלמנטרי, שאדם שרואה אדם אחר לידו, בסמיכות אליו, נדרס על-ידי מכונית, טובע בים, או נגרר על-ידי חיה ויש סכנה לחייו, והוא יכול להצילו בלי שיסכן את חייו או בלי שייפגע, חייב הוא לעשות זאת, ואם לא – יש עליו סנקציה משפטית, לא רבה אבל משמעותית.

החוק הזה בא גם לציין, שאדם צריך להושיט עזרה גם אם הדבר כרוך בנזק ממוני, ובמקרה כזה ישפה אותו הניזוק או המדינה אם אין לניזוק כדי לשלם.

החוק הזה בא לעגן, במסגרת חוקית, תביעה אלמנטרית, שברוך השם במדינת ישראל בדרך כלל נעשית, אבל באומות העולם יש היום הרבה פעמים שעומדים מנגד גם כשחיי אדם בסכנה. אני חושב שהכנסת, אם בגלל שיקולים של לא תיקום ולא תיטור, תדחה את הצעת החוק הזאת, תהיה זאת שעה של בושה לכנסת.

ועדת החוקה, חוק ומשפט תמכה בהצעת החוק הזאת, המערכת המשפטית תמכה בה, לא מדובר על הצעת חוק פוליטית ולא בנושא ששנוי במחלוקת. אני חושב שניסיון לבטל את החוק הזה ולהסיר אותו מספר החוקים – זאת תהיה שעה של חרפה, ועל כן אני מציע, אם יש פה רצון, בגלל שיקולי קואליציה-אופוזיציה, לא לתמוך בהצעת החוק הזאת – –

קריאות:

חנן פורת (מפד"ל):

מסכים לדחות זאת לזמן מה ---

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת. חבר הכנסת רן כהן, כבר דיברת פעם אחת; מספיק. נא לסיים.

חנן פורת (מפד"ל):

אני מסיים, רק תן לי ---

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

רבותי.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אני רוצה לעבור להצבעה. נא לסיים. מספיק. אני מבקש מחבר הכנסת חנן פורת לסיים.

חנן פורת (מפד"ל):

בסדר, אז תאפשר לי לסיים. משפט אחרון.

היו"ר ש' וייס:

נא לסיים. משפט יפה אחד.

חנן פורת (מפד"ל):

על כן, אני פונה למצפונם ולבם של חברי הקואליציה ואומר להם: אם אכן – – –

קריאות:

חנן פורת (מפד"ל):

אני חושב שזאת תהיה בושה לכנסת – –

היו"ר ש' וייס:

אמרת את זה.

חנן פורת (מפד"ל):

– – להסיר הצעת חוק כזאת מספר החוקים של מדינת ישראל – – –

היו"ר ש' וייס:

נא לסיים.

חנן פורת (מפד"ל):

– אם אתם מעוניינים – –

היו"ר ש' וייס:

נא לסיים.

חנן פורת (מפד"ל):

– להראות את נחת זרועכם כלפי האופוזיציה – –

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חנן פורת (מפד"ל):

– הבה נדחה את החוק הזה לשלב מאוחר יותר – –

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חנן פורת (מפד"ל):

– ואני מבקש מכם את זה.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

חנן פורת (מפד"ל):

אם לא, אז אני מבקש שתצביעו ותתמכו – – –

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חנן פורת (מפד"ל):

– – – ואל תביישו את כנסת ישראל ואת חוקיה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה. נא לשבת, אנחנו עוברים להצבעה. חברי הכנסת, נא לשבת. נא לשבת. אנחנו עוברים להצבעה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. כדי למנוע אי-הבנות, אני צריך למסור הודעה. זה לא ישנה את הרוב לפני ההצבעה. אתה מפריע לי. א. אני מודה מאוד על ההערות על כך שנכנעתי לאיש זה או אחר. הצעקות של אלה שאמרו את זה היו קולניות יותר מאלה של מי שהפריע לי, והמבין יבין.

קריאות:

– – –

היו"ר ש' וייס:

לא שלך, של מישהו אחר. זה הכול. תודה רבה. כל הצעקות האלה; אני מתרגש מאוד מהצעקות.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, תקשיבו, זה עניין רגיש.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

כמה שיהיה נחוץ. ככל שתצטק יותר – עוד יותר.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצבעה. חברים אמרו לי שהיו דוגמאות לכך שההצבעה נדחתה. אני אבחן אותן. על כל פנים, אני לא רואה שום סעיף בתקנון שלפיו זה אפשרי, לכן אנחנו עוברים להצבעה.

קריאות:

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו מקבלים את ההכרעה. זה יהיה תקדים טוב.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

יכול להיות. חבר הכנסת איתן, אני לא בטוח לטובת מי זה יעבוד בעתיד; אינני יודע.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 45) (לא תעמוד על דם רעך), התשנ"ו-1995, קריאה ראשונה, של חבר הכנסת חנן פורת, ההצבעה החלה.

רגע, אין יודעים תוצאות, חכו.

רענן כהן (העבודה):

ילמדו פעם שנייה.

היו"ר ש' וייס:

אני עוד לא יודע מי ילמד.

רענן כהן (העבודה):

ילמדו לכבד הסכמים.

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 24

נגד – 38

נמנעים – 3

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 45) (לא תעמוד על דם רעך),
התשנ"ה-1995, לוועדה לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. 24 תומכים, 38 מתנגדים, שלושה נמנעים, אני קובע שהצעת החוק הוסרה.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת
הכנסת בדבר כנס הקיץ במושב הרביעי של הכנסת השלוש-עשרה.

ועוד הונחו מסקנות ועדת הכנסת בנושא: החלטת נציב שירות המדינה לתבוע לדין משמעתי על
הבעת דעה מקצועית. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו ממשיכים. סגן היושב-ראש חבר הכנסת יוסף עזרן, אנא בטובך, בוא, תנהל את הישיבה.

חברים, רק שנייה. בבקשה.

הצעות לסדר-היום

"מספנות ישראל"

היו"ר י' עזרון:

רבותי, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעות לסדר-היום: "מספנות ישראל", של כמה חברי הכנסת. אלו הצעות מס' 6384, 6389, 6400, 6401, 6404, 6405, 6415, 6418, 6419 ו-6436. ראשונת הדוברים – חברת הכנסת ענת מאור.

שר האוצר א' שוחט:

כמה זמן יש לכל דובר?

היו"ר י' עזרון:

שלוש דקות. רבותי, אני מבקש מאוד להקפיד על מסגרת הזמן.

ענת מאור (מרצ):

לראשונים מותר לומר כמה מלים נוספות.

היו"ר י' עזרון:

אני מדבר על העיקרון. האמת היא שאת לא מהארכניות, דווקא מהקצרניות.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, חברות וחברי הכנסת, אחרי הסערה הפוליטית אני רוצה להסב את תשומת הלב לנושא שהוא במהות מאוד עקרוני, של כל החיים שלנו בארץ – – –

היו"ר י' עזרו:

חבר הכנסת פורת, חבר הכנסת חנן פורת, אני מבקש מאוד. תתקלהו בבקשה בחוץ.

ענת מאור (מרצ):

לא על חשבון זמני.

היו"ר י' עזרו:

לא. חצי שנייה.

ענת מאור (מרצ):

אנחנו מדינה שדנה לפני דקה בנושא הושטת יד לעזרה, שמסרבת להתרגל ולהסתגל לכך שאנשים נמצאים בסכנה והרחוב ממשיך לדהור. אבל באותה עוצמה חשוב לנו שנהיה מדינה אשר אלה אשר עובדים, אלה שנמצאים במספנה, אלה שנמצאים מאחורי סדן היצירה, התופרות הנמצאות מאחורי מכוונות התפירה, יהיו הרחוב הראשי ודרך המלך להתפרנס בכבוד, ביושר ובגאווה במדינה.

אוי לנו אם ניהפך למדינה של בורסה, אוי לנו אם ניהפך למדינה שבה מי שהוא בעל הון הוא זה שיוצא מורוח ומכפיל ומשלש את רווחיו, וזה שגומר את החודש בעבודה בקושי יכול להישיר עיניו אל בניו ואל עתידו.

רון נחמן (הליכוד):

מה אומרים עובדי "כור"? מה אומרים עובדי "כור" שמכרתם אותם – – –

ענת מאור (מרצ):

אני רוצה להגיד לך, אדוני שר האוצר, שאני יודעת – – – חבר הכנסת רון נחמן, ברשותך.

רון נחמן (הליכוד):

מה הם אומרים היום?

ענת מאור (מרצ):

אני יודעת – – – אדוני שר האוצר, אני מבקשת לתת את תשומת הלב, ברשותך.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת גפני.

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת גפני, ברשותך.

היו"ר י' עזרן:

אדוני השר, הוא מפריע לך להקשיב.

ענת מאור (מרצ):

אני יודעת, אדוני השר, שרגישותך לנושא העובדים קיימת, אני גם יודעת, אדוני השר, שלאחר הסכם המכירה שקד משרדך על תיקון הנושא ונוסף נספח מיוחד שהוא שינויים בהסכם בין החברה לבין המדינה, שאחת המטרות שלו היתה להגן על זכויות העובדים. לכן אני דוחה כל שימוש פוליטי בניגוח הממשלה בעניין.

דווקא משום כך, אדוני השר, יש כמה עקרונות שאנחנו מוכרחים לעגן אותם, חברי הכנסת, ברשותכם, על מנת שתהליך הפרטה ב"מספנות ישראל" – – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה, חבר הכנסת, אי-אפשר כך. אני מבקש.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

צריך להעלות את הממשלה הזאת על מבדוק.

היו"ר י' עזרון:

אני אוסיף לך דקה, בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

יותר.

היו"ר י' עזרון:

זה היה חצי שנייה.

ענת מאור (מרצ):

על מנת שתהליך ההפרטה של "מספנות ישראל", אדוני השר – – –

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת ויינשטיין, אנא ממך.

ענת מאור (מרצ):

– – – ספינת דגל להבטחת זכויות עובדים בתהליכי הפרטה. אני באה ופונה אליך למען השינויים הבאים.

הראשון שבהם הוא משך הזמן שבו יובטחו זכויות העובדים לפיצויי פיטורין, כפי שהוסכמו על-ידי משרד האוצר במרס 1994. נכון, הסברתי לעובדים ומקובל עלי שלא ניתן לאפשר זאת לכל מי שרוצה עכשיו פיצויי פיטורין, שכן המשימה של כולנו היא ש"מספנות ישראל" יפעלו, וזה לא ייהפך לקרקע לספקולנטים.

אבל, חובה להבטיח לפועל שרוצה גם מעבר לשנתיים, או שהחברה מפטרת אותו, או חס וחלילה קורה מצב של פירוק, להבטיח לאורך הרבה יותר שנים את הזכויות, כפי שהובטחו במרס 1994.

לא ייתכן שדווקא הטובים שנשארו כשהחברה והמדינה שקלו שלא לפטר אותם, הם אלה שיצאו מופסדים.

אדוני שר האוצר, הפועלים האלה משתכרים 3,000 שקל בחודש לאחר 22 שנות עבודה ועם שעות עבודה נוספות. לא מדובר פה בפועלים שצברו זכויות עודפות, שאנחנו יודעים שהיו בכמה מקומות. לא בזה מדובר.

הדבר השני הוא חתימה על הסכם עבודה. מ-1991 אין הסכם עבודה. בהסכם העבודה הזה יש שחיקת שכר רצינית ביותר, ולכן תלוש השכר מלמד על שכר כל כך נמוך. לא מדובר בהטבות מפליגות, אלא על שינויים קלים עם שלב המכירה ועם הסיכוי לרווחים ל"מספנות ישראל". הרי הקונה לא היה קונה את זה לשווא.

ולבסוף, יש סתירה בחוזה של הבטחת זכויות העובדים, שכן נאמר בו, שאכן החברה חייבת לתת פיצויים לכל עובד שהיא תפטר, אבל מאידך גיסא נקבע שלעובד אסור לתבוע. לא ייתכן להטיל דבר כזה על עובד.

יש תביעה נוספת של העובדים, שהיא מאוד הגיונית וצודקת. הם רוצים שבתהליך ההפרטה יופנו 10% מערך המכירה לטובת העובדים. אנחנו מדברים על עוגמת נפש של המעסיק, של בעל הבית. ומה עם העובד כשהבעלות משתנה? הביטחון משתנה, האי-ודאות גדלה. ייתכן שאי-אפשר להחיל את זה הפעם, אבל מבחינה הגיונית יש פה תביעה שיש בה הרבה מאוד רציונל.

אני רוצה לסכם ולומר, אדוני שר האוצר, שתהליך ההפרטה הוא חלק מהמדיניות של משרדך. הליכוד תמך בזה כל השנים, אלא שהיה חוסר יכולת לממש את זה, בגין העדר גישה ביצועית. אבל, אדוני שר האוצר, צריך להיזהר שלא מדיניות תאצ'ר היא זאת שתיושם פה. אנחנו יודעים שמדיניות ההפרטה של אנגליה כשלה פעמיים. פעם אחת בשיקולים כלכליים, חברות ממשלתיות נמכרו בפרוטות. אגב, אני התרשמתי שגם בנושא "מספנות ישראל" יש להיות זהירים שהמספנה לא תיסגר

היו"ר י' עזרון:

חברת הכנסת מאור, אבל זה כפול. המספנות כבר הפליגו ואת לא סיימת.

ענת מאור (מרצ):

אני מסיימת.

גם כאן שמענו דברים מאוד קשים, שיש כוונה לסגור את המספנה. אני מקווה שלא כך יהיה, והקרקע הזו תשמש לדברים אחרים לגמרי. אבל בוודאי, צריך להגן על זכויות העובדים כך שהמספנה תצא

לדרך, אבל זו תהיה ספינת דגל להבטחת זכויות העובדים בכל מצב של הפרטה תחת הממשלה שלנו. תודה רבה.

היו"ר י' עזרון:

תודה, חברת הכנסת. אני מאוד מבקש, הפעם אני אקפיד יותר, כי אין מי שמפריע.

חבר הכנסת רחבעם זאבי, חבר הכנסת שאול עמור. חבר הכנסת חיים דיין, בבקשה.

חיים דיין (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, אני עיינתי בכל המסמכים מרגע שהחליטו להפריט את המספנות וניסתי לחפש, האם העובדים שותפו בתהליך ההפרטה, האם שמרו על זכויות העובדים לפני שהתחילה ההפרטה? לצערי הרב, גם "מספנות ישראל" עברו ייעול – מ-1,200 עובדים שעבדו ב"מספנות ישראל" הגיעו ל-270 עובדים, כאשר המספנה הפכה מתלותית – כפי שאמר שר התחבורה בשנת 1994, וזה עלה למשלם המסים 550 מיליון שקל – לרווחית ביותר.

אבל, משרד האוצר החליט להפריט את המספנות. אני בעד הפרטה, אבל כשאני מדבר על הפרטה אני שואל קודם כול, איפה אלה שבנו את המספנה? מי בנה את המספנה? ודאי לא רוכשי החברה, אלא הפועלים הפשוטים האלה שנתנו יום ולילה, נתנו מדמם, נתנו מכוחם 20 שנה, 30 שנה, הם אלה שאמורים היום ללכת הביתה אם יבוא אותו משקיע מחברת "באקו", אם אינני טועה, לא רשמתי זאת כאן לפני, ויחליט שאחרי שנתיים, אף שמשרד האוצר בא בהסכמים והחליט שהעובדים יקבלו רק 180% למשך שנתיים, לגבי מי שירצה לפרוש או כל מי שיחליטו לפטר אותו.

אבל, מה בעצם קרה פה? חבר הכנסת אורון, אני מדבר אל השר, השר אחר כך לא ידע להשיב לי.

שר האוצר א' שוחט:

אני מקשיב לך.

משה גפני (יהדות התורה):

ההסתדרות תגן על העובדים – – –

חיים דיין (צומת):

כשמדברים על מתן כסף – האוזניים סתומות. רק כאשר צריך לקבל כסף הן נפתחות. פה צריך לתת.

במקרה הנוכחי, אדוני שר האוצר, אני קראתי כל מיני מאמרים, מה אמר המנכ"ל אלמוג לגבי אותה חברה שהולכת לעבור לידיים לא מקצועיות. אנחנו יודעים מה יקרה לאותה חברה אחרי שנתיים, אחרי שלוש שנים, אם היא לא תהיה רווחית. מי מבטיח לנו? הרי חברה כמו "מריו לזניק", אחת החברות הגדולות ביותר, שלחה היום פועלים הביתה. פה אנחנו לוקחים פועלים מקצועיים, שבעצם יש גם התחייבות כספית של המספנות עם התחייבות מחוץ-לארץ, כמו 6 מיליוני המרקים שהגרמנים רצו אז עבור המנופים, אם אינני טועה, או כל מיני התחייבויות כאלה. מה יקרה לאותה חברה כשלא יהיו ידיים עובדות מקצועיות שם? יפטרו שם אנשים על מנת לייעל את החברה הזאת. מה יקרה אם יעברו רק שנתיים ויום. אז יבוא המעסיק ויגיד: רגע, נכון, התחייבתי לאותו עובד שיפרוש ב-180%. למה אדוני שר האוצר לא קובע חמש, שש, עשר שנים מינימום שאותו מעסיק, אותו רוכש של החברה, ייתן בהן אופציה לאותו פועל, לא למשך שנתיים אלא למשך חמש שנים? למה שזה לא יהיה מעוגן בחוקי העבודה? למה משרד האוצר לא ירים איזו קרן שתהיה קרן השמורה לאותו פועל, אם הוא יינזק במשך אותן שנים?

אני לא חושב שזה דבר בלתי ניתן להיעשות. המכרז לא יהיה של 50 מיליון שקל, לא של 60 מיליון שקל, אלא של 100 מיליון שקל. אני לא מציין את הסכום המדויק, אבל אם אותו סכום יובא בחשבון, 20% יהיו בקרן לעובדים, אני חושב שמשרד האוצר יוכל בגאווה לבוא ולעזור לאותם עובדים שנתנו 35 שנים.

אני לא יודע לאילו הסכמים הגיעו לגבי אותם פנסיונרים שעומדים בפני פרישה בעוד חמש, שש שנים, אבל אני מוטרד. אגיד לך למה אני מוטרד. העובדה שלפני שנתיים, אדוני שר האוצר, ואנחנו מתווכחים, ואני מקווה שגם בנושא זה נגיע לפתרון; כל הפורשים שהיו במועצת פרי ההדר, לדוגמה – הרי היה הסכם פרישה, הרי האנשים סיכמו דברים, נשארנו לו שנתיים לפנסיה, והוא יוכל לצאת לפנסיה אחרי שהוא יקבל את השנתיים כאילו הוא עבד שנתיים. בא משרד האוצר וביטל את ההסכמים האלה, והיום האנשים שם ללא שכר. אני מוטרד מאוד שמי שייפגע מזה יהיה רק העובד.

לכן, אדוני, צריך לחשוב איך לבנות כל חברה שאתה הולך להפריטה, כי אנחנו נתקלים בבעיה הזאת, אם זה מפעלי ים-המלח, אם זה "מספנות ישראל", אם זה בכל מיני חברות שלא רווחיות למדינה – צריך לייעל.

אבל בראש ובראשונה, אני קורא לך, אדוני שר האוצר, לתת את הדעת על העובד, כי מאחורי העובד הזה יש אשה בבית, ומאחורי האשה הזאת יש ילדים, ומאחורי הילדים האלה יש חינוך. ואם לא ניתן את הגב הזה לאותם אנשים, לאלה שמביאים את הלחם הביתה, נהיה, לדעתי, במצב עגום ביותר, כשאנחנו יודעים שבתקופה האחרונה עשרות ומאות עובדים נשלחים הביתה לאחר שמפעלים נסגרים. יש לתת על זה את הדעת. תודה רבה.

היו"ר י' עזרון:

תודה לחבר הכנסת חיים דיין. חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי השר, אינני מצדיק את ההתנהגות של העובדים היום, של שבירה, של הרס, של ניפוץ. זכות המחאה קיימת, זכות השביתה קיימת, אבל אינני מצדיק את מה שהיה היום.

המחזה אינו טוב. כבר הרבה שנים לא ראינו מחזות כאלה, שעובדים לוקחים את החוק לידיהם ושוברים ומנתצים ומתנהגים באלימות. אני חושב ששנים כבר לא ראינו מחזות כאלה. ראינו הפגנות, ראינו אפילו שרפת צמיגים, אבל לא ראינו מחזות כאלה. וחבל שהיינו צריכים לראות במשך שישה ימים מחאה כזאת.

אני חושב שהבית כולו מאוחד סביב נושא הפרטה. הפרטה חשובה. המפלגה שלי תומכת בהפרטה ומברכת על כל צעד כזה. אבל, לדעתי, אחד הנכסים שמוכרים עם המפעל אלה העובדים. לדעתי, העובדים לפעמים חשובים יותר מהמכונות, כי בלי עובדים מיומנים אינך יכול להצליח. ואני יודע שבחישוב של כדאיות העסק, בחישוב העלות, מביאים בחשבון את המוניטין ואת המיומנות של העובדים.

ב"מספנות ישראל" עבדו יותר מ-1,000 עובדים. היום נשארו שם 270. יש להניח ש-270 העובדים האלה הם המקצוענים, הם אלה שמחזיקים את המספנות, הם הבסיס של המספנות. על פניו נראה לי שעם פחות מ-270 עובדים אינך יכול להחזיק מספנה. לכן, מה היה צריך לעשות? ואני בטוח שכל משקיע שקונה מפעל יודע שהוא צריך עובדים. הוא לא ילך עכשיו להביא עובדים מחוץ-לארץ. זה לא כדאי. לכן היה חשוב לתת לעובדים את הביטחון בעניין הזה.

לדעתי, אם היו יושבים עם העובדים ואומרים להם: אנחנו נותנים לכם גב – זה יכול היה לסייע. וגב, למשל – יכול להיות שאני מבטיח לכם שמי שירצה להתפטר בתוך שנתיים, יתפטר ויקבל כך וכך אחוזים. אם לא ימצא חן בעיניכם, אם ה"בוס" לא יהיה טוב, תהיה לכם זכות להתפטר. כי אדם נמצא בחרדה. בכל זאת מקובל שחברה ציבורית, ממשלתית, מקנה ביטחון רב יותר. וכשאדם נופל, הוא מקבל, או פנסיה או פיצויים. אבל כשמדובר במפעל פרטי, לא יודעים מה יהיה. אגב, הסכומים שהוא שילם כאן הם לא בשמים. ואומרים: מחר הוא ימכור את זה, יעשה ספקולציות ויזרוק אותנו.

לכן, לדעתי, צריך היה להקים קרן. הרי אנחנו נזכה עוד להפרטות. צריך להקים קרן של כמה מיליוני שקלים. אני יודע שלהסתדרות יש קרן שביתה גדולה. כמה ניצלו את זה בעבר? עכשיו עמיר פרץ מתחיל לחלק קצת כסף מקרן שביתה. בקרן הזאת היו מיליוני שקלים. אבל זה נתן ביטחון שאם אי-פעם יצטרכו, ישתמשו בה. לא השתמשו בה.

שר האוצר א' שוחט:

שעמיר פרץ ייתן להם – – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

שעמיר פרץ ייתן להם פנסיה ופיצויים? יש לו כסף עכשיו, החודש הוא אסף 10 מיליוני שקלים.

עמיר פרץ (העבודה):

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני מדבר על קרן אחרת. אני מדבר על כך שיקימו קרן לנפגעי ההפרטה, שזאת תהיה קרן מוגדלת של פיצויים, של 10-20 מיליון שקלים. כמה יכולים להיפגע? האם יפטרו את כל עובדי ה"שקם"? האם יפטרו את כל העובדים ב"כימיקלים לישראל"? האם יפטרו את כל העובדים במספנות? לא. יש נזק מסוים. אז צריך להקים קרן של 10 מיליונים, 20 מיליון שקלים.

אם תהיה קרן כזאת, ואם בעוד שנתיים יתברר שמי שרכש את המספנות הוא עריץ והוא יפטר אותם ויזרוק אותם, העובדים ידעו שהם יקבלו אותם תנאים שקיבלו חבריהם שפטרו עכשיו.

אני רוצה לומר משפט אחרון. ראש הממשלה, שבדרך כלל אני מאוד מעריך אותו ומכבד אותו, לפעמים מקשה על שר האוצר. אני חושב שההתבטאות שלו על עובדי ה"שקם", שהם פרזיטים, נתנה הרגשה שמפקירים עובדים. אם ראש הממשלה מדבר כך על העובדים, זה מזיק. אם במקום זה הוא היה אומר: רבותי, נכון, יש עובדים טובים ויש עובדים רעים, אנחנו ניתן גיבוי ולא נזרוק אנשים, אנחנו בני-תרבות, וכו', זה היה נותן ביטחון. אבל כשראש הממשלה אומר פרזיטים, ומחר יגידו על עובדי המספנות שהם ונדלים, זה גורם נזק, זה נותן להם תחושה שמפקירים אותם.

כוח אדם הוא חשוב, וצריך להביא לרגיעה בעניין. ואולי נלמד ממה שקורה במספנות, ובפעם הבאה נשב גם עם העובדים, לא רק עם המשקיעים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת ביבי. מעניין מאוד, כשאתם אומרים "משפט", למה אתם מתכוונים. חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה – חבר הכנסת עמיר פרץ.

יוסף עזרן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, אנחנו עומדים עכשיו בפני חיזיון מתמיה, מדהים. ואני אומר את זה בכנות. האם אנחנו צופים במצב של זכות עובדים, או חלילה זכות אובדים? שהרי, כידוע לאדוני, יש

כאלה שמחליפים את העי"ן באל"ף. פעם היה חג העובדים, האחד במאי. האם נהפוך אותו חלילה לחג האובדים?

שר האוצר א' שוחט:

חס וחלילה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אמרתי חלילה, חס וחלילה.

משה גפני (יהדות התורה):

יוסף עזרן (ש"ס):

לא, אינני רוצה להיכנס לזה. אתה תאמר מה שאתה רוצה. לא הגעתי למפלגת העבודה. אני קורא לה העבודה. השאלה – על מה היא עובדת. זה משהו אחר.

היו"ר א' סלמוביץ:

על מי.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני רוצה לשאול את אדוני השר, בכנות, שאלה אחת. אני הייתי באוצר כמה שנים, ואני יודע שכל הנושא הזה של הפרטה הוא ברכה. זו פתיחת שוק, זו תחרותיות, הישגיות, למנוע את הפרזיטיות, אם יש. אבל יש בעיה איומה. כל הפרטה מלווה בדרך כלל בהתייעלות וביעילות. התייעלות ויעילות, לצערי, פירושן על חשבון העובד. מה אשם אותו אדם שמסר את מיטב שנותיו וימיו, שעבד במסירות נפש, ללא ליאות, 30, 35 שנים, והגיע לגיל שאין לו שום סיכוי למצוא עבודה? האם נקריב אותו למולך הזה של התייעלות? זאת השאלה הראשונה שאני שואל, מה אדוני חושב לעשות.

והשאלה הקשה ביותר היא ה"רכילות" ששמעתי, שבמקרה הזה זה לא מספנות ולא ספנות ולא הפלגה. יש כאן עניין של ספסרות בקרקעות באחד המקומות היקרים ביותר בחיפה, באזור היקר

ביותר בארץ. ואל תגיד לי, אדוני, שאני מן המתמיהים, או שאני מן המפריזים. כי היו דברים בעולם. איפה? למשל בניו-יורק. אדוני יודע שאת ה-Docks של ניו-יורק קנו בפרוטות, והקימו שם את מגדלי התאומים, והפכו את זה לאזור היקר ביותר בעולם מבחינת המחיר למטר רבוע. האם, חלילה, נעשה זאת גם כאן? מה אתה מבטיח לנו?

שר האוצר א' שוחט:

יש לי צורך תשובות על השאלות שלך.

יוסף עזרון (ש"ס):

אני שואל שאלות ענייניות. לצערי הרב, היו גם כמה חברי כנסת שנגררו ואמרו שזאת ספקולציה, שזאת לא התייעלות ולא הבראת המספנות.

אני רוצה לומר לך עוד דבר בקצרה. לצערי, אין מנוס מאיזה הסדר של "התייעלות", קרי מפיטורין כלשהם, אבל הגיוניים. לדוגמה, אם הייתי יכול להעביר חקיקה בכנסת, הייתי אומר שכל חברה פרטית שתרכוש חברה ממשלתית, אסור לה לפטר יותר מ-10% מהעובדים. זה המקסימום. לא שזה מותר ומצווה, אלא זה המקסימום. הרוכש צריך לדעת מראש שהוא צריך להסתדר לפחות עם 90% מהעובדים. זה דבר אחד.

דבר שני. אני רוצה לספר לאדוני סיפור קצר. לפני הרבה שנים הפליגו בימים אוניות מפרשים. זה ידוע. ואז המציאו את אוניית הקיטור. כל האנשים הלכו לחזות בפלא הזה, איך אונייה מפליגה ללא מפרשים. כל הלילה עמדו בנמל. הם ממש קפאו מקור והמתינו. כל אחד רצה תצפית טובה. אתם יודעים שלפני שהאונייה מפליגה היא צופרת. ובכן, שומעים צפירות, צפירות – או-או-או-או. אחרי חצי שעה בא רב-החובל ואמר: רבותי, אני מאוד מאוד מצטער, האונייה לא תפליג היום. לא תפליג? כל הלילה אנחנו מחכים פה ואנחנו קופאים מקור. אמר להם רב-החובל: לא שאני לא רוצה להפליג, אלא לא יכולים. למה לא יכולים? – את כל הקיטור הוצאנו בצפירות, אין כוח להפליג, אין במה, אין אנרגיה. לפעמים בהפרטה אנחנו מוציאים כוח על שביטות. כשמגיעים כבר למצב שצריך להבריא אותה חברה, אין אנרגיה, כל הקיטור יצא. אני מבקש ממך: תעמוד על כך שהקיטור לא יצא על צפירות, לבטלה ולחינם, אלא תייעל את העניין, ויפה שעה אחת קודם. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף עזרון. אני מזמינה את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי; אחריה – חבר הכנסת עמיר פרץ.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, יושב-ראש בית נבחרה ההסתדרות, עמיתנו חבר הכנסת חיים רמון הופיע אמש בכנס של ועדים והודיע, שכל סיעות הבית הן בעד הפרטה. אז יש לי חדשות בשביל חבר הכנסת רמון. אם הוא עוד לא שם לב, אני מודיעה לו שסיעת חד"ש מתנגדת להפרטה, ואני חושבת שההתנגדות הזאת שלנו, שלא הובנה אולי בתחילה והתקבלה אולי בתמיהה, מובנת היום יותר.

אני רוצה לקרוא שני משפטים שנאמרו על-ידי ועד עובדי מפעל הברום בהקשר של ההפרטה של חברת "כימיקלים לישראל". וכך אמר חבר הוועד: "המדינה אישרה כבר מיליארד וחצי דולר השקעות ב'כימיקלים לישראל', והיא נותנת את המפעל לאיזנברג. הם פשוט חיפשו מישהו לתת לו את כי"ל במתנה. עשו מרק עוף מתרנגולת שמטילה ביצי זהב. עכשיו יישארו בלי תרנגולות וכלי ביצים, רק עם המרק".

אני חושבת שתיאור מוחשי כזה של מדיניות ההפרטה קשה למצוא. ממש כל מלה זהב. זה בדיוק מה שעושה הממשלה הזאת, מה שניסתה גם הממשלה הקודמת לעשות: לעשות מרק עוף מתרנגולת שמטילה ביצי זהב. אני חושבת שהשערורייה של איזנברג תלך ותתבהר מיום ליום יותר ויותר, וכל מי שהצביע בעד תהליך ההפרטה הזה עוד יצטער צער עמוק.

והדבר השני שרציתי לומר בהקשר זה: מה כל החיפזון הזה? מדוע רצים כל כך להפרטה הזאת? מדוע בכל מחיר? "מספנות ישראל", שקודם אמרו שימכרו אותן ב-40 מיליון דולר, פתאום מוכרים אותן ב-40 מיליון שקל. מה כל הריצה המטורפת הזאת? מה עם מכירת סוף העונה הזאת?

תרשו לי לקרוא מה שאמר איש מהאוצר, שצוטט בעיתון "הארץ" ב-3 במרס – לא קראתי כל הכחשה, ונראה שהדברים נאמרו על-ידי אותו איש מהאוצר. וכה אמר האיש מהאוצר על עובדי "כימיקלים לישראל": לא היה להם סיכוי. אחרי כמה כישלונות הממשלה היתה חייבת להצליח במכירת כי"ל. ועכשיו משפט המחץ: ההפרטה מונחת על השולחן גם בכל מפגש של רבין עם האמריקנים, והם דורשים תוצאות. אני חוזרת: ההפרטה מונחת על השולחן גם בכל מפגש של רבין עם האמריקנים והם דורשים תוצאות. כך לא אני אמרתי, את זה אמר איש האוצר. ולכן אני חושבת, שכל מה שקורה בתהליך ההפרטה זה, בין היתר, גם תהליך מכירת עצמאותה הכלכלית של מדינת ישראל.

היו"ר י' עזרן:

אפשר לשאול שאלה אחת, ברשותך?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

על חשבון זמנך?

היו"ר י' עזרן:

על חשבון זמני, כי בלאו הכי תם זמנך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ברשות חבר הכנסת.

היור"ר י' עזרון:

ברשות חבר הכנסת.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ארצות-הברית מתנה את הסיוע שלה לרוסיה הגדולה בפתיחת השוק, בהפרטה. אז מה כי נלין על מדינת ישראל הקטנה אם זאת המדיניות המוצהרת והידועה והמפורסמת של ארצות-הברית כלפי רוסיה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

קודם כול, אני לא מלינה על ארצות-הברית; לא זה הנושא כאן. אבל אם כבודו, שכיהן כסגן שר האוצר, מעיד שהדברים האלה נכונים וידועים, אני שמחה שקלעתי לדעתם של גדולים, ואני מספרת לעם ישראל את מה שהוא אמור לדעת.

לכן, אני מבקשת לומר רק דבר אחרון: זכויות העובדים הן מעבר לוויכוח על הפרטה – כן או לא. אחרי שאמרתי את דעתי השלילית על ההפרטה, אני קוראת לממשלה לעשות שני דברים עיקריים בקשר לעובדים: הדבר הראשון – לתת ערבות מדינה בצורה הנאותה, כדי שהסכם הפרישה ממרס 1994 יהיה בתוקף לשלוש השנים הבאות. הדבר השני – לפני שיושלם תהליך ההפרטה, ייחתם הסכם העבודה. אנחנו מדברים ב-230 עובדים שנותרו מתוך למעלה מ-1,000 עובדים. אלה אנשים, בדרך כלל מבוגרים, שתרמו את כל חייהם למספנות, ואני חושבת שאת המינימום הזה חייבת להם הממשלה, וזה מעבר לוויכוח – אני רוצה להדגיש – על עצם ההפרטה. תודה, אדוני.

היור"ר י' עזרון:

תודה לחברת הכנסת. רשות הדיבור לחבר הכנסת עמיר פרץ.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת פרץ, הדאגה שלכם לעובדים היא מן השפם ולחוץ.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, תירשם, תירשם.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה שמבקשים זה שתגיעו, ההסתדרות, עם העובדים והאוצר לקביעה, מה מחיר העובדים בהפרטה. אתם משאירים את נושא העובדים לפוליטיקאים ולוועדת הכספים, ובכל מקרה העובדים נדפקים.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, לא להשתמש במונחים האלה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני צריך לדון בנושא העובדים? לוקחים את מיטב החוקרים בעולם, את מיטב המעריכים בעולם – –

היו"ר י' עזרן:

טוב, תן לו עכשיו להשיב ולהגיב.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת – – –

שר האוצר א' שוחט:

עמיר פרץ (העבודה):

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אני מאוד מודה לך – – –

היו"ר י' עזרון:

חברי הכנסת, הדיון הוא מאוד נינוח – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

יודעים מה מחיר הקרקע, מה מחיר הציוד, רק את מחיר העובדים משאירים לוועדת הכספים.

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת, הבהרת את עצמך.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אני מאוד אשמח אם הממשלה, הכנסת, ייתנו לנו מעמד ככאלה שבאים להתנות את התנאים שלהם בעת שהממשלה מחליטה על מדיניותה. אם שר האוצר יודיע כאן שהוא כשר אוצר – ואני לא מבחין בין מפלגה למפלגה – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

עמיר פרץ (העבודה):

סליחה, אני אגיד לך מה נעשה.

אני מתפלא עליך. ועדת הכספים הפכה כזאת חסרת משמעות שהיא פתאום לא מסוגלת לאשר או לא לאשר? אבל אתה מתחמק.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

משמעת סיעתית.

עמיר פרץ (העבודה):

סלח לי, אתה מתחמק, כי אין לך האומץ לפעול נגד המשמעת הסייעתית שלך. אתה פוחד, כי הליכוד יכפה עליך להצביע. אל תהיה גיבור גדול ותצהיר הצהרות. לך לוועדת הכספים מחר ותצביע נגד ההפרטה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני הולך להצביע מחר בבוקר נגד.

עמיר פרץ (העבודה):

אני רוצה לראות אותך. אני אשמח מאוד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

בעסקה הזאת? – זו שערורייה.

עמיר פרץ (העבודה):

אני אשמח מאוד.

אבל גם כשאתה מצביע נגד ההפרטה, ייתכן שאתה מצביע על זה מפני שאתה חושב שאולי התהליך הכלכלי לא טוב ואולי המחיר לא טוב ואולי יש שם דברים כלשהם בלתי סבירים שאנחנו לא יודעים עליהם. באמת, כשאתה מסתובב שם ורואה 300 דונם, אתה פשוט המום מן העובדה – – –

היו"ר י' עזרן:

איפה 300 דונם?

עמיר פרץ (העבודה):

שטח המספנות.

אתה המום מהעובדה שבסך הכול קיבלו 13.5 מיליון דולר. אבל כשאתה שואל את עצמך, למה המועמד אחרי מי שהציע 13.5 מיליון דולר נתן רק 9 מיליונים – אז או שהיתה פה קליקה בין הקונים, או שהיה משהו מוזר, או שבאמת זה מה שנותנים. ואני עדיין רוצה להאמין שבמדינת ישראל אין קליקות כאלה, שגם כל הקונים במכרזים של הממשלה באים ומטכסים עצה מראש ועושים יד אחת כדי להוריד את המחיר. אני מקווה כך, כי אני ואבוי אם נגיע גם לזה. באמת השאלה שלך היא במקומה. אבל אל תציג זאת כך כאילו דאגת העובדים לנגד עיניך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מי דיבר על זה עכשיו?

עמיר פרץ (העבודה):

אני מודיע לשר האוצר הודעה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

עמיר פרץ (העבודה):

תאמין לי, אני מייחס לכך חשיבות רבה. אני אומר שאנחנו לא התנגדנו למדיניות ההפרטה. אבל שר האוצר צריך לדעת, שכל זמן שלא יהיה מצב שעובדים בישראל יסתובבו ויגידו: הופרטי, הרווחתי, אנחנו נראה את ההפרטה כדבר שבא בעיקר על חשבון העובדים. לצערי הרב, יש היום שני סוגי עובדים: האחד שאומר "הופרטי, הפסדתי", והאחד שאומר "הופרטי, פוטרתי". אין שלישי שאומר "הופרטי, הרווחתי", כפי שהיה צריך להיות. הרי אומרים שמביאים משקיעים אסטרטגים, מזרימים הון, מחזקים את המפעל, והצמיחה היתה צריכה לבוא לידי ביטוי, וגם העובדים היו צריכים להרגיש אותה.

שר האוצר משקיע לילות כימים בניסיון לפתור את הדברים. אבל הוא נעול על מדיניות שצריך לשנות אותה. עובדה שמנכ"ל האוצר עצמו קיבל הוראה משר האוצר וישב למשא-ומתן עם העובדים. זה דבר מכובד, ללא תקדים. אבל אם מנכ"ל האוצר כבול למדיניות מסוימת – זה לא יעזור. צריך לשנות את המדיניות.

אדוני שר האוצר, אני יודע שאתה נחרד כשאתה שומע שצריך להכניס סעיף של פרישה מרצון. אדוני, אם העובדים כל כך חשובים לקונה החדש – ישב אתם, ישלם להם כהוגן והם ימשיכו לעבוד. אם הוא לא ישלם להם – הם ילכו הביתה.

שר האוצר א' שוחט:

מאה אחוז.

עמיר פרץ (העבודה):

אז תכניס סעיף פרישה מרצון והם יקבלו את הפיצויים המגיעים להם. יש עובד במספנה שהיה מנהל מסגרייה. יבוא אליו עכשיו הקונה ויגיד: אני לא צריך כל כך הרבה מנהלים, כולכם מסגרים. או.קיי., הוא רוצה ללכת הביתה; הוא מתמחה שם 30 שנה. מה אתה אומר לו, שהפיצויים שהחברים שלו קיבלו לפני שנה גם אותם הוא לא יוכל לקבל?

שר האוצר א' שוחט:

הוא יוכל לקבל אם יפטרו אותו.

עמיר פרץ (העבודה):

מה זה, "אם יפטרו אותו"? האם נולדנו אתמול? תן לי כל עובד שאתה רוצה בעולם ותראה איך הקונה דואג לכך שהוא יתפטר בעצמו. האם זו בעיה למרר את חייו של העובד כדי שהוא יברח משם ויגיד: מתפטר אני, לא מפוטר אני? מה זה לתת הסכם לשנתיים? ומה יקרה לאחר שנתיים ויום?

שר האוצר א' שוחט:

אתה יודע שהולכים קדימה עם זה.

עמיר פרץ (העבודה):

אני יודע מה אתם מגבשים, ואני מכיר את העניין של ערבות מדינה עם 25%.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פרץ, לא תוכל למצות כאן את כל האידיאולוגיה.

עמיר פרץ (העבודה):

אומר משפט אחרון. יש העניין של 25% שהפחתנו כל שנה. אני מכיר את כל מה שמתגבש. אני מקווה שתהיה הסכמה.

שר האוצר א' שוחט:

אנחנו הגשנו הצעה טובה יותר מזו שהוגשה על-ידי חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

היו"ר י' עזרן:

נשמע, נשמע באמת. זה חידוש.

עמיר פרץ (העבודה):

אני רק רוצה להודות לנשיאות הכנסת על כך שהיא השכילה באמת להעמיד את ההצעה לסדר-היום, בניגוד לכך שהצעה דחופה מגיעה ביום רביעי. העבירו אותה ליום שני.

היו"ר י' עזרן:

לידיעתך, זה התקבל פה-אחד.

עמיר פרץ (העבודה):

לא היה טעם להביא אותה ביום רביעי, כי מחר מתקיימת הצבעה בוועדת הכספים.

היו"ר י' עזרן:

נכון.

עמיר פרץ (העבודה):

באמת היינו נראים נלעגים אם היינו דנים על הפרטה או על גורל עובדי המספנות לאחר שכבר נתקיימה הצבעה בוועדת הכספים.

אני פונה אל שר האוצר: בוא תמנע מאתנו את המחזות המבישים האלה.

שר האוצר א' שוחט:

בבקשה?

עמיר פרץ (העבודה):

תמנע מאתנו את המחזות המבישים, שמחר יגיעו עובדים למסדרונות וישדלו את חברי הכנסת. תמנע מאתנו את כל התופעות האלה שבהן כל אחד מתחנן על חייו ועל נפשו. עם כל הכבוד, הפסדת 600 מיליון שקל במספנה ולא הכנסתם לבית-הסוהר אף אחד מהמנהלים שאחראים לכך. אם היית מפסיד עוד 100 מיליון – היית משלם את כל 700 המיליון בלי להוציא הגה מהפה.

פיני בדש (צומת):

תוכיח לו מה עושה ההסתדרות.

עמיר פרץ (העבודה):

הבא בחשבון כאילו הפסדת 620 מיליון שקל. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, בבקשה.

פיני בדש (צומת):

תוכיח לו שבהסתדרות מכניסים את כולם לבית-הסוהר.

היו"ר י' עזרן:

מספיק, מספיק.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מה זה שייך?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת עמיר פרץ, האם אפשר להפריט את ההסתדרות?

עמיר פרץ (העבודה):

מה?

היו"ר י' עזרן:

האם אפשר להפריט את ההסתדרות?

עמיר פרץ (העבודה):

להפריט אותה?

היו"ר י' עזרן:

כן.

עמיר פרץ (העבודה):

יש לך משקיע אסטרטגי?

פיני בדש (צומת):

אין משקיע. בייגה, תחלק אופציות על ההסתדרות.

היו"ר י' עזרן:

אדוני שר האוצר, אם יחליטו להפריט ולמכור לך את ההסתדרות, ויהיה משקיע אסטרטגי, כמה עובדים תפטר שם?

שר האוצר א' שוחט:

כבר לא נשאר איש.

עמיר פרץ (העבודה):

תן לנו – – –

אסתר סלמוביץ (יעוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בניגוד למדינות רבות בעולם היכולות להרשות לעצמן לוותר על התלות בשירותים חיוניים רבים, הרי מדינת ישראל אינה יכולה בשום פנים ואופן להרשות לעצמה את הפריבילגיה הזאת.

במשך עשרות בשנים היתה מדינת ישראל מוקפת אויבים ומבודדת משכנותיה כשהפתח היחיד שלה היה הים שקישר בינה לבין שאר מדינות העולם. מצבה זה של המדינה חייב היערכות עצמאית ואי-תלות בכל גורם שהוא, בתעשייה ובשירותים רבים אחרים, כמו גם בשירותי "מספנות ישראל", אשר שירתו נאמנה במשך עשרות שנים את כלי השיט, הן הישראליים והן הזרים שהגיעו למדינת ישראל.

לצורך זה טיפחה מדינת ישראל במשך עשרות שנים אלפי עובדים גאים אשר לא חסכו כל מאמץ להוכיח כישורים מקצועיים ברמה הגבוהה ביותר ונאמנות למקום עבודתם ולמדינת ישראל.

מי מבינינו החי בתחושה ששיחות השלום מבשרות עידן חדש המאפשר לנו לפרוק מעלינו נשקנו ולהיפטר משירותים ומתעשיות שהיו כורח המציאות בחיינו עד כה, טועה ומטעה. דווקא היום זקוקה מדינת ישראל יותר מאי-פעם לעצמאותה ולשמירה על יתרונה האיכותי שהבטיח את קיומה וביטחונה עד היום, אותו יתרון אשר יאבד אם לא נשכיל להוסיף לשומרו.

קל מאוד לבוא היום ולהורות על הפרטת "מספנות ישראל". אפשר שבטווח הקצר יצביע מהלך כזה על הקלה בנטל התקציב. אפשר שמבחינה כלכלית ומספרית יצדיק צעד כזה את עצמו ויאפשר לקברניטי הכלכלה לחוש שביעות רצון עצמית. אולם בטווח הארוך עתידות להיות לצעד שכזה

השלכות כבדות מנשוא, השלכות בלתי-הפיכות דווקא בתחום רגיש שבו אסור, פשוט אסור לנו לטעות.

אדוני היושב-ראש, הפרטת "מספנות ישראל" בתנאים המוצעים היא צעד בלתי אחראי שאינו מבטיח את קיום הסכם הפרישה שנחתם עם העובדים במרס 1994, אינו מבטיח את המשך העסקתם של העובדים ואינו מתגמל את העובדים אחרי עשרות שנות עבודה נאמנה. הפרטת המספנות תביא לפיטוריהם של עובדים רבים ולפגיעה קשה ביותר במטה לחמן של משפחותיהם. לתקן מצב שכזה יהיה כמעט בלתי אפשרי. במיוחד עלול הדבר להוביל למצב בלתי הפיך עם העברת "מספנות ישראל" לבעלות גורמים פרטיים אשר שיקולים ממלכתיים אינם בראש מעייניהם, בלשון המעטה. מה גם שהאופן שבו נעשה הדבר והחשדות כי קיימת כוונה למכור את המספנות בסכום הנמוך משוייין, כפי שנקבע על-ידי שמאי, מתוך כוונה לספסר בקרקעות שעליהן עומד המפעל לצורך הקמת בתי-קזינו, קניון ודירות יוקרה, עולה מהן ריח רע של הונאת הציבור.

אשר על כן, אדוני היושב-ראש, אסור לנו – – –

שר האוצר א' שוחט:

– – –

היו"ר י' עזרן:

לא לזלזל בחברות כנסת, אדוני השר.

שר האוצר א' שוחט:

לא, אני שואל.

אסתר סלמוביץ (יעוד):

כך כתוב בעיתון. אני ניזונה מן העיתון. אם יש לך תשובה אחרת, אדוני השר, אשמח לשמוע אותה. לכן, אחרי שנסיים את דברינו אתה תעלה ותשיב לנו.

שר האוצר א' שוחט:

בעיתון, חוץ מאשר התאריך, הכול לא מדויק.

פיני בדש (צומת):

והמחיר.

אסתר סלמוביץ (יעוד):

טוב, אתה תשיב. הרי יש לך זכות להשיב, אדוני.

אשר על כן, אדוני היושב-ראש, אסור לנו להיחפז ומוטב לנו להשתהות עד אשר יימצא שביל הזהב שיהווה פתרון שימזג תוצאה כלכלית אופטימלית עם הבטחת זכויותיהם ועתידם של העובדים, וכן ימשיך להבטיח את עצמאותה של מדינת ישראל גם בתחום חשוב ורגיש זה. תודה רבה. תודה רבה לשר האוצר שהפריע לי ללא הרף.

היו"ר י' עזרון:

חלילה. הוא שאל שאלה אחת. הפריעו לו להקשיב, אבל הוא הקשיב דווקא.

חבר הכנסת הרב משה גפני, אחרון הדוברים, ואז או שהספינה תיתקע בנמל או שהיא תפליג. ירחם השם. בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, במחזוריות קבועה, לצערי הרב, אנחנו מדברים במליאת הכנסת ובוועדותיה על מכירת מפעלים שהיו כמעט קודש, על הפקרת עובדים שהיו בבת-עינים של קברניטי המדינה כמעט מאז הקמתה.

לא מזמן דיברנו על מה שקרה בתע"ש ובמפעלים אחרים. אני רוצה לומר לחברת הכנסת גוז'נסקי, מכיוון שהיא דיברה רק בשם סיעת חד"ש על כל נושא הפרטה, שגם אצלנו היא איננה דבר מקודש. אני בעד הפרטה, אני לא חושב שאת נגד.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אתה טועה, כן.

משה גפני (יהדות התורה):

אני חושב שיש בהפרטה, כאשר היא מבוקרת לגופו של עניין, במקרים מסוימים, לא על כל החזית ועל כל המפעלים באופן פנאטי כזה, הפרטה הפכה להיות דבר שמוכרחים לעשות אותו – אני נגד.

אדוני שר האוצר, נכון ש"מספנות ישראל" צברו גירעון של 600 מיליון שקל. אני ניזון ממך.

שר האוצר א' שוחט:

חוב למדינה.

משה גפני (יהדות התורה):

חוב למדינה, 600 מיליון שקל. מי אשם בזה, אדוני השר? מי שעשה את "מספנות ישראל" לאחת מיצירות הפאר של מדינת ישראל? אלה, העובדים שעבדו קשה, השתכרו שכר לא גבוה, עשו את מלאכתם נאמנה. מי הביא את הגירעון הזה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אבל החובות האלה נמחקים. הקונה לא משלם.

משה גפני (יהדות התורה):

אני מדבר קודם כול על הטיעון, שאני מניח שבין יתר הטיעונים, שר האוצר יאמר את זה, ובצדק מבחינתו.

שר האוצר א' שוחט:

אין לי טענה אל העובדים. הרי העסק עובד דרך מפרק כבר 11 שנים. זה בכלל לא עסק.

משה גפני (יהדות התורה):

כן, ובגירעון הזה – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

תלוי באיזו תקופה.

הי"ר י' עזרן:

החזיקו אותו ממש בהנשמה מלאכותית.

משה גפני (יהדות התורה):

כן, אבל מי אשם במצב הזה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הרי גם העסקים של חבר הכנסת אברהם שפירא היו הרבה שנים בגירעון, ומישהו החזיק אותם באופן מלאכותי, ולא שמעתי שההפרטה עשתה כל כך טוב למפעלי שפירא.

משה גפני (יהדות התורה):

נכון.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אם הם מפעלים מפסידים, מדוע הם לא יורדים מעטיניה של המדינה?

שר האוצר א' שוחט:

יורדים, יורדים.

משה גפני (יהדות התורה):

נכון, אבל אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש – – –

שר האוצר א' שוחט:

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר י' עזרון:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, תני לנו אחר כך לשמוע את תשובת השר בצורה מסודרת. כבוד השר יעלה לדוכן וייתן לנו תשובות מסודרות וברורות. כעת אנחנו שומעים חצאי דברים.

משה גפני (יהדות התורה):

אדוני שר האוצר, אני פונה אליך. בשביל מה אתה פועל בתפקיד שלך ובכל התפקידים הציבוריים האחרים? אתה מעוניין שלאזרחי לישראל יהיה טוב, שיהיה להם ביטחון כלכלי, שיוכלו להתפרנס בכבוד.

שר האוצר א' שוחט:

נכון.

משה גפני (יהדות התורה):

הרי זאת הפעילות שלך. מה קורה עם כל ההפרטה הזו? לוקחים עובדים, ואנחנו מדברים היום על 270 עובדים. אני לא רוצה להצדיק את מה שהם עושים, אבל יש אמרה – כשכואב צועקים. לאיזה מצב הביאו פה עובדים שעבדו בנאמנות ובמסירות? כל הסכם השכר, הסכם הפרישה שעשו אתם – לא מדברים על זה, נותנים את זה למשקיע. אני לא רוצה להיכנס לפרטים. יכול להיות שאתה תכחיש את זה ותאמר שהעסקה איננה נכונה, איננה כדאית, כפי שנאמר. יכול להיות שתאמר שזה לא נכון, אבל אין פיקוח על דבר אחד, שלוקחים 270 עובדים, מפרנסים, בעלי משפחות, שעבדו 20-30 שנה ולמעלה מזה, שלא יכולים היום לצאת למשק ולחפש עבודה אחרת. אנשים חרדים לגורלם.

אז יש מלה, הפרטה, או ממשלת ארצות-הברית דורשת את זה בדיונים שיש אתכם. יכול להיות, אני לא אומר את זה כקביעה אלא כהשערה; זה נאמר פה. לא יכול להיות, בשום פנים ואופן, שאנחנו נשוב ונדון בעניין במחזוריות קבועה. כאשר מדברים על הפרטה מוכרים את זה למשקיע שאין לו בעיה עם העניין הזה. יכול להיות שהוא עושה עסקה טובה, יכול להיות שהוא עושה עסקה פחות

טובה, אבל הוא לא חרד לעתידו הכלכלי. העובדים חרדים, משפחותיהם חרדות לעתידן הכלכלי, האבא יוצא החוצה. אתה היית בעיר פיתוח ואתה יודע מה המשמעות של עובד מפרנס, בעל משפחה, עם אשה וילדים, כשהוא יוצא אחרי 30 שנה לרחוב ללא פרנסה, ללא עבודה, לאחר שהוא השקיע את מיטב ימיו ושנותיו. אתה יודע מה המשמעות של זה.

אני מבקש, אדוני שר האוצר, תנו את לבכם לעניין הזה. תודה רבה.

הי"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת משה גפני. כעת אנחנו מבקשים שהשר יתייחס לכל השאלות. בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני לא חבר בכנסת הזאת שנים רבות, משלהי שנת 1988, אבל מעולם לא שמעתי כל כך הרבה עובדות שאינן עובדות במשך שלושת-רבעי שעה. העובדות אינן עובדות כמעט בכל נקודה שנאמרו בה עובדות. כשנאמרו דברים ששייכים לרגשות, להערכת מצב, זה דבר אחר. אבל העובדות בקשר למספנה, בקשר לעובדים, על מה שקרה במספנה ומה הן האלטרנטיבות – בין לבין המציאות פשוט אין שום קשר. הדברים שנאמרו אינם רלבנטיים למה שמתחולל שם.

אני יכול להגיד לחברי הכנסת, שחלק גדול מדאגתם מיותר. עם זאת, לא הייתי מבטל את השינוי שחל כאשר הממשלה – במקרה הזה זו גם לא הממשלה אלא כונס נכסים, שכן החברה כבר שנים לא נמצאת באחריות הממשלה אלא באחריותו של כונס נכסים שמפעיל אותה לפי צו של בית-משפט.

מלה אחת על הפרטה. אני מאוד שמח וגא – ואולי זה גם יחסוך זמן לחברי האופוזיציה בתקיפתם אותי ואת הממשלה בעניין הפרטה – שאנחנו מבצעים את הפרטה בקצב מהיר מאוד, טוב מאוד ונכון מאוד למשק. ממשלה לא צריכה למכור טלוויזיות, גופיות וסרדינים, ולכן היה צריך למכור את ה"שקם". ממשלה לא צריכה לבנות דירות ברמת-אביב ג' ב-5,000 דולר למטר רבוע, ולכן מכרנו את "שיכון ופיתוח". ממשלה לא צריכה להיות מעורבת במספנות, שבעצם האלטרנטיבה האמיתית היתה לפרק אותן ולסגור אותן. זאת היתה האלטרנטיבה, לא שום אלטרנטיבה אחרת. ממשלה צריכה למכור גופים שבהם היא עוסקת, שהם כלכליים, ולעסוק בחינוך, בבריאות, בתשתית, בהון סיכון, כמוכן בדברים שכרוכים בביטחון, והיא לא צריכה לנהל עסקים אם היא מנהלת אותם רע, שכן מועצות המנהלים בדרך כלל מורכבות מאנשי מקצוע מעטים מאוד והשאר הם חברי מפלגה – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

"כימיקלים לישראל" ו"כור" מנוהלים רע?

שר האוצר א' שוחט:

תיכף אשיב לך. כל חברה ממשלתית, בהגדרה, מנוהלת בדרך כלל פחות טוב מחברה עסקית.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

למשל שפירא.

שר האוצר א' שוחט:

לא אמרתי שפה ושם אין כישלונות, אבל הגעגועים שלך למשטר שבו הכול נתון בידי הממשלה – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא אמרתי את זה.

שר האוצר א' שוחט:

זה בדיוק מה שאמרת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שר האוצר א' שוחט:

זה בדיוק מה שאמרת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אתה מעלים את ההפסדים של שפירא.

שר האוצר א' שוחט:

אני היחיד בארץ שעשה משהו בעניין שפירא, היחיד שהלך לבית-המשפט נגדו, אחרי שבמשך 15 שנה הגנו עליו הכול; היחיד שהלך אתו למפרק. אז יש לך עוד העוז להגיד משהו בכלל. חוצפה כזאת.

יש עניין של הפרטה. טוב לעשות את ההפרטה, זה טוב למשק וטוב לממשלה.

מכאן אני רוצה לעבור לנושא המספנות. רבותי, מי שלא יודע, המספנות חייבות לממשלה – לא בגלל העובדים, אלא בגלל כשל של פעילות – 600 מיליון שקל. המספנות עובדות תחת כונס. למספנות אין הצדקה כלכלית כפי שהן. כל הדיונים הובילו לפירוק המספנה ולמכירת הנכסים. אני הוא זה שאמרת: רבותי, אני מבקש לנסות למצוא פתרון, שמישהו יקנה את המספנה, ולא נלך לפירוק ולסגירה.

ואכן, בשנת 1994 פוטרו כ-160 איש. היו שם 400 איש ונשארו 240. אלה שפוטרו קיבלו תנאי פרישה מסוימים. הם לא כתובים בלוחות הברית.

יוסי כץ (העבודה):

נשארו 270.

שר האוצר א' שוחט:

נדמה לי שיש 240 ולא 270. הממשלה שילמה את הכסף הזה, 54 מיליון שקל, עבור תנאי פרישה מיוחדים. האם מישהו תקע לידנו שתנאי הפרישה האלה יעמדו לנצח נצחים? האם מישהו בא ואמר שהממשלה חייבת במקרה כזה לעשות את הדברים? אני אומר לכם: אם אני לא הייתי עושה את מאמץ המכירה, העסק היה מתפרק דרך כונס נכסים, ואני לא יודע מה היה קורה עם העובדים. עבודה בוודאי לא היתה להם. כל המאמץ שלי היה שהמספנה תמשיך לפעול כמספנה ויהיה לאנשים מקום עבודה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

יש למספנה הזמנות עבודה לשנתיים.

שר האוצר א' שוחט:

אז בכלל טוב. האלטרנטיבה היתה לסגור ולפרק את המספנה. לחמתי על כך שיימצא קונה, ומישהו בא כעת ואומר שהמחיר זול. המחיר הוא, כמה שהיו מוכנים לשלם. זה המחיר, לא שום דבר אחר.

ובעניין הקרקע אני רוצה לומר, כי הדבר מופיע בתוך ההסכם. קודם כול, הקרקע היא של רשות הנמלים וחכורה ממנה, והיא אשר צריכה לאשר כל שינוי בייעוד – לא לקזינו ולא לכל הקשקושים חסרי השחר האלה. נניח שיש שינוי ייעוד, אז על-פי החוזה 80% מההשבחה חוזרים לממשלה, ולא הולכים למשקיע.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

אין לך מושג על מה אתה מדבר. ראית את החוזים? זה לא נכון.

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת וינשטיין, אתם הייתם בשלטון עשר שנים. דיברתם על הפרטה.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

היו"ר י' עזרני:

חבר הכנסת וינשטיין.

שר האוצר א' שוחט:

לא הצלחתם למכור בקבוק, כי זה הכשרון שלכם. רק דיברתם בסממאות.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

שר האוצר א' שוחט:

שמענו עליך.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

יש לך מושג? קראת את החוזה?

שר האוצר א' שוחט:

הוא שמאי, הוא יודע. הוא שמאי קרקעות; הוא מבין בענייני קרקעות הרבה מאוד.

היו"ר י' עזרן:

אז תגיד לנו כאשר תעלה לכאן.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

חברי היקר, החוזים יהיו מחר בוועדת הכספים.

שר האוצר א' שוחט:

כפי שידוע, הוא שמאי קרקעות, ולכן הוא מבין גדול בקרקע. אני מציע לחברי הכנסת לשים לב למקצועו.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

הקרקע שווה 51 מיליון דולר. זה המקצוע שלי.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת וינשטיין, אתה רוצה לנאום עכשיו? אני מבקש שתפסיק.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

לא יועיל לך.

שר האוצר א' שוחט:

כעת העליתי לו את – – – הוא יודע למה. לא יועיל לכם. אני אומר לכם, אנו עושים כל מאמץ כדי שהמספנה תעבוד. יתירה מזו, ממש בשעות אלה יושבים – – –

אריאל וינשטיין (הליכוד):

שר האוצר א' שוחט:

אגיד מה אני מבטיח בדיוק. אני מבטיח יותר ממה שחברת הכנסת גוז'נסקי ביקשה; יותר מכך. בחוזה המכירה הכנסנו, שבמשך שנתיים ימים, אם אכן יפוט משהו, הוא יקבל את תנאי ההסכם של 1994, שהם לא חלק מהסכם קיבוצי. יותר מזה: יושבים עכשיו עם הקונה, ואנשי האוצר ישבו עם ועד העובדים. הם באו ואמרו: תראו, רבותי, אם אתם רוצים שכל מי שהולך מרצונו הביתה בחודש הבא יקבל פיצויים, זה לא בא בחשבון, כי אז צריך ללכת לכונס, כדי שייתן פיצויים.

חיים דיין (צומת):

שר האוצר א' שוחט:

אולי תקשיב, תן לי לגמור ותשמע מה אני אומר.

המחשבה הזו, שכל עובד ילך הביתה ויקבל פיצויים מוגדלים, אין לה ידיים ורגליים, כי אז אי-אפשר למכור שום חברה. אם הוא יפוט במשך שנתיים, והלכנו גם ליותר משנתיים על-פי סידור מסוים, בהסכמת הבעלים, הוא יקבל פיצויים. שאלו, מה יקרה אם כעבור שנה החברה תפשוט רגל, ולא יהיה מי שישלם? אמרנו: או.קיי, המדינה תיתן ביטחון במקרה שתהיה פשיטת רגל. אבל אנו ניצור מצב שבו יקומו מחר 150 עובדים או 70, ויגידו: אנחנו רוצים ללכת הביתה, אנחנו לא רוצים לעבוד. תשלמו לנו פיצויים של מפורטרים. זה לא בא בחשבון.

יוסי כץ (העבודה):

מה כן?

שר האוצר א' שוחט:

אמרתי במפורש מה כן. זאת אומרת, שאנחנו נמכור, והעובדים יקבלו הסכם של תוכנית הבראה. אני רוצה לומר לכם: אפילו בתעשייה האווירית שבה התנאים משופרים, מי שמפוטר ויש אתו הסכמה על פרישה, הוא שמקבל את התנאים. אם מחר יקום מישהו ויאמר שגם הוא רוצה ללכת מרצונו, הוא לא יקבל את התנאים – ובצדק. אותו דבר גם כאן. אם הם לא רוצים לעבוד ולא רוצים מספנה, אין בעיה. נבטל את המכירה. יש מפרק, הוא ימכור את הקרקע, ימכור את המנופים, ישלם להם פיצויים דרך הביטוח הלאומי כמקובל בחוק, ושלום על ישראל, ובא לציון גואל.

יוסי כץ (העבודה):

סליחה, אדוני שר האוצר, אני מבין שנותנים להם ערבות מדינה על ההסכם מ-1994, במקרה של פיטורים.

שר האוצר א' שוחט:

הבנת נכון. האוצר ישב על כך אתם.

יוסי כץ (העבודה):

חותמים הסכמים קיבוציים.

שר האוצר א' שוחט:

כל זה מתואם עם הקונה. אנחנו לא יכולים להפר את ההסכם. באו העובדים ואמרו – – –

יוסי כץ (העבודה):

שר האוצר א' שוחט:

תקשיב לי רגע, אני לא יכול לדבר כך. שאלת שאלה וקיבלת תשובה. בתוך ההסכם יש סעיף המדבר על תשלום פיצויים במקרה של פיטורים, במשך השנתיים הראשונות. העובדים שאלו, מה יקרה אם העסק יפשוט את הרגל ולא יהיה קיים? האם אז ננושל מהסכם שהוא מעבר לכללי החוק – ואתה יודע מה כללי החוק; אמרנו שההסכם יהיה על אחריות הממשלה. יתירה מזו, הגדלנו במידה מסוימת, על דעת הקונה. יצרנו מצב סביר למי שרוצה לעבוד. למי שאינו רוצה לעבוד אלא רוצה לקחת פיצויים, אנו לא נהיה הכתובת לעניין הזה, וגם הקונה לא. מחר יבוא מישהו ויאמר: אני הולך לעבוד במקום אחר, אני מבקש את כל הפיצויים. אין בכך היגיון.

לכן, אני רוצה להגיד לכם: אני יודע על הדיונים שמתקיימים, ותאמינו לי שאני רגיש לא פחות מכל אחד מאלה שהעלו את העניין. עם זאת, צריך להיות גם היגיון בעסק. אומרים: הוא ימכור את הקרקע לקזינו. הוא השקיע בעסק 40 מיליון שקל. כדי שהעסק יעבוד, הוא צריך להכניס מייד עוד כסף. האם מישהו שם כל כך הרבה כסף כדי לפרק את העניין, כאשר הקרקע לא שלו, כאשר אין לו זכויות בקרקע, כאשר אין הוא יכול לשנות ייעוד בלי הסכמה?

אריאל וינשטיין (הליכוד):

הוא לא צריך לשנות את הייעוד. הייעוד היום הוא תעשיות – – –

שר האוצר א' שוחט:

אם זה כל כך זול, למה לא קנית את זה? למה לא שלחת קונה, אדוני? הרי אתה איש עסקים, למה לא קנית? למה לא שלחת קונה?

אריאל וינשטיין (הליכוד):

אתה לא משיב לעניין.

שר האוצר א' שוחט:

שמענו עליך.

אברהם פורז (מרצ):

רק בתיאוריה הוא בעד הפרטה. בפועל הוא נגד הפרטה.

שר האוצר א' שוחט:

בוודאי, הכול דיבורים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, הפרעת לי הרבה מאוד.

שר האוצר א' שוחט:

לכן אני אומר לכם, חברי הכנסת ---

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

שמאי ממשלתי ---

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת ויינשטיין, אני קורא אותך לסדר. אתה מפריע לי. מאז התחיל הדיון, אתה קורא קריאות ביניים.

שר האוצר א' שוחט:

לכן, אני אומר לכם, חברי הכנסת, לא כל רצונות העובדים יתמלאו. אני אומר זאת כאן. בתהליך הפרטה יש מצב מסוים, שיוצאים מתחת לסינור הממשלה, אשר איננה יודעת לנהל עסקים. אבל הכוונה במקרה הזה היא שהעסק יעבוד. הכוונה במקרה הזה היא לתת הרגשת ביטחון לעובדים, אבל לא שכל אחד יעשה מה שהוא רוצה.

אני מקווה שברגעים אלה יושבים עם אנשי האוצר. ישבו אתם שעות, וכפי שנמסר לי יושבים עכשיו עם הקונה, במגמה ללמוד את העניין ולנסות להגיע למשהו.

אם הדרישות יהיו קיצוניות, אומר לכם מה יקרה. מכירה תתבטל, כונס הנכסים יפרק את המפעל, העובדים יקבלו פיצוי בהתאם לחוק הביטוח הלאומי, אני לא יודע ממי, עבודה לא תהיה, והכול יהיו שבעי רצון.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני השר, אתה מאיים בפעם החמישית.

שר האוצר א' שוחט:

אני לא מאיים. חברת הכנסת גוז'נסקי, אני מתאר את האלטרנטיבות. אדם אחראי צריך לדעת מה האלטרנטיבות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

— — — 11 שנה — — —

שר האוצר א' שוחט:

מה קרה? הממשלה צריכה להזרים כסף? ואחרי זה את תבואי ותגידי שאין כסף לחינוך ואין לבריאות. הרי את תגידי את זה. אני מכיר את הנאומים שלך כאן. הכסף ילך לניהול העסק.

אנחנו מקיימים את הדברים באחריות. אנחנו מנסים להגיע, עיקר תקוותי שיגיעו באמת להסכמה עם העובדים, כי אני רוצה שבסיכומו של דבר יהיה להם מקום עבודה והם ידעו שממשיכים לחיות במקום הזה.

היו"ר י' עזרני:

אני מבין, אדוני השר, שהחוב יימחק ולא יעיק.

שר האוצר א' שוחט:

החוב יימחק. הממשלה לוקחת את החוב על עצמה.

אני מציע לחברי הכנסת להסתפק בתשובה, פשוט מהסיבה שמחר יש דיון בוועדת הכספים על הנושא הזה, דיון שבאודאי יימשך כמה ימים. נדמה לי שהדברים שאמרת צריכים להגיע במידה מרובה גם את השאלים וגם את העובדים. ואני קורא להם מכאן לנסות להגיע להסכמה, לנסות להגיע לכך שמקום העבודה יישמר, כי בסיכומי של דבר זה חשוב לכולנו.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני השר.

משה גפני (יהדות התורה):

ועדת העבודה והרווחה – – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אני מצטער.

חבר הכנסת אסעד מבקש להסיר את ההצעה של חברת הכנסת ענת מאור.

רבותי המציעים, אתם מסתפקים בהודעת השר? אני פונה אל חברת הכנסת ענת מאור. שמעת מה שאמר השר, תשיבי – כן או לא.

ענת מאור (מרצ):

– – –

היו"ר י' עזרן:

מה את אומרת?

ענת מאור (מרצ):

לאור העובדה שיהיה דיון בוועדת הכספים, אני מסתפקת בהודעת השר.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

חבר הכנסת חיים דיין, אתה מסתפק?

חיים דיין (צומת):

כן.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה מסתפק?

יגאל ביבי (מפד"ל):

כן.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

חבר הכנסת יוסף עזרן, מהמציעים, גם הוא מסתפק בהודעה.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא.

הי"ר י' עזרן:

את דורשת דיון במליאה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הי"ר י' עזרן:

אמרת את דעתך, כיבדנו אותה.

חבר הכנסת עמיר פרץ?

עמיר פרץ (העבודה):

כן. ממילא יהיה דיון בוועדת הכספים.

שר האוצר א' שוחט:

זה מה שאמרת.

הי"ר י' עזרן:

תודה. זה מה שאמר השר.

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ?

אסתר סלמוביץ (יעוד):

לא.

הי"ר י' עזרן:

תודה.

חבר הכנסת משה גפני?

משה גפני (יהדות התורה):

הי"ר י' עזרן:

אתה מתלבט ומתחבט.

משה גפני (יהדות התורה):

אני לא מתלבט בכלל. אני יכול לבקש רק דיון במליאה. אילו יכולתי להציע דיון בוועדה, הייתי מבקש שהדיון יהיה בוועדת העבודה והרווחה.

הי"ר י' עזרן:

חבר הכנסת הרב גפני, נתת תשובה ארוכה ומנומקת ולא מובנת לי. אבל לא משנה.

משה גפני (יהדות התורה):

אני מבקש דיון.

הי"ר י' עזרן:

תודה. לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה; ואנוכי תלמיד. תודה.

חבר הכנסת אסעד אסעד מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור.

אסתר סלמוביץ (יעוד):

למה להסיר?

היו"ר י' עזרון:

פורמלית.

אסעד אסעד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, פורמלית אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור.

שר האוצר הציג תמונה ורודה מאוד לגבי זכויות העובדים. אבל, אדוני שר האוצר, אני נמנה עם אלה שביקרו אתמול אצל העובדים. אם התמונה כל כך ורודה, למה לא כל כך טוב להם? אם מה שאתה אומר הוא אמת, מדוע הם כמעט שרפו את כל המספנות?

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת אסעד אסעד, אגיד לך למה. הם רוצים, שכל מי שרוצה ללכת, יקום וילך ויקבל פיצויים מוגדלים.

אסעד אסעד (הליכוד):

זה לא נכון, אדוני שר האוצר. אילו שמעת את העובדים, אילו ישבת אתם – – –

שר האוצר א' שוחט:

ישבתי אתם.

אסעד אסעד (הליכוד):

אני לא יודע אם ישבת אתם. הם אומרים – א. שהם לא נגד הפרטה; ב. הם רוצים להמשיך לעבוד. אנשים שעובדים שם 30, 35 שנים, הם רוצים להמשיך לעבוד.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת אסעד, אנא ממך.

אסעד אסעד (הליכוד):

הם רוצים להמשיך לעבוד, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' עזרן:

יש לך זכות לדקה. עברו דקותיים.

אסעד אסעד (הליכוד):

אנשים עובדים שם 35 שנים; הם רוצים להמשיך לעבוד, לא שנתיים אלא עוד עשר שנים.

היו"ר י' עזרן:

וייתנו עוד 600 מיליון שקל.

אסעד אסעד (הליכוד):

זה לא מדויק להציג תמונה שהכול בסדר עם העובדים.

היו"ר י' עזרן:

ולכן הצעתך להסיר את הנושא. תודה.

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין מבקש להסיר, מבחינה טכנית, את הצעתה של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, השר הציע להסתפק בדבריו. אם המציעים לא מסכימים, לדעתי, המשמעות היא שהם מבקשים להסיר את הנושא.

היו"ר י' עזרן:

למה הוא צריך להעניש את אלה שכן כיבדו אותו? יש כאן עשרה מציעים, שבעה – – –

אברהם פורז (מרצ):

היו"ר י' עזרן:

שמעתי אותך, אדוני.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר י' עזרן:

כולנו חכמים, כולנו נבונים, מה קורה?

שר האוצר א' שוחט:

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים, אם לא מסתפקים בהודעתי.

היו"ר י' עזרן:

נצביע על הצעתם של שלושה חברי הכנסת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

עמיר פרץ (העבודה):

היו"ר י' עזרון:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, חבר הכנסת עמיר פרץ, אני מפטר אתכם מהמספנות. מהנושא של המספנות.

עמיר פרץ (העבודה):

אנחנו לא במספנה, אנחנו על סיפון.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר י' עזרון:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, תני לי לנהל את הישיבה. מספיק.

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

שר האוצר א' שוחט:

הוא יכול לדבר לאחר שאני הודעתי שאני מבקש להעביר את הנושא לוועדת הכספים?

היו"ר י' עזרן:

כן. הוא יכול להציע להסיר את ההצעה של – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זו כנסת? זה רדיו?

היו"ר י' עזרן:

אל תשכח שבעוד יומיים פורים. אתה לא מבין?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אפשר לתמוך בהפרטה, אבל אפשר להתנגד לעסקה. חובה להתנגד לעסקת המספנה, שהיא שערורייתית. אני מתנגד למתן המתנה הזאת, שעל גודלה נעמוד בוועדת הכספים. נוכיח גם ששר האוצר הוטעה באשר לעובדות. כך אני למד מדבריו כאן.

ממשלה המביאה עסקה שלומיאלית כזאת צריכה להיגרר מהר מאוד למבדוק, כדי לתקן את הנזקים שהיא גורמת.

אברהם פורז (מרצ):

המשמעות היא שאתה נגד הפרטה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פורז, אתה יודע כמה הערות הערת מאז נכנסת? אני מבקש.

אברהם פורז (מרצ):

היו"ר י' עזרן:

אתה רוצה עכשיו למלא את המכסה שלך על חשבוני?

חבר הכנסת רון נחמן, אני מאוד מבקש שתתחשב בדיון הזה.

רון נחמן (הליכוד):

דקה.

היו"ר י' עזרן:

דקה וחצי.

רון נחמן (הליכוד):

אני מבקש להעביר את ההצעה לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר י' עזרן:

אתה יכול רק להציע להסיר את ההצעה.

רון נחמן (הליכוד):

אם כן, אני מציע להסיר את ההצעה. השר הציע דיון בוועדת הכספים.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לומר, שכאשר שר האוצר הביא להפרטה, ואני מברך אותו על ההפרטה, גם של "כימיקלים לישראל", אני לא יכול לברך את ההסתדרות על ההפרטה של "כור". איש מהדוברים כאן לא דיבר על עשרות אלפי עובדים בתעשייה ששייכת להסתדרות, ואיש לא דיבר על ההגנה על זכויות העובדים של מפעלי "כור".

היו"ר י' עזרן:

אתה לא היית פה.

רון נחמן (הליכוד):

מדברים רק על עובדי המספנות. צריכה להיות גזירה שווה כאשר מוכרים רכוש של מדינה בתוך מדינה, מדינת ההסתדרות בתוך מדינת ישראל. אני מבקש שהנושא של הפרטה והטיפול בעובדים ייתפס על-ידי הכנסת כמחייב התייחסות זרה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. בקיצור ולעניין. טוב שאיש לא הציע להפריט את הכנסת. אנחנו רגועים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר י' עזרן:

אחרי כל השאלות?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, אבל מהיר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, אני חושב שכדאי שחבר הכנסת עמיר פרץ יענה על השאלה. הוא אמר שאנחנו צריכים לפצות את העובדים בזמן הפרטה, ואכן כך אנחנו עושים. שאלתי אליו, מדוע כאשר הם מכרו ב-750 מיליון מניות של "כור" הם לא העבירו פרוטה לעובדים?

רון נחמן (הליכוד):

כל הכבוד לך. לעובדי ה"שקם" נתנו 20 מיליון שקל.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רון נחמן, דיברת, הצעת, שתקת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

יש לי שאלה.

היו"ר י' עזרן:

לי יש שאלה אחרת. יצא משהו לעובדים מכל השאלות האלה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

והיה ונסכים להצעה שהנושא יועבר לדין בוועדת הכספים, האם הנושא יועמד מחר לדין בוועדת הכספים? האם ההצעה שלנו תהיה מחר בוועדת הכספים?

היו"ר י' עזרן:

אני לא יודע. אני לא יכול להתחייב בשם ועדת הכספים. אין זאת הפרוגטיבה שלי ולא הסמכות. אין לי הסמכות, אבל אני מוכן לשלוח מייד מחר בבוקר הצעה בכתב. כלומר, אציע לנשיאות. אני לא יכול להשיב לך על זה. אנחנו עוברים להצבעה.

עמיר פרץ (העבודה):

לגבי "כור" – – –

הי"ר י' עזרן:

נו, מה אתה אומר באמת? מה יצא מ-750 המיליון? עמוד על רגליך ויעידו בך חבריך.

עמיר פרץ (העבודה):

כפי שאמר שר האוצר, אנחנו נבחן את העניין. שר האוצר הציע – – –

הי"ר י' עזרן:

הפינג-פונג הזה בין האוצר לבין ההסתדרות נגמר בתיקו ולא הרווחנו שום דבר.

אנחנו מצביעים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לוועדת העבודה.

הי"ר י' עזרן:

ועדת הכנסת תחליט. אנחנו עוברים להצבעה על הצעתם של חברי הכנסת תמר גוז'נסקי, אסתר סלמוביץ ומשה גפני. מי בעד דיון במליאה ומי נגד, כלומר להעביר לוועדה? מי בעד ועדה ומי נגד, שפירוש הדבר להסיר מסדר-היום?

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 14

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת ת' גוז'נסקי, א' סלמוביץ ומ' גפני לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' עזרון:

14 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהנושא יועבר לוועדת הכנסת שתחליט באיזו ועדה הוא יידון.

הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4), התשנ"ה-1995; הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 5), התשנ"ה-1995

(קריאה ראשונה)

היו"ר י' עזרון:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום. לפנינו דיון משולב בשתי הצעות חוק. ההצעה הראשונה, הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4), התשנ"ה-1995, קריאה ראשונה, של חברת הכנסת לימור לבנת. תציג את ההצעה חברת הכנסת לימור לבנת. הצעת חוק שנייה היא הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 5), התשנ"ה-1995, של חברי הכנסת מיכאל איתן, אלי גולדשמידט, אליעזר זנדברג ונעמי חזן. תפתח חברת הכנסת נעמי חזן, ואחרי כן תציג את הצעתה חברת הכנסת לימור לבנת, במסגרת של עשר דקות.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברת הכנסת לימור לבנת ואנוכי בשם קבוצה של חברי כנסת, אליעזר זנדברג, מיכאל איתן ואלי גולדשמידט, הגשנו לקריאה טרומית לפני כחודשיים שתי הצעות חוק זהות לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות). בלשון ההצעה המקורית שלי: סעיף 9 לחוק תיקון סדרי מינהל (החלטות והנמקות) (תיקון), התשי"ט-1958, בטל.

נכחתי, עם חברת הכנסת לבנת, בדיון בוועדה לענייני ביקורת המדינה בהכנת הצעת החוק הזו לקריאה ראשונה. כאשר קיבלתי את הרשומות מצאתי הצעת חוק שלא רק איננה זהה בלשונה להצעת החוק המקורית, אלא שונתה בצורה ניכרת. הדבר נעשה למרות דיון שהיה בוועדה לענייני ביקורת המדינה שבו הוחלט להעביר את הצעת החוק שאני מובילה וגם את הצעת החוק של חברת הכנסת לבנת לקריאה ראשונה, כדי שנוכל לצרף את הצעות החוק הללו להצעת חוק נוספת, להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

עכשיו אני מוצאת שהצעת החוק שאני מובילה שונתה, הוכנס תיקון לסעיף 3 של חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות), וסעיף 9 בחוק העיקרי, שאני דרשתי לבטלו כליל, שונה בניסוח על-ידי שני סעיפי משנה.

קודם כול אני רוצה להעיר בהזדמנות זו הערה, הייתי אומרת אפילו להביע מחאה פרוצדורלית: עד כמה שידוע לי, אין אפשרות לשנות הצעות חוק ונוסח הצעות החוק ללא התייעצות מסודרת ושיטתית עם מציעי החוק. הדבר לא נעשה, לא על-ידי יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה ולא על-ידי המזכיר ולא על-ידי היועצת המשפטית של הוועדה, שאתה התייעצתי הבוקר כדי להבין כיצד שונה הנוסח של החוק.

על כן, בהצגת הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה אני רוצה לחזור ולומר, שאני אעמוד על הניסוח המקורי של הצעת החוק אשר הגשתי בזמנה בשם חברי כנסת מסיעות שונות, הן מהאופוזיציה והן מהקואליציה.

אני מוכרחה להודות שאני רואה בחומרה רבה שינויים מעין אלה ללא התייעצות עם חברי כנסת אשר טרחו ארוכות כדי לנסח את הצעות החוק שלהם כפי שהם רצו. אני מתארת לעצמי שהסוגיה הזאת, שהיא פרוצדורלית אבל מאוד חשובה, תועלה גם על-ידי חברת הכנסת לימור לבנת. בכל מקרה, לדעתי אנחנו נעלה את זה. אני אעלה את זה בצורה הנמרצת ביותר בוועדה, לאחר שההצעות יועברו להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

לגופו של עניין, סעיף 9 פוטר מחובת הנמקה בשני מקרים. המקרה האחד הוא חוק כלי הירייה והמקרה השני הוא חוק הכניסה לישראל. נוצר אפוא בחקיקה הישראלית מצב שבו יש למעשה בשני תחומים אלה אפשרות של אינסטנציה מעין חוץ-שיפוטית, אינסטנציה שלא פתוחה לביקורת ציבורית.

הדבר הזה לא מתקבל על הדעת, אין לו היגיון פנימי וענייני. כתוצאה מכך הגיע הזמן, לפי דעתי מזמן, לבטל את סעיף 9 ולהעמיד את שני התחומים הללו, חוק כלי הירייה וחוק הכניסה לישראל, לביקורת שיפוטית, כמו כל תחום אחר בחקיקה הישראלית. זה ההיגיון הצרוף מאחורי הצעת החוק שלי, דומני שגם מאחורי הצעת החוק של חברת הכנסת לימור לבנת. הגענו להצעות האלה ממניעים שונים, מנקודות מבט שונות, אבל – לאותה מסקנה.

על כן, אני מבקשת מהכנסת לסייע בזהירות בהליך החקיקה ולהעביר הערב את הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת נעמי חזן, בעניין הטענה שלך לשינוי נוסח החוק שלא בהסכמת המציע, הפורום להעלאת הנושא הוא בוועדת הכנסת בנושא חדש.

נעמי חזן (מרצ):

אגב, זה לא עניין של נושא חדש, אבל זה שינוי לשוני שיש בו גם שינויים מהותיים. הדבר הזה נעשה, ואני מצביעה על כך מעל דוכן הכנסת.

היו"ר י' עזרון:

אבל את יכולה לפנות אל ועדת הכנסת.

נעמי חזן (מרצ):

ודאי שאני יכולה לפנות אל ועדת הכנסת, אבל אני חושבת שכשחברת כנסת במקרה זה מציעה חוק, נכון יהיה שיועצים משפטיים יתייעצו אתה לגבי נוסח החוקים כאשר הם מועברים לרשומות ומוגשים לקריאה ראשונה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרון:

עכשיו, חברת הכנסת לימור לבנת.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת להציג לקריאה ראשונה את הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4), הצעת חוק שכאמור יש בה הצעת תיקון גם שלי וגם של חברת הכנסת נעמי חזן, שעומדת בראש קבוצת חברי הכנסת שהגישו את החוק הזה. הייתי רוצה להסביר במה מדובר, ואחר כך אתייחס גם לאותה הערה מוצדקת של חברת הכנסת נעמי חזן לגבי הפרוצדורה.

קודם כול, לגופו של עניין. החוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) קובע, שכל עובד מדינה או עובד רשות מקומית וכן כל רשות שהוענקה לה סמכות על-פי דין, מחויבת לתת תשובה לכל מבקש, בכתב, לא יאחר משלושה חודשים לאחר קבלת הפנייה.

עוד קובע החוק, שעובד ציבור יודיע על החלטתו למבקש מייד לאחר קבלתה, ואם הוא סירב לבקשה – הוא מחויב לנמק בכתב את סירובו לבקשה.

מובן שהחוק הזה בא למנוע החלטות שיתקבלו מתוך שרירות לב כלפי אזרחים וכדי לעגן ולהבטיח את זה שאזרחים יוכלו לזכות בתשובה נאותה גם אם בקשתם נענית בשלילה.

עוד קובע החוק, שעובד הציבור יהיה פטור מחובת ההנמקה בשורה של מקרים, כגון מקרים שמדובר בהם בביטחון המדינה או ביחסי החוץ שלה, מקרים שגילוי הנימוקים עלול לפגוע שלא כדין בזכותו

של אדם אחר זולת המבקש, כשיש בגילוי משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותה לפי דין, ועוד כהנה וכהנה, כמובן אותם נימוקים שבגינם יש צורך או חובה לשמור עליהם מפני האזרח. מדובר כמובן במקרים קיצוניים וחריגים במיוחד. ככלל חייבת לבוא הנמקה.

אבל באותו חוק, חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות), יש סעיף אחד, סעיף 9, הסעיף האחרון, הקובע כך: חוק זה לא יחול על החלטות פקיד רישוי לפי חוק כלי הירייה ועל החלטות שר הפנים או מי שהועברו אליו סמכויותיו לפי חוק הכניסה לישראל.

הווי אומר, שר הפנים פטור מכל מה שאמרתי עד עכשיו כאשר מדובר באחד משני מקרים: סירוב לתת רשיון לנשיאת נשק או סירוב לתת אישור כניסה לישראל על-פי חוק הכניסה לישראל.

חברי הכנסת, הייתי רוצה להביא לידיעתכם, שיש מקרים רבים, כאשר מדובר בנושא של רישוי כלי נשק, שבהם המבקשים מקבלים תשובה שלילית על פנייתם ללא כל הנמקה. הרי הסמכות הזאת שנתונה בידי פקיד רישוי הנשק היא סמכות שעלולה לעורר בעיות קשות מאוד.

אנחנו יודעים שהיום מסתובבים בארץ כ-300,000 אזרחים שנושאים נשק ברשיון. מה קורה, אם אזרח פונה ומבקש רשיון לשאת כלי נשק ומנמק את בקשתו, הוא מקבל תשובה על נייר סטנסיל וליד המשבצת "בקשתך לא אושרה" יש סימן V. זהו. הוא שואל: למה? אומרים לו: ככה. הוא ממשיך ושואל: בכל זאת למה? אומרים: לא חייבים לנמק. הנה, יש חוק. כתוב שהחוק הזה לא חל על הנימוקים לרשיון נשק. זה נראה לי לא הגיוני.

אני הגעתי לחוק הזה – לתדהמתי גיליתי שזה החוק – מתוך הטיפול שלי בנושא של רישוי כלי ירייה, כאשר פנו אלי אזרחים רבים עם הטענה הזאת. כשהתחלתי לבדוק ולברר התברר לי שיש חוק כזה.

דרך אגב, לפני שעה קלה קיבלתי הודעה, שנמסר בחדשות שפקיד רישוי נשק, הממונה הארצי על רישוי נשק, אבי אלימלך, הושעה מתפקידו על-ידי שר הפנים מאחר שהוגש נגדו כתב אישום על חשד לקבלת שוחד תמורת מתן רשיונות לנשק שלא כדין. כבר לפני שלושה שבועות פניתי לנציב שירות המדינה בדרישה להשעות מייד אותו אדם, שאחרי שהוא היה עצור במשך שבועיים והוחלט להגיש נגדו כתב אישום חזר לאותו תפקיד ממש של הממונה הארצי על רישוי כלי ירייה. אני רוצה לברך בהזדמנות הזאת את שר הפנים החדש, עוזי ברעם, על ההחלטה הנכונה שהוא קיבל, אחת ההחלטות הראשונות שלו במשרד, ואת נציב שירות המדינה על כך שהוא עמד על המשמר בעניין הזה, לאחר פנייתי.

זו דוגמה טובה מאוד לכך, שאם החוק הזה שפוטר את פקיד רישוי נשק מחובת הנמקה לא היה קיים כמו שהוא, אולי לא היינו מגיעים למצב שבו ממונה ארצי על רישוי נשק מרכז בידיו סמכויות כל כך רבות, כל כך דיקטטוריות, ללא חובת דיווח לציבור ולאזרחים, ואולי לא היינו מגיעים למצב של הגשת כתב אישום על קבלת שוחד עבור מתן רשיונות כלי ירייה.

אני הצעתי לבטל אותו סעיף 9 הפוטר מחובת הנמקה במקרים שמצוינים בחוק – ביטחון המדינה וכו', מה שקראתי כאן; הצעתי לבטל לחלוטין את סעיף 9. היינו, שתהיה חובת הנמקה בשני המקרים האלה.

מסתבר שחברת הכנסת נעמי חזן, עם קבוצת חברי הכנסת, הגיעו לאותה מסקנה ממש מתוך הנושא של חוק הכניסה לישראל. מהכיוון השני לגמרי הם הגיעו לאותה מסקנה והציעו אותה הצעה.

בדיון שהיה בוועדה לענייני ביקורת המדינה אני השתכנעתי שיש מקרים, כגון מקרים של חקירה משטרתית – זה נוגע גם לנושא של אלימות נגד נשים. למשל, אם אדם פונה ומבקש רשיון לנשק ומסתבר שבאותו זמן ממש מתקיימת חקירת משטרה על כך שהוא מכה את אשתו, הוא מפגין אלימות כלפי אשתו, ולכן לא רוצים לתת לו רשיון נשק, אבל לא רוצים לנמק את הסיור בכך שמתבצעת חקירה נגדו, כדי שלא לפגוע בחקירה לא רק בנושאים של אלימות אלא גם בנושאים אחרים. אני חושבת שבמקרים כאלה אכן אפשר לפטור את פקיד רישוי הנשק מחובת הנמקה.

הסכמתי שיכול להיות שצריך לסייג את הפטור הגורף הזה במספר קטן מאוד של מקרים.

לצערי – פה אני מצטרפת למה שאמרה חברת הכנסת נעמי חזן לגבי הפרוצדורה – לפני כמה ימים מצאתי פה על השולחן מה שפורסם ברשומות, נוסח שהוא לא בהסכמתי, הוא לא בידיעתי והוא לא לטעמי, נוסח גורף מדי שמשחרר את פקיד רישוי הנשק מחובת הנמקה. אני מצטטת מתוך הצעת החוק המונחת לפני לקריאה ראשונה: כשטעמים רפואיים או טעמים של שלום הציבור או חשש מפגיעה בפעולות חקירה של המשטרה מחייבים שלא לגלות את נימוקי ההחלטה. טעמי, הנוסח הזה הוא רחב מדי. כאשר כתוב "טעמים של שלום הציבור", אפשר להסתיר כמעט כל דבר מאחורי הנימוק הזה של "שלום הציבור", שהוא מאוד כללי.

בדיונים לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית אני אבקש לתקן ולהגדיר ולמקד יותר במדויק אותם טעמים שיפטרו את הממונה על רישוי נשק מחובת הנמקה. את זה נעשה לקראת הקריאה השנייה והשלישית.

אני מבקשת ממליאת הכנסת לאשר את הצעת החוק הזאת, שמהווה, לדעתי, צעד גדול מאוד בדרך לחופש המידע של האזרח והציבור כולו, עוד אבן אחת בשביל הזה, בדרך הזאת שאנחנו כובשים כדי לשמור על עצמנו כמדינה דמוקרטית, לחזק אותה, לעגן אותה ככזאת יותר ויותר.

אני אקבל את הצעתו של היושב-ראש ואפנה לוועדת הכנסת כדי לברר את הנוהל שבו התנהלה הצעת החוק הזאת.

עם זה, אני רוצה להודות ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה שהשהה תיקון לאותו חוק ממש בנושא אחר, כדי שנוכל להביא את זה יחד לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כפי שאמרתי, אני בהחלט אעמוד על כך שהנוסח כאן, אף שאני מוותרת על הנוסח המקורי שלי שמדבר על ביטול הסעיף כליל, יהיה הרבה פחות גורף מכפי שהוא, שיגביל ויגדיר במדויק את הטעמים המאוד-מועטים שבגינם מותר לנו לפטור את פקיד רישוי הנשק מחובת הנמקה. אני מאוד מודה לגברתי היושבת-ראש.

הי"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת לימור לבנת.

אנחנו עוברים כעת לדיון משולב בשתי הצעות החוק. רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם – שלוש דקות. נואם שלא יהיה נוכח במליאה בהיקרא שמו לא יוכל לנאום.

אני מזמינה את ראשון הנואמים – חבר הכנסת יוסף עזרון, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד, ואחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן.

יוסף עזרון (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, חברי חברי הבית, ברצוני לברך את שתי חברות הכנסת הנכבדות על הצעות חוק שנומקו בהנמקה מצוינת כדי למנוע שרירות לב באי-נימוק. זה היה כל כך מנומק שזה שכנע אותנו, אבל כאן, הנושא הרבה יותר רחב. אומנם את התמקדת, חברת הכנסת לימור לבנת, בתחום רגיש מאוד, חיוני מאוד, של רשיון לכלי ירייה, נשק. אנחנו, לצערנו הרב, עדיין לא חיים בשווייץ, ועדיין לא שלו – להיפך – בוגדי אוון, כפי שאמר הפסוק, ואנשים תמימים וישרי דרך זקוקים, לצערי הרב, לשאת נשק. הבעיה קריטית מאוד, אבל אני רוצה לנסוך אור מאספקט כללי יותר על כל הבעיה הזאת.

אני פונה אל חבר הכנסת יורם לס, מכיוון שהוא היה בעבר, דומני, מנהל משרד הבריאות, ורוצה להעלות נקודה שלפי דעתי היא שרירותית מאוד, בלי, חלילה, להכליל; אני תמיד נגד הכללות. כרב עיר ליווית פעמים רבות אדם חולה, ולפעמים גם במחלה קשה, כדי להיוודע, לדעת מה קורה אתו, מה הטיפול. ולמה הייתי חייב ללוות אותו? כי פשוט, כשהוא שאל: מה יש לי, מה הטיפול שאני מקבל, אילו תרופות – הוא נענה בשחצנות כזאת, לצערי הרב, שזה ממש מזעזע: אדוני, אם נסביר לך אתה תבין? תקבל את הטיפול ותשתוק. זה לא מקובל עלי, זה לא דבר הגיוני וצודק. דרך אגב, אדוני יודע שבארצות-הברית ובארצות מתוקנות חייבים לנמק, להסביר. האזרח הוא לא כלי שרת, הוא לא הפקר, זו זכותו. את דיברת על החובה ליידע אותו. זאת לא חובה; זאת זכות של האזרח לדעת.

אספר לך סיפור על עוד מקרה מזעזע. פניתי בנושא של משרד הבינוי והשיכון, דבר חשוב מאוד של זוג אומלל, מסכן, מדוכא בייסורים. אחרי ששמע אותי הפקיד הממונה בדרך ארץ, רבע שעה הסברתי לו ואמרתי לו: יש לך מסמך זה? – כן. כל דבר הוא אישר. בסוף, את יודעת, חברת הכנסת, מה הוא השיב לי? מלה אחת: שלילי. זהו. שלילי. מה שלילי? אמרתי לך: שלילי. אתה לא יודע עברית? אמרתי: כן, אני יודע עברית, שלילי זה נגיבי. אמר לי: כן.

רבותי, אתם מבינים איפה אנחנו נמצאים מבחינת רוח הדברים, ולכן אין שום ספק, אם לא במקרים מסוימים, במקרים רגישים מאוד – וגם את זה חייבים לנמק לפחות בעל-פה, גם כשיש מצב, ואני שמח ששמת לב לתיקון, מכיוון שהנוסח שהוצע בפנינו גורף מדי. אפשר להסתתר עוד הפעם בצורה שרירותית. לאזרח יש זכויות, וכאשר מסבירים לו, גם אם ההסבר לא מתקבל על דעתו מבחינת האינטרסים שלו, אבל לפעמים הוא מניח את דעתו. יש דברים שאינם מתקבלים על הדעת כי הם מפריעים לנו, אבל לפחות מרגיעים אותנו.

לימור לבנת (הליכוד):

וגם יכול להיות נתון לביקורת שיפוטית.

יוסף עזרן (ש"ס):

מייד אני מגיע לנקודה הזאת. אני מסיים, אדוני.

יש לו גם האפשרות להתגונן, להגן על עצמו, לבדוק את הנושא. מה המסך הזה? מה, זאת סודיות מוחלטת? אלה דברים חשובים מאוד, ואני מברך את שתי המציעות ומקווה שאכן נצליח להעביר את הנושא בקריאה ראשונה ונוריד אותו לוועדה לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

הי"ר ס' טריף:

תודה רבה לך.

חבר הכנסת בא-גד, חבר הכנסת איתן, חברי הכנסת משה גפני, יעקב שפי, תמר גוז'נסקי. חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני רוצה לציין, שהמצב הקיים היום הוא מצב בלתי נסבל לחלוטין, מאחר שנותנים סמכות של שיקול דעת מוחלט בנושאים מסוימים לפקיד, אם זה פקיד של משרד הפנים אם פקיד הרישוי לגבי נשק, שהוא יחליט על-פי שיקול דעתו המוחלט אם להיענות או לדחות. אפילו הדבר המינימלי, לומר מדוע הוא דוחה – הוא לא חייב לומר, ואינו חייב לנמק את החלטתו.

לכן, זה לא רק שיקול דעת מוחלט אלא יש כאן שרירות מוחלטת. הוא יכול להחליט באופן שרירותי, שלפלוני, בגלל צבע העיניים שלו כן להסכים, ולא לפלוני, בגלל מוצא לאומי שלו לדחות, ללא קשר לבקשה המוגשת.

המצב הקיים פותח פתח לשחיתות ומונע ביקורת משפטית, כי אילו היה מנמק, נניח אומר: לפלוני יש הרשעות קודמות. אותו פלוני יכול להוכיח שאין לו הרשעות קודמות, ולזכות בבקשה. אבל מאחר שהוא לא חייב לנמק, כל האנשים שניגשים – הבקשות שלהם נדחות, הם מגששים באפלה ולא יודעים מדוע בקשותיהם נדחו. כל אחד יכול להמציא לעצמו את הסיבות המשכנעות כיד הדמיון.

לדעתי, התיקון המוצע סביר, אבל, לדעתי, התיקון – חברת הכנסת לבנת, אני חושב שזאת הצעת חוק שלך, לא?

לימור לבנת (הליכוד):

סליחה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני חושב, שהתיקון המוצע הוא תיקון סביר, אבל הוא רחב מדי. אני לא רואה שום סיבה להתנות את ההנמקה בנימוקים של שלום הציבור. מה זאת אומרת שלום הציבור?

לימור לבנת (הליכוד):

אני מסכימה אתך.

טלב אלסאנע (מד"ע):

הפקיד יכול להגיד: אני סבור שאם אני אתן איזה נימוק אפגע בשלום הציבור, אני קובע מהו שלום הציבור, ואני קובע באיזו מידה הוא פוגע, לכן אני לא מנמק. גם אותו אדם לא יודע למה לא נימק, כי גם הנימוק נשאר אצל הפקיד.

אנחנו מרוקנים בעצם את הצעת החוק מתוכנה. לכן, לדעתי, אדם שמבקש, מגיש בקשה, זכותו לקבל את הנימוק, כי ההחלטה הדוחה את בקשתו פוגעת בזכויותיו. זכותו לדעת מדוע פוגעים בזכויותיו, מדוע שוללים ממנו את הדבר הזה. לכן, לדעתי, בכל מצב צריך לנמק. אני לא מעלה על דעתי שאי-אפשר להעלות נימוק על הכתב. מה יכול להיות? איזה נימוק יכול לפגוע בביטחון המדינה? דוגמה. אנחנו רק נותנים להם תירוץ או מעטה מסוים שהם יסתתרו מאחוריו.

לכן, לדעתי, כשם שקיימות כל הסמכויות האחרות, שלגבי כל סמכות מופעלת חייב הפקיד המפעיל אותה לנמק את שיקול דעתו, גם בשתי הצעות החוק האלה לא צריך להיות יוצא דופן וצריך שבכל מקרה, אם הוא דוחה את הבקשה, הוא חייב לנמק.

אני רוצה לציין במשפט אחד, שהמצב הקיים היום, מאחר שהפקידים לא חייבים לנמק, מגיע מצב כדי אבסורד, שהם רואים עצמם כמי שלא חייבים אפילו לענות. אתה מגיש בקשה, לוקח חודש, חודשיים, שישה חודשים, שנה, והוא לא עונה על הבקשה, כי בלא הכי הוא לא חייב לנמק, אז הוא גם לא חייב לנמק את הדחייה הבלתי סבירה במתן התשובה השלילית או החיובית – בדרך כלל שלילית.

זה גרם למצב קשה, במיוחד במגזר הערבי, לגבי אותם אנשים שמתחננים עם קרובות משפחה, נניח מחוץ-לארץ או מהגדה או מהרצועה, ומגישים בקשות לאיחוד משפחות. אז לא עונים להם, לא דוחים ולא מאשרים. האשה נמצאת בגדה, הוא נמצא כאן, הילדים לא יכולים – – –

הי"ר ס' טריף:

אם תסביר יותר מדי, תקלקל בסוף.

טלב אלסאנע (מד"ע):

לכן, אני חוזר ומאשר, אני מקבל בדרך כלל את הצעותיו החיוביות של חבר הכנסת סאלח טריף, וביחס להצעת החוק אני אומר, שאני סבור שהיא עושה צדק, וגם מבחינת ההיגיון המשפטי היא סבירה לחלוטין, אם כי הנימוק שניתן, של שלום הציבור, לדעתי מרוקן אותה מתוכן וצריך לשקול אותו מחדש.

הי"ר ס' טריף:

תודה. חברי הכנסת חיים דיין, שאול יהלום, חגי מירום, אסעד אסעד, מאיר שטרית, יעקב שמאי, פיני בדש, אלי גולדשמידט. חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

מי אחריו?

הי"ר ס' טריף:

אחריו, כפי שאני רואה – חבר הכנסת יורם לס, שנמצא אתנו כאן.

לימור לבנת (הליכוד):

מי אחריו?

הי"ר ס' טריף:

מקרב הנוכחים – חבר הכנסת לס.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מלאכת החוקים שלנו בכנסת היא מלאכת פסיפס. אנחנו מחברים אבן לאבן ויוצרים תמונה. התמונה צריכה לשרת את מטרות המדינה, את מטרות החברה ואת היעדים שלנו כאן.

אני מבקש לברך את חברת הכנסת לימור לבנת על ההצעה שלה, משום שהיא בחנה חוק שקשור בשירות שהציבור מקבל וצריך לקבל משליחיו במשרדי הממשלה, והיא מצאה פגם בכך שיש, אף שהדבר צודק, מערכת אחת שאיננה צריכה לנמק.

יש בהחלט הצדקה לכך, שבמדינה עם בעיותיה, עם עלייה שהגיעה מארצות שונות, חברה שמתגבשת, יש מקום לכך שכלי ירייה לא יינתנו לכל דורש. אבל השחרור שהיה למערכת הממשלתית שלא לנמק ולא להשיב היה גורף ולא היה טעם בכך.

לכן, בהצעת החוק הזאת יש התקדמות בכך שאנחנו, שחברת הכנסת לימור לבנת בהצעתה מבקשת לחייב גם במקרה עדין זה של רשיונות לכלי ירייה, מבקשת לחייב את הרשות המוסמכת, הרשות הנותנת את הרשיונות, לנמק את דחייתה, להשיב, להשיב במועד, ללוות את הבקשה בנימוקים, להכין טפסים שייתנו תשובות על שאלות שיכולות להיות.

כנגד זה, עדיין נשמרת החובה או הזכות של כולנו לשמור על ביטחונה של המדינה, על ביטחונם של האזרחים, בכך שמנימוקים מיוחדים התשובה הזאת, כלומר ההנמקה לא צריכה להינתן.

לכן אני חושב, חברת הכנסת לבנת, שאולי צריך להגיע למצב כזה שבו תינתן תשובה – שלילית או חיובית. הנמקה לא חייבת להינתן במקרה של טעמים אלו או אחרים.

אני מבקש להניח שהדבר הזה יתברר בדיוני הוועדה. לכן אני מציע לכולנו לתמוך בהצעת החוק, שיש בה, כפי שאמר קודמי, חבר הכנסת אלסאנע – יש בה התקדמות. אין בה כדי לספק את מלוא הרצון, אבל אנחנו עוד לא הגענו, כפי שאמרתי, לחברה שהיא פתוחה מכל הבחינות האמורות, כדי לאפשר זאת. נגיע למיזוג גלויות אמיתי, לגלויות שמתמזגות בתוכנו, אנשים שהגיעו מכל עבר, לחברה יותר שלמה, יותר הומוגנית, ואז אנחנו נוכל להתקדם גם בתחום הזה.

בהצעת החוק יש, כפי שאמרתי, משום התקדמות. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת יורם לס, בבקשה. זאת כמובן, אחרי שחברי הכנסת אורון, רביץ, בוחבוט וונונו – אינם. מה לעשות, קצר ולעניין חברת הכנסת לבנת.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לברך את חברות הכנסת לימור לבנת ונעמי חזן שיזמו את החוק. אין שום ספק שזו זכות אלמנטרית של כל אזרח לקבל נימוק על סירוב לכל בקשה שאותו אזרח מבקש מן הרשויות המוסמכות.

הנימוק יכול לפעמים גם לעזור לספוג את המכה, לא תמיד, אבל זה יכול לעזור. הצעת החוק שלפנינו מרחיבה את זכותו של האזרח גם במקרה של חוק כלי ירייה, שהיום יכולה הרשות המוסמכת לתת תשובה: "נייט", לא רוצים, וזהו.

הואיל ואני מסכים להצעת החוק, אני רוצה להצביע בכל זאת על צעד אחד קדימה שהחוק הזה יביא אליו, והוא שאנשים רבים ימצאו את עצמם, לאחר שהחוק ייכנס במהרה לתוקפו, הם ימצאו את עצמם עם הסבר. וההסבר יהיה שהם רשומים במאגר של האנשים שהם היו או עדיין חולי נפש. המאגר הזה, שלו אני רוצה להקדיש דקה אחת או שתיים, ובזה נסיים, הוא בעצם ייהפך לשלב הבא. יגידו לאדם: אתה לא מקבל רשיון לכלי ירייה מפני שאתה רשום במשרד הבריאות כמי שנמצא בטיפול פסיכיאטרי כזה או אחר.

אני רוצה להדגיש שאותו מאגר שהייתי מעורב בהקמתו בשנות ה-80, ובבירור שעשיתי עוד היום במשרד הבריאות, זה מאגר בעייתי ביותר, כאשר הבעיה הראשונה של אותו מאגר של אנשים שהיו בטיפול פסיכיאטרי, שהוא פועל ללא חוק וללא דין וללא תקנות. רק אתמול ראיתי אדם, שעלה בגיל 12 לארץ מרוסיה, היה במשבר נפשי ואושפז בבית-חולים, בסנטוריום בנס-ציונה – בגיל 12. היום הוא בן 26 והוא רשום במאגר הזה לדיראון. הוא לא יכול לעבוד בשום חברה, מפני שהחברות מחייבות אותו לוותר על הסודיות הרפואית, ואז הולכים למשרד הבריאות, והנה מוצאים את שמו במאגר.

לימור לבנת (הליכוד):

האם מודיעים לו בכלל שרושמים אותו במאגר כזה?

יורם לס (העבודה):

אני לא רוצה להיכנס לפרטים, חברת הכנסת לבנת. היום המאגר הזה הוא במצב של תוהו ובוהו, כי הוא פועל על-פי החלטת הפקידים. הובטח לי – ואני התחלתי בתקנות בשנת 1989, עד היום משרד הבריאות לא הצליח לגמור את התקנות של הדבר הזה, שש שנים עברו מאז – שבמזל טוב יתפרסמו התקנות של מאגר המידע על החולים הפסיכיאטריים ויגיעו לכנסת בקרוב. בכל אופן, היום, ואני לא אאריך, המאגר הזה הוא בעייתי ביותר, הוא נותן סטיגמטיזציה לאנשים שלפעמים אין עוול בכפם, מקומות העבודה דורשים ויתור על סודיות רפואית, ואז המאגר הופך להיות פתוח בפני מנהלי כוח

אדם באותם מקומות עבודה. אותו אדם לא יכול לקבל רשיון לנשיאת נשק, וזה יהיה ההסבר שהוא יקבל אחרי שהחוק ייכנס לתוקפו. אני מצביע על העניין הזה בהמשך הדרך של החקיקה בכנסת, שלגבי אותו מאגר משרד הבריאות ידרוש בחודשים הקרובים הסדר חוקי מתאים. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך.

כן, חברת הכנסת לימור לבנת, אני מבין שאת רוצה שניגש להצבעה. אני מודה לך. אכן, בעזרת חברי הכנסת האדיבים ניגש להצבעה.

אנחנו נקיים שתי הצבעות. נצביע על הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4), התשנ"ה-1995, בקריאה ראשונה, של חברת הכנסת לימור לבנת. הצעת החוק תעבור לוועדת –

לימור לבנת (הליכוד):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

היו"ר ס' טריף:

– – – הוועדה לענייני ביקורת המדינה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 4),

התשנ"ה-1995, לוועדה לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

11 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק נתקבלה ותעבור לוועדה לביקורת המדינה. חבר הכנסת חיים דיין, אנחנו נצרף את קולך. הבנו את הפרינציפ.

אנחנו נמשיך. הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 5), התשנ"ה-1995, בקריאה ראשונה, של חברי הכנסת מיכאל איתן, אלי גולדשמידט, אליעזר זנדברג ונעמי חזן, שתעבור לוועדה לביקורת המדינה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (מס' 5),

התשנ"ה-1995, לוועדה לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

11 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק נתקבלה. אני מודה לכם.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ס' טריף:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט: הצעת חוק המפלגות (תיקון מס' 2), התשנ"ה-1995; הצעת חוק המפלגות (תיקון מס' 3), התשנ"ה-1995. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אף שלא מסרת לי נוסח הודעה אישית, בבקשה. אתה יודע שאתה חייב למסור לי נוסח הודעה אישית, שלא תחרוג, וכדי שאני אראה מה אתה אומר. הנושא רגיש.

מיכאל איתן (הליכוד):

מאחר שסגנית מזכיר הכנסת אמרה לי – ידעתי, כך כתוב בתקנון, אבל חשבתי שלפעמים לא נוהגים כך, יש מנהגים כאן בכנסת – שאני צריך להגיש את זה בכתב ולקרוא מהכתב, אני החלטתי לוותר. אנצל את זכותי – – –

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך. יהיו לך הרבה הזדמנויות אחרות. אני מכיר אותך. תודה רבה. תהיה בריא.

אנחנו מסיימים את הישיבה. הישיבה הבאה תהיה מחר, יום שלישי, 14 בחודש, י"ב באדר ב' התשנ"ה, בשעה 15:00. אני מודה לכם. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:20.